

การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนใต้

โดยใช้หลักวิถีมุสลิม

โดย

พลโท ชนสร ป็องอาณา

ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ

กองบัญชาการกองทัพไทย กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐ เอกชน และการเมือง รุ่นที่ ๗

ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๖-๒๕๕๗

บทคัดย่อ

เรื่อง การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ โดยใช้หลักวิถีมุสลิม

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย พลโท ชนสร ป็องอาณา หลักสูตร วปม. รุ่นที่ 7

สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ เป็นปัญหาอย่างมาก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา สร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน รัฐตระหนักถึงปัญหาจึงได้ทุ่มเทสรรพกำลัง ทั้งเจ้าหน้าที่ ทหาร ตำรวจ เครื่องมืออุปกรณ์และงบประมาณ เพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหาความรุนแรงดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถหยุดยั้งการกระทำนี้ได้ แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเหตุการณ์ และมีความพึงพอใจที่รัฐมีความพยายามแก้ไขปัญหา แต่ยังรู้สึกไม่ปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

มุสลิมถือว่าอิสลามเป็นวิถีชีวิต มุสลิมชายแดนใต้มีวัฒนธรรมเป็นอัตลักษณ์ สังคมชุมชนที่พูดภาษามลายูถิ่นและนับถือศาสนาอิสลามจะตั้งบ้านเรือนไม่ปะปนกับชุมชนศาสนาอื่น เพราะความเคร่งครัดของศาสนาที่มีทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติที่กำหนดไว้ ปัญหาทั่วไป คือ ภาษา แม้ว่าผู้ที่พูดภาษามลายูถิ่นจะสามารถพูดภาษาไทยได้เป็นส่วนใหญ่ แม้ว่ารัฐจะสนับสนุนให้เรียนรู้วัฒนธรรมร่วมกัน แต่ยังมีปัญหาด้านศาสนาและวัฒนธรรมอยู่ เนื่องจากประชาชนทั่วไปและเจ้าหน้าที่รัฐยังขาดความเข้าใจ ส่วนปัญหาด้านการศึกษา รัฐควรร่วมมือกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและผู้ปกครองเพื่อให้เข้าใจจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการศึกษาวิชาสามัญเพื่อโอกาสทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ และพัฒนาหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามให้สอดคล้องกับความต้องการควบคู่ไปด้วย อีกสาเหตุ คือ ปัญหาความไม่ยุติธรรมที่ส่งสมमानานและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ซึ่งมีผลกับสภาพจิตใจและความรู้สึกมาก ถูกโยงเข้ากับปัญหาแบ่งแยกดินแดนทำให้กระทบกับความมั่นคงชาติ

ภายใต้สภาวะแวดล้อมดังกล่าวนี้ ประชาชนเกิดความกังวล ไม่มีความสุข คำนึงถึงความปลอดภัยของการดำเนินชีวิต ภาครัฐจึงจำเป็นต้องตระหนักและเรียนรู้ที่จะเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขเรื่องที่เป็นสาเหตุของปัญหา ต้องปรับทัศนคติและวิธีคิดในการบริหารจัดการ โดยให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายบนพื้นฐานของความไว้วางใจและ การให้เกียรติ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าของกระบวนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อนำไปสู่สันติสุข

คำนำ

ในพื้นที่ภาคใต้พี่น้องประชาชนร้อยละ ๘๕ นับถือศาสนาอิสลาม และโดยเฉพาะพี่น้องชาวมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกลุ่มพื้นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีประเพณี วัฒนธรรมเป็นของตนเอง ที่ถูกหลานสืบทอดเล่าขานกันมาหลายร้อยปี อิสลามเป็นศาสนาที่ชัดเจน และเป็นศาสนาที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน ประชาชนส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นผู้ที่รัก ความสงบ ชอบอยู่อย่างสันติ ไม่ชอบความขัดแย้ง และนับตั้งแต่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้น มาสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนใต้ ไม่ได้ลดลงนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น แม้ว่าปัจจุบันนี้มีการก่อเหตุรุนแรงจะลดน้อยลง แต่ก็สร้างความสูญเสียอยู่มาก ชาวมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้เหล่านี้ ต้องตกเป็นเครื่องมือของผู้ที่ต้องการเป็นใหญ่ที่มีความต้องการ เรียกร้องการปกครองตนเอง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้เกิดเป็นปัญหาของ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และด้วยความเคร่งครัดทางศาสนา มีจิตสำนึกรักบ้านเกิดและชาติพันธุ์สูง ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถเข้าถึงปัญหาทางวัฒนธรรมและปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิมที่ส่งผลกระทบเป็นปัญหา และ อาจก่อเหตุสร้างสถานการณ์ความรุนแรงได้

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงศึกษาเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลาม โดยให้ความสำคัญกับวิถีชีวิต ของมุสลิมตามหลักของศาสนา และการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ท่ามกลางปัญหาและ ผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงเฉพาะในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำมาใช้เป็น แนวทางในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสร้างสรรค์ สันติ และยั่งยืน

การจัดทำเอกสารงานวิจัยส่วนบุคคลนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาใน วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖

พลโท ชนสร ป็องอาณา

นักศึกษา วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐ เอกชน และการเมือง

รุ่นที่ ๓ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๖ – ๒๕๕๗

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ขอบเขตของการวิจัย	๒
วิธีดำเนินการวิจัย	๒
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๓
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๔
ลักษณะของ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้	๔
ปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้	๖
นโยบายเกี่ยวกับการแก้ปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๑๓
วิธีการแก้ปัญหา และอุปสรรคต่อการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ	๑๕
สรุป	๒๑
บทที่ ๓ วิธีชีวิตของมุสลิม	๒๔
เชื้อสายของมุสลิม	๒๔
การดำเนินชีวิตของมุสลิม	๒๖
หลักศาสนาอิสลาม	๓๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ระบบการศึกษา	๓๖
วัฒนธรรม สังคม และภาษา	๓๙
ประเด็นปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิม	๔๑
ปัญหาด้านศาสนา	๔๒
ปัญหาการศึกษา	๔๓
ปัญหาด้านวัฒนธรรม	๕๐
ปัญหาการไม่ได้รับความยุติธรรม	๕๑
ปัญหาความมั่นคง	๕๒
บทที่ ๔ แนวทางในการแก้ไขปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิม	๕๕
๑. ด้านศาสนา	๕๕
๒. ด้านการศึกษา	๖๑
๓. ด้านวัฒนธรรม	๖๓
๔. ด้านความไม่ยุติธรรม	๖๔
๕. ด้านความมั่นคง	๖๕
บทที่ ๕ บทสรุป	๖๕
วิถีชีวิตของมุสลิม ในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้	๖๕
ประเด็นปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิม	๗๐
แนวทางการแก้ไขปัญหา	๗๒
ข้อเสนอแนะ	๗๓
บรรณานุกรม	๗๔
ประวัติย่อผู้วิจัย	๗๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
๒.๑	สาระสำคัญของนโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๗	๑๔
๒.๒	เป้าหมายยุทธศาสตร์ร่วม ของ กอ.รมน. และ ศอ.บต.	๑๖
๓.๑	หลักของศาสนาที่มีความสำคัญกับวิถีมุสลิม	๓๒
๓.๒	การวัดผลทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (คะแนนการสอบ O-NET) หลักสูตรวิชาสามัญ ของนักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ (เปรียบเทียบ โรงเรียนรัฐและเอกชน)	๔๔
๓.๓	สาเหตุที่ป้อนะยอมจดทะเบียนกับภาครัฐ และผลกระทบหลังจากการเปลี่ยนแปลง	๔๕

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒ - ๑ สถิติเหตุการณ์ความรุนแรง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ถึง พ.ศ. ปี ๒๕๕๕	๓
๒ - ๒ สถิติเหตุความรุนแรงในภาพรวม ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ถึง ปี พ.ศ. ๒๕๕๕	๓
๓ - ๑ เส้นทางการศึกษาของนักเรียนไทยมุสลิม ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้	๓๘

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาของ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้นมา สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนใต้ไม่ได้ลดลง นับวันจะรุนแรงมากขึ้น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันการก่อเหตุความรุนแรงจะมีจำนวนลดน้อยลง แต่ก็สร้างความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนทั่วไป หนึ่งเหตุการณ์อาจสูญเสียมากกว่าหนึ่งชีวิต เพราะผู้ก่อเหตุมักใช้ระเบิดที่มีอนุภาการทำลายสูงในการก่อเหตุ เหตุการณ์ความรุนแรงยังเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และเกิดเหตุได้เกือบทุกสถานที่ โดยเฉพาะบนเส้นทางที่ประชาชนใช้สัญจร จนมีคำกล่าวที่ว่า “สงครามบนถนน” แม้ว่าถนนนั้นจะโล่งแจ้งเป็นสถานที่ที่มีการตรวจการณ์ หรือสามารถมองเห็นได้ในระยะไกล ผู้ก่อเหตุน่าจะถูกรวบและถูกจับกุมเสียก่อน หรือ มีชาวบ้านรู้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง แต่ไม่กล้าให้ข้อมูลข่าวสารกับเจ้าหน้าที่ เพราะรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตของตนเองหรือคนใกล้ชิด จึงเป็นเหตุให้ผู้ก่อเหตุกระทำได้โดยง่าย ทั้งๆ ที่ทุกภาคส่วนของรัฐได้ทุ่มเททรัพยากรทุกชนิด ทั้งบุคลากร เจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ เครื่องมือ อุปกรณ์และงบประมาณ เพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหาเหตุการณ์ความรุนแรงดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถหยุดยั้งการกระทำของฝ่ายผู้ก่อเหตุลงได้ ในทุกพื้นที่ก็ยังคงไม่ปลอดภัยเพียงพอ

วิถีชีวิตของประชาชนในภาคใต้ของไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชาชนร้อยละ ๘๕ นับถือศาสนาอิสลามและเป็นกลุ่มพื้นเมืองที่มีประวัติศาสตร์มาหลายร้อยปี มีประเพณี วัฒนธรรม เป็นของตนเอง เช่น ภาษาพูด ได้แก่ ภาษายาวี ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์มีเชื้อสายมลายูที่สืบทอดเล่าขานกันมานาน มีความเจริญทางวัฒนธรรม ใช้ระบบการปกครองตนเองตามพื้นที่ ซึ่งต่อมาได้รวมพื้นที่อยู่ในประเทศสยาม ในบางพื้นที่จึงถูกลดอำนาจและบทบาทของผู้ปกครองเดิมซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีความรู้สึกเจ็บแค้นชิงชังต่อประเทศสยาม รัฐบาลสยาม เรื่อยมาจนเป็นประเทศไทย คนกลุ่มนี้มีการรวบรวมสมัครพรรคพวกทำการต่อต้านรัฐบาลไทย ต้องการแบ่งแยกดินแดนเพื่อไปปกครองตนเองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความต้องการเช่นนี้ไม่ได้เป็นความต้องการที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ เป็นเพียงความ

ต้องการของผู้มีอำนาจ มีอิทธิพลในพื้นที่บางกลุ่ม ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นผู้ที่รักความสงบ ชอบอยู่อย่างสันติ ไม่ชอบความขัดแย้ง ต้องตกเป็นเครื่องมือของผู้ที่ต้องการเป็นใหญ่ที่มีความต้องการเรียกร้องการปกครองตนเอง โดยที่ประชาชนกลุ่มนี้ไม่สามารถแสดงความคิดเห็น หรือการแสดงออกที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของบุคคลเหล่านี้ได้เลย ถึงแม้ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่จะมีความเข้าใจในเหตุการณ์ แต่ก็มองไม่เห็นความสำเร็จของการแก้ปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชนไม่สามารถรู้ได้เลยว่าเหตุการณ์ความรุนแรงนั้น จะเกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัวหรือญาติพี่น้องของตัวเองเมื่อใด และประชาชนยังต้องดำเนินชีวิตประจำวันในพื้นที่เสี่ยงนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้
๒. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนใต้ โดยยึดหลักวิถีมุสลิม

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ ดำเนินการศึกษาวถีชีวิตมุสลิมเฉพาะพื้นที่ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส รวมถึงเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่เดียวกันนี้ และมีข้อจำกัดของข้อมูล เช่น เอกสารหรือรายละเอียดที่เกี่ยวข้องอาจจะไม่ครบถ้วนกับฝ่ายต่างๆ รวมถึงข้อมูลที่ไม่อาจเปิดเผยได้ โดยงานวิจัยนี้จะคำนึงถึงความมั่นคงของชาติเป็นประเด็นสำคัญ การนำเสนออาจจะต้องนำเสนอในรูปแบบที่มีขีดจำกัด

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาการดำรงชีวิตของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม มาใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นไปตามวิถีมุสลิม การดำเนินการวิจัยมี ๖ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวนโยบาย แนวปฏิบัติราชการ รายงานการประชุม และข้อเสนอแนะต่างๆ ในสื่อต่างๆ
๒. เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น โดยการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ที่หน่วยงานต่างๆ เพื่อรวบรวมแนวทางการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

๓. พัฒนาแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงวิถีชีวิตของชาวมุสลิม
๔. วิเคราะห์ประเด็นปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิม และปัญหาที่เกิดขึ้นในมิติต่างๆ
๕. วิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาปรับปรุง การดำเนินการแก้ไขปัญหา
๖. สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. รู้จักและเข้าใจวิถีชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนใต้ ได้อย่างถูกต้อง
๒. แนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนใต้ โดยวิถีชีวิตมุสลิม

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

บทที่ ๒ นี้ เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะของ ๑ จังหวัดชายแดนภาคใต้ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา และสรุปสถานการณ์เหตุการณ์เหตุการณ์ความรุนแรง โดยสรุปเป็นหัวข้อหลัก ๕ หัวข้อ ดังนี้

๑. ลักษณะของ ๑ จังหวัดชายแดนภาคใต้
๒. ปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้
๓. นโยบายเกี่ยวกับการแก้ปัญหา ๑ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
๔. วิธีการแก้ปัญหา และอุปสรรคต่อการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ
๕. สรุป

งานวิจัยนี้ ดำเนินการศึกษาวินิจฉัยชีวิตมุสลิมเฉพาะพื้นที่ใน ๑ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส รวมถึงเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ที่มีรายละเอียดการทบทวนวรรณกรรมตามที่กล่าวถึงข้างต้น ดังต่อไปนี้

ลักษณะของ ๑ จังหวัดชายแดนภาคใต้

งานวิจัยนี้ มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะพื้นที่ใน ๑ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ลักษณะของ ๑ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

จังหวัดปัตตานี เป็นอาณาจักรที่เก่าแก่และมีความเจริญรุ่งเรืองทำให้เป็นแหล่งศูนย์รวมของประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา มาตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบันเป็นแหล่งชุมชนที่มีผู้อยู่อาศัยหนาแน่น โดยเฉพาะบริเวณลุ่มน้ำปัตตานี ในอดีตเคยมีฐานะเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรลังกาสุกะ ซึ่งเป็นรัฐอิสระของชาวไทยพุทธเป็นเมืองแห่ง ๑ วัฒนธรรม (ไทย จีน มลายู) มีศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว มัสยิดกรือเซะ มัสยิดกลาง วัดช้างให้ หาดเมฆ และน้ำตกทรายขาว เป็นสถานที่

ท่องเที่ยวสำคัญ จังหวัดปัตตานีตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลตะวันออกติดกับอ่าวไทย มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล พื้นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่าน ที่ดินมีความเหมาะสมในการเกษตรกรรม ประชากร ร้อยละ ๘๗.๔๐ นับถือศาสนาอิสลาม ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม ๒๕๕๑ จำนวนประชากร รวมทั้งสิ้น ๖๔๒,๑๖๕ คน (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน, ๒๕๕๗)

จังหวัดยะลา ภาษาพื้นเมืองเดิมเรียก “ยะลอ” แปลว่า “แห” เพราะที่ตั้งเมืองเดิม คือ บ้านยะลอเป็นที่ลุ่มมีภูเขารูปร่างคล้ายแหตั้งอยู่บริเวณนั้น มีเมืองเบตงใต้สุดแดนสยาม หมู่บ้านซาไก บ่อน้ำร้อน และบ้านปิยมิตร เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดยะลา มีลักษณะเป็นภูเขาและหุบเขา มีที่ราบบางส่วน ได้แก่ ที่ราบแม่น้ำปัตตานี และแม่น้ำสายบุรีไหลผ่าน มีเทือกเขาที่สำคัญอยู่ ๒ เทือกเขา คือ เทือกเขาสันกาลาคีรี เริ่มจากอำเภอเบตง เป็นแนวยาวกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทย กับประเทศมาเลเซียและเทือกเขาปิไล ประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากกว่าร้อยละ ๘๕ (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน, ๒๕๕๗) ชีวิตประจำวันใช้ภาษามลายูท้องถิ่น ยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนาเคร่งครัด เช่น การทำละหมาด การถือศีลอด การบริจาคทานแก่ผู้ยากไร้ ล้วนเป็นข้อพึงปฏิบัติสำหรับมุสลิมที่ดี ครอบคลุมทั้งเรื่อง การกิน การอยู่ การแต่งกาย และความประพฤติต่างๆ

จังหวัดนราธิวาส เดิมเรียกว่า “บ้านบางนารา” หรือ “มะนาลอ” เป็นหมู่บ้านริมแม่น้ำบางนาราใกล้กับทะเล รัชกาลที่ ๖ เสด็จพระราชดำเนินมาถึงบางนารา จึงได้พระราชทานชื่อว่า “นราธิวาส” แปลว่าที่อยู่ของคนดี จังหวัดนราธิวาส (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน, ๒๕๕๗) มีสภาพภูมิประเทศเป็นป่าและภูเขา มีภูเขาหนาแน่นแถบทิศตะวันตกเฉียงใต้จดเทือกเขาสันกาลาคีรีเป็นแนวกั้นพรมแดนไทยและมาเลเซีย ที่ราบลุ่มบริเวณแม่น้ำ ๔ สาย ได้แก่ แม่น้ำสายบุรี แม่น้ำบางนารา แม่น้ำตากใบ และแม่น้ำโก-ลก ในจังหวัดนราธิวาส ด้านสังคม แบ่งออกได้ตามภาษาและศาสนา เป็น ๓ รูปแบบ คือ

๑. สังคมชุมชนที่พูดภาษามลายูถิ่น และนับถือศาสนาอิสลาม
๒. สังคมชุมชนที่พูดภาษาไทยและนับถือศาสนาพุทธ
๓. สังคมชุมชนที่พูดภาษาจีนและนับถือศาสนาอื่น เช่น พุทธ และคริสต์

ผลกระทบของสภาพแวดล้อม เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นป่าเขา สวนยาง สวนผลไม้

ที่เกื้อกูลต่อการหลบซ่อนพักพิงของกลุ่มที่ก่อเหตุความรุนแรง เกาะติดหมู่บ้านและแทรกซึมอยู่ในชุมชนได้ง่าย สภาพของหมู่บ้านที่อยู่อย่างกระจัดกระจาย เป็นอุปสรรคต่อการควบคุมพื้นที่ หรือคุ้มครองประชาชน เส้นทางที่ใช้เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน หรือชุมชน มีขนาดเล็กและเชื่อมโยงถึงกัน เหมาะแก่การเคลื่อนไหวและก่อเหตุการฉ้อโกง อีกทั้งยังง่ายต่อการหลบหนี ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีมีลักษณะเฉพาะถิ่น มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนสูง เกื้อกูลต่อการปฏิบัติภารกิจจิตวิทยา การชี้นำ ชักจูง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากรายงานภาวะเศรษฐกิจการคลังกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน ไตรมาส ๑ ปี ๒๕๕๖ (สำนักบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน, ๒๕๕๖) ประชาชนมีความรู้สึกถึงปัญหาที่เกี่ยวกับความยุติธรรมว่าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อรัฐ ถึงแม้รัฐจะพยายามพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างต่อเนื่อง แต่ผลตอบรับจากประชาชน ก็ยังไม่ดีเท่าที่ควร

การวิจัยนี้จะดำเนินการศึกษาและพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาความรุนแรงใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำแนกปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็น ๔ ด้าน คือ ด้านความปลอดภัย ด้านอัตลักษณ์ ด้านความเป็นธรรม และด้านคุณภาพชีวิต ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ด้านความปลอดภัย

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้นมายาวนาน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ จนถึงปัจจุบัน นานถึง ๑๐ ปี มาแล้ว จากเหตุการณ์ปล้นปืนมากกว่า ๔๐๐ กระบอก ที่ กองพันทหารพัฒนาที่ ๔ ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๔๗ ที่กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการสูญเสีย

จากสถิติสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศชต.) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ระบุว่า ๕ ปีที่ผ่านมา (ตั้งแต่วันที่ ๔ มกราคม ๒๕๔๗ ถึง ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๕) มีเหตุรุนแรงรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นทั้งสิ้น ๑๔,๐๗๔ ครั้ง แยกเป็นเหตุความมั่นคง (ก่อการร้าย ก่อความไม่สงบ) ประมาณร้อยละ ๕๖ และเหตุรุนแรงใน

ภาพรวม คิดเป็นร้อยละ ๔๔ โดยแยกเป็นการก่อเหตุรูปแบบต่างๆ ได้แก่ เหตุยิงด้วยอาวุธปืนสูงที่สุด ๗,๓๖๑ ครั้ง วางระเบิด ๒,๔๗๘ ครั้ง ก่อความ ๒,๐๔๔ ครั้ง วางเพลิง ๑,๕๑๘ ครั้ง ทำร้าย ๓๐๙ ครั้ง ปล้นอาวุธ ๒๔๕ ครั้ง ประท้วง ๖๔ ครั้ง และฆ่าตัดคอ ๕๑ ครั้ง ที่เหลือเป็นด้วยเหตุอื่นๆ (ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้, ๒๕๕๗)

แผนภาพที่ ๒ - ๑ สถิติเหตุการณ์ความรุนแรง ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ถึง ปี ๒๕๕๕

(ที่มา : ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้, ๒๕๕๗)

แผนภาพที่ ๒ - ๒ สถิติเหตุความรุนแรงในภาพรวม ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ถึง ปี ๒๕๕๕

ยิง	7,361	ปล้นอาวุธ	245
ทำร้าย	309	ประท้วง	64
วางเพลิง	1,518	ก่อความ	2,044
ระเบิด	2,478	อื่นๆ	4
ฆ่าตัดคอ	51	รวม	14,074

(ที่มา : ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้, ๒๕๕๗)

หากพิจารณาเหตุการณ์ความรุนแรงรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น จะเห็นว่าสถานการณ์ความรุนแรงไม่ได้ลดลงเลยและยังสร้างความสูญเสียแก่ชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น เช่น การเผาโรงเรียน เผาวัด จ่อยิง ลอบยิง ลอบทำร้าย ฆ่าตัดคอแล้วเผา ประกบยิง วางระเบิด

ตลอด ๑๐ ปีที่ผ่านมา มีสถิติการสูญเสียชีวิตในสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ๑๕,๗๑๓ ครั้ง จำแนกผู้เสียชีวิต ดังนี้ ตำรวจ ๓๓๕ ราย ทหาร ๔๖๖ ราย ประชาชนทั่วไป ๒,๔๘๒ ราย พระสงฆ์ ๑๕ รูป ครู ๑๐๑ ราย บุคลากรทางการศึกษา ๓๓ ราย และคนร้าย ๓๐๒ ราย และมีรายละเอียดของผู้บาดเจ็บจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยแยกเป็นตำรวจ ๑,๓๕๓ ราย ทหาร ๒,๓๑๕ ราย ประชาชนทั่วไป ๕,๒๓๔ ราย พระสงฆ์ ๒๔ รูป ครู ๑๒๒ ราย บุคลากรทางการศึกษา ๒๓ ราย และคนร้าย ๒๘ ราย ในภาพรวม ผู้ที่เสียชีวิตและบาดเจ็บมากที่สุด ยังคงเป็นตำรวจและทหารที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ในระยะหลังเป้าหมายของผู้ก่อเหตุความรุนแรงได้เปลี่ยนไปเป็นผู้พิพากษาและนักศึกษา นอกเหนือไปจากเจ้าหน้าที่และมุสลิมทั่วไป (ยอดความสูญเสีย ๑๐ ปี, ออนไลน์, ฐานข้อมูลข่าวจังหวัดชายแดนภาคใต้, ๒๕๕๗)

ปัญหาที่เกิดจากกลุ่มผู้ก่อเหตุความรุนแรง มีหลายกลุ่มหลายขบวนการซึ่งมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เช่น การปลุกระดมด้วยประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของกลุ่มก่อเหตุเพื่อเอกราชปัตตานี สร้างความขัดแย้งโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้อิสระ รัฐบาลไทยเรียกกลุ่มนี้ว่า “กลุ่มแยกดินแดน” เช่น แนวร่วมเพื่อเอกราชแห่งปัตตานี ขบวนการ BNPP สภาก่อการนำ (DPP) หรืออีกกลุ่ม ขบวนการที่ปลุกระดมเพื่อเรียกร้องหาความยุติธรรม และสิทธิมนุษยชนของชาวมุสลิม รวมทั้งการชักนำด้วยการบิดเบือนคำสอนทางศาสนา เช่น องค์กรเอกราชสหปัตตานี (PULO) กลุ่มแนวร่วมปฏิวัติประชาชาติปัตตานี (BRN) กองกำลังติดอาวุธ อาร์เคเค (RKK) เป็นต้น

๒. ด้านความเป็นธรรม

ปัญหาความรุนแรงจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เกี่ยวกับการยอมรับทางสังคม การกระทำที่ดูเหยียดหยามสังคมนุสลิม นโยบายของรัฐในอดีต การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กดขี่ข่มเหง นำมาซึ่งความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม ถูกเลือกปฏิบัติ

การสำรวจทัศนคติของประชาชนต่อสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยสถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ร่วมกับสมาคมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้ได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนประมาณ ๒,๕๐๐ คน ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ช่วงปี ๒๕๕๓ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ให้ทัศนคติว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้มี ๒ ด้าน คือ ปัญหาที่เกิดจากกลุ่มผู้ก่อเหตุความรุนแรง และปัญหาจากความยุติธรรม ซึ่งปัญหาความยุติธรรมนี้เกี่ยวข้องกับอีกหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และศาสนา ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐต่อประชาชนไทยมุสลิม รวมทั้งปัญหาความรุนแรงที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำต่อประชาชน และปัญหาความไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ และจากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมของรัฐ ผลที่ได้คือ ประชาชนตอบว่า ไม่เชื่อมั่น เชื่อมั่นน้อย และเชื่อมั่นน้อยที่สุด ผลรวมร้อยละสูงถึง ร้อยละ ๖๑.๔ (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน, ๒๕๕๗)

๓. ด้านอัตลักษณ์

ปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อและความศรัทธา เจื่อนใจ ทางด้านวัฒนธรรม การไม่ยอมรับจากสังคมใหญ่ เช่น ประชาชนมุสลิมมลายูในพื้นที่รัฐสิกแปดแยก ไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย อัตลักษณ์ของตนถูกชี้ จากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐบางคนที่ไม่เข้าใจ หวาดระแวง และมีอคติ กลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงนำมาใช้กระตุ้นชักจูงให้ประชาชนกลุ่มนี้ต่อสู้และก่อเหตุเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ และกลุ่มก่อเหตุยังนำศาสนามาบิดเบือน เพื่อให้ประชาชนหลงผิด กระทำในสิ่งที่ตรงข้าม และสร้างความสูญเสีย ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักศาสนาที่ถูกดองและผู้ที่มีความรู้เป็นที่ยอมรับเข้ามาร่วมแก้ไข ตัวอย่างเหตุการณ์ความรุนแรงที่เห็นได้ชัด คือ

เอกสารการบิดเบือนเรื่อง “เบอร์จิฮาด ดิปัตตานี” ที่พบในเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะ เมื่อปี ๒๕๔๗ โดยการนำศาสนา ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ มาเชื่อมโยงให้เกิดความอึกเขิมทำให้เกิดความต้องการเข้าร่วมขบวนการและก่อเหตุ จนเกิดความเสียหาย สูญเสียชีวิต และสร้างความเสื่อมเสียต่อภาพลักษณ์ของศาสนาอีกด้วย แม้สำนักจุฬาราชมนตรีพร้อมคณะกรรมการอิสลามทั่วประเทศได้ชี้แจงข้อเท็จจริงให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกันแล้ว แต่ก็ยังมีประเด็นอื่นๆ ที่พร้อมจะเกิดเป็นเจื่อนใจอยู่ตลอดเวลา

เหตุการณ์การจัดการศพผู้ก่อเหตุที่เสียชีวิตจำนวน ๑๖ คน จากการโจมตีฐานปฏิบัติกรรไกร ร.ป.๒ จ.ก.นราธิวาส ๓๒ จ.ก.นย. เมื่อวันที่ ๑๓ ก.พ. ๒๕๕๖ โดยการจัดการศพเยี่ยงผู้เสียชีวิตในทางศาสนา “ญีฮาด” หรือเป็น “ชะฮีด” การปฏิบัติเช่นนี้ส่งผลให้ชาวมุสลิมและศาสนิกชนอื่นเกิดความสับสนเกี่ยวกับหลักศาสนากับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ และอาจนำไปสู่การกระทำที่ส่งผลอันไม่พึงประสงค์ทั้งต่อศาสนาและต่อสังคมโดยทั่วไป แม้ว่า อุลามาอ์และนักวิชาการอิสลามได้อธิบายความหมายคำว่า “ญีฮาด” ว่าไม่ใช่การต่อสู้ระหว่างมุสลิมกับคนต่างศาสนา และคำว่า “ชะฮีด” คือ มุสลิมที่เสียชีวิตจากการทำหน้าที่ปกป้องอิสลามจากการทำลายของศัตรูเท่านั้น และจากบทบัญญัติของอัลกุรอานและประวัติศาสตร์ นักวิชาการมุสลิมได้สรุปเหตุผลของการญีฮาดได้ ๓ ประการ คือ ๑.บรรดามุสลิมถูกข่มเหงด้วยการก่อการร้ายและขับไล่ให้ออกจากบ้านเรือนของพวกเขาโดยปราศจากความผิด ๒.หากอัลลอฮ์ไม่อนุมัติให้มนุษย์ทำการต่อสู้ป้องกันแล้ว มัสยิดจะถูกทำลายจากพวกไม่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์อย่างแน่นอน และ ๓.เป้าหมายของการญีฮาดคือการมีอำนาจในการปกครอง เพื่อให้มีอิสระปฏิบัติตามหลักศาสนา (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า, ๒๕๕๗)

การข่มขู่ให้ประชาชนหยุดทำงานในวันศุกร์ เป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น และแอบอ้างหลักศาสนาอิสลามเพื่อการเอื้อประโยชน์ให้แก่ขบวนการ ข้อยเท็จจริงเรื่องนี้ จุฬาราชมนตรีได้มีหนังสือชี้แจงเมื่อวันที่ ๔ ต.ค.๕๕ (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า, ๒๕๕๗) โดยการยกบทบัญญัติของคัมภีร์อัลกุรอาน โองการที่ ๕-๑๐ และได้อธิบายเพิ่มเติมว่า แม้จะเป็นวันศุกร์แต่องค์กรอัลลอฮ์ส่งเสริมให้ทำงานเพื่อแสวงหาคุณูปการที่พระองค์ทรงสร้างไว้ให้ สิ่งที่คุณทำงานทุกคนต้องรำลึกอยู่เสมอก็คือ เมื่อได้ยื่นเสียงอะซานเรียกร้องสู่การละหมาด งานทุกอย่างต้องยุติลง และต้องเตรียมตัวไปละหมาดอย่างรีบเร่ง ครั้นเมื่อละหมาดเสร็จสิ้นแล้วก็รีบไปทำงานต่อโดยมีจิตรำลึกอยู่เสมอว่าบริโภคปัจจัยที่ได้มาล้วนเป็นคุณูปการแห่งองค์อัลลอฮ์ทั้งสิ้น ดังนั้น การทำงานในวันศุกร์ไม่ขัดหลักศาสนาเนื่องจากไม่มีบทบัญญัติใดในคัมภีร์อัลกุรอานและยังได้บุญกับตนเอง ด้วยการสำนึกว่ารายได้ที่ได้มาล้วนมาจากความเมตตาขององค์อัลลอฮ์ การข่มขู่ของกลุ่มผู้ก่อเหตุความรุนแรงไม่ให้ประกอบกิจการในวันศุกร์มีเจตนาจะทำให้ผู้ที่ไม่เข้าใจเรื่องศาสนาอิสลามอย่างเพียงพอคิดว่าการเป็นการฝ่าฝืนหลักศาสนา และต้องได้รับโทษถึงชีวิตโดยการตัดสินของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง นับเป็นความเข้าใจผิดที่ร้ายแรงมาก คุณสมบัติ

ที่สำคัญประการหนึ่งของมุสลิม คือการเกรงกลัวต่อองค์อัลลอฮ์ ด้วยการปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ถูกต้อง และหลีกเลี่ยงการปฏิบัติในสิ่งที่ศาสนาห้าม และการที่มุสลิมนั้นเกรงกลัวต่อสิ่งอื่นใด นอกจากองค์อัลลอฮ์ย่อมไม่ใช่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักศาสนาอิสลาม

๔. ด้านคุณภาพชีวิต

ความรู้สึกรักของประชาชนยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อรัฐบาล ปัญหาการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาชนในพื้นที่ ความไม่เท่าเทียมทางด้านสังคม ส่วนหนึ่งมาจากวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ตลอดจนการขาดโอกาสในการศึกษาและการประกอบอาชีพแม้รัฐจะมีความพยายามในแก้ปัญหา ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ก็ยังพบว่า ประชาชนใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังมีปัญหาความยากจนและคุณภาพชีวิตค่อนข้างมาก แต่ขณะเดียวกันก็ได้รับช่วยเหลือด้านการพัฒนาอาชีพ ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น คนจนส่วนใหญ่ที่มีอาชีพการเกษตรและประมงพื้นบ้าน ซึ่งประสบปัญหาการประกอบอาชีพและขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิต รัฐบาลจึงได้ดำเนินโครงการพัฒนาอาชีพเพื่อยกระดับรายได้ ให้เกษตรกรมีรายได้ครัวเรือน ไม่ต่ำกว่า ๑๒๐,๐๐๐ บาท ในช่วง ปี ๒๕๕๒ ถึง ๒๕๕๓ (ศูนย์ปฏิบัติการเยียวยาจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา, ๒๕๕๓)

ปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีแนวโน้มที่ดีขึ้น โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพอนามัยแม่และเด็กที่เคยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงก่อนเหตุการณ์ความไม่สงบ แต่กลับเพิ่มสูงขึ้นในตั้งแต่ต้นปี ๒๕๔๗ นั้น ได้มีแนวโน้มสถานการณ์ที่ดีขึ้นในช่วงปี ๒๕๔๘ ถึง ๒๕๕๒ โดยเฉพาะอัตราการตายของมารดาในจังหวัดปัตตานีและยะลา ที่ลดลง ขณะที่อัตราการตายของทารกใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในระดับที่คงที่ ซึ่งสาเหตุสำคัญมาจากสถานการณ์ความไม่สงบที่มีแนวโน้มลดลง ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถลงพื้นที่ ให้บริการได้ดีขึ้น จึงส่งผลต่อการดูแลสุขภาพอนามัยพื้นฐานของประชาชนในพื้นที่ที่ดีขึ้นด้วย (กรมประชาสัมพันธ์, ๒๕๕๓)

ประชาชนใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีปัญหาด้านการศึกษาและการเรียนรู้ คุณภาพการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ๓

จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีคะแนนสอบ O-net เฉลี่ย ๕ วิชาหลัก (ภาษาไทย สังคม ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศ ในปีการศึกษา ๒๕๔๘ นักเรียนใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้สอบได้คะแนน O-net เฉลี่ยเพียงร้อยละ ๓๑.๒๘ และลดเหลือเฉลี่ยร้อยละ ๓๐.๓๘ ในปี ๒๕๕๑ และลดลงอย่างมากเหลือเพียงร้อยละ ๒๗.๕๔ ในปี ๒๕๕๒ ขณะที่ค่าเฉลี่ยของประเทศในปี ๒๕๕๒ มีร้อยละ ๓๓.๕๗ นอกจากนี้ยังมีปัญหาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนที่มีค่าเฉลี่ย คะแนน O-net ต่ำกว่าโรงเรียนรัฐค่อนข้างมากอีกด้วย ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มที่รุนแรงขึ้น เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ศรัทธาและนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษาเอกชนที่มีการจัดการเรียนการสอนศาสนาควบคู่วิชาสามัญ (สาเหตุหนึ่งของปัญหามาจาก ในอดีตมีการแทรกแซงหลักสูตรการศึกษา การเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาทางศาสนา ในโรงเรียนของรัฐ) โดยในปีการศึกษา ๒๕๕๒ พบว่า จำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษาอยู่ในโรงเรียนของรัฐร้อยละ ๗๐ อยู่ในโรงเรียนเอกชนร้อยละ ๓๐ แต่ในทิศทางที่กลับกันในระดับมัธยมศึกษา มีนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนของรัฐเพียงร้อยละ ๓๐ เท่านั้น (กรมประชาสัมพันธ์, ๒๕๕๗)

รายละเอียดของปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง ๔ ด้าน อันได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านอัตลักษณ์ ด้านความเป็นธรรม และด้านคุณภาพชีวิต ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น รัฐบาลมีความพยายามอย่างมาก ให้ความสำคัญว่าเป็นปัญหาระดับชาติ รัฐบาลจึงได้นำยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้มาบูรณาการร่วมกัน และกำหนดเป็นนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.๒๕๕๕ ถึง ๒๕๕๖ มาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งหัวใจของนโยบายนี้ คือ การเจรจาเพื่อนำไปสู่การพูดคุยแบบสันติวิธี โดยยึดหลักยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ดังจะนำเสนอในหัวข้อต่อไป

นโยบายเกี่ยวกับการแก้ปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.๒๕๕๕ ถึง ๒๕๕๗ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๕ ยุทธศาสตร์หลัก แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๕๗ รวม ๕ แผนงาน และมีเป้าหมายยุทธศาสตร์ร่วม ๒๕ เป้าหมาย อันเป็นผลมาจากการนำยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาของ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ของ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร มาบูรณาการเป็นยุทธศาสตร์ร่วม พร้อมจัดตั้ง ศูนย์ปฏิบัติการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน เพื่ออำนวยการ ประสานงาน และบูรณาการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, ๒๕๕๖)

รายละเอียดของนโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.๒๕๕๕ ถึง ๒๕๕๗ สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ - ๑ สาระสำคัญของนโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

พ.ศ.๒๕๕๕ ถึง ๒๕๕๗

ประเด็นยุทธศาสตร์ ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้	แผนปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้
๑) การพัฒนาการบริหารด้วยการมีส่วนร่วม และบูรณาการแก้ไขปัญหาพื้นที่พิเศษ	๑) แผนบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วม ของประชาชนทุกภาคส่วนและการติดตาม ประเมินผล
๒) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน ชุมชน ในการร่วมสร้างสันติสุข	๒) แผนเสริมสร้างหมู่บ้านและชุมชน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
๓) การสร้างพื้นที่และสภาพแวดล้อม เพื่อแสวงหาทางออกจากความขัดแย้ง โดยสันติวิธี	๓) แผนส่งเสริมสภาวะแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการลดความรุนแรงและสนับสนุน กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ
๔) การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา ภาษา ศิลปะ พหุวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	๔) แผนพัฒนาคนและสังคมให้สอดคล้อง กับวิถีชีวิตศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
๕) การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ การคุ้มครองและส่งเสริม สิทธิมนุษยชน ในการแก้ไขปัญหา ความขัดแย้ง การเยียวยาและฟื้นฟู ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์รุนแรง	๕) แผนอำนวยความสะดวกให้เป็นไปตาม หลักการสิทธิมนุษยชน และ พัฒนา ประสิทธิภาพกระบวนการเยียวยาฟื้นฟู
๖) การเสริมสร้างความเชื่อมั่นและเพิ่ม ประสิทธิภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจ ให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ วิถีชีวิต และความต้องการของประชาชน	๖) แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การผลิต และเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับศักยภาพ ของพื้นที่และความต้องการของประชาชน

ตารางที่ ๒ – ๑ สาระสำคัญของนโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์ ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้	แผนปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้
๗) การพัฒนาสังคม คุณภาพชีวิต การท่องเที่ยว กีฬาและผู้ด้อยโอกาส	๗) แผนยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน พัฒนาการท่องเที่ยว และกีฬา ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่
๘) การสื่อสารสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน	๘) แผนการสื่อสารสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน ทั้งในและต่างประเทศ
๙) การเสริมสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศ และการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคม อาเซียน	๙) แผนส่งเสริมความร่วมมือกับกลุ่มประเทศ ประชาคมอาเซียน โลกมุสลิมและองค์การ ความร่วมมืออิสลาม (OIC)

ที่มา: ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, ๒๕๕๖

ตารางที่ ๒ - ๒ เป้าหมายยุทธศาสตร์ร่วม ของ กอ.รมน. และ ศอ.บต.

เป้าหมายยุทธศาสตร์ร่วม ของ กอ.รมน. และ ศอ.บต.
๑) พื้นที่เศรษฐกิจในเมืองสำคัญ และสถานที่สถานที่ชุมนุมสาธารณะ ปลอดภัยจากความเสี่ยงของเหตุการณ์รุนแรงขนาดใหญ่เช่น เหตุระเบิดขนาดใหญ่ หรือพร้อมกันหลายจุด
๒) หมู่บ้าน ชุมชน ในพื้นที่ที่เป็นเขตอิทธิพลของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงลดจำนวนลงในพื้นที่เดิม ไม่ขยายเพิ่มในพื้นที่ใหม่
๓) ศาสนสถาน ศาสนบุคคล และบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการคุ้มครอง เผื่อระวังให้ปลอดภัยจากเหตุรุนแรง
๔) เจ้าหน้าที่รัฐทุกฝ่ายปฏิบัติอยู่ในกรอบของกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนประเพณี และผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายใด ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมและรวดเร็ว
๕) คดีหรือเหตุการณ์ที่เป็นข้อสงสัยของประชาชนและต่างประเทศได้รับการเร่งรัดและนำไปสู่กระบวนการตรวจสอบ โดยทันที เพื่อค้นหาความจริงให้ได้ข้อยุติและชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง
๖) การดำเนินคดีความมั่นคงมีประสิทธิภาพ ทั้งกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานที่รัดกุม และโปร่งใสผู้ต้องหาได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย และสามารถนำผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว
๗) กระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้รับการสนับสนุน โดยให้ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา และชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคลี่คลายความขัดแย้งและการระงับข้อพิพาท ผู้บริสุทธิ์ที่ได้รับผลกระทบได้รับการเยียวยาที่เป็นธรรม

ตารางที่ ๒ – ๒ เป้าหมายยุทธศาสตร์ร่วม ของ กอ.รমন. และ ศอ.บต. (ต่อ)

<p>เป้าหมายยุทธศาสตร์ร่วม ของ กอ.รমন. และ ศอ.บต.</p>
<p>๘) ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่ได้รับการเยียวยาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งระดับปัจเจกครอบครัว และชุมชนที่ได้รับ รวมทั้ง ลดเงื่อนไขการใช้ความรุนแรง ตลอดจนสร้างความไว้วางใจ</p>
<p>๙) ประชาชนมีความเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นจริงในพื้นที่ผ่านเวทีการสื่อสารที่ส่งเสริมการพูดคุยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง</p>
<p>๑๐) จำนวน กลุ่มเป้าหมายมีองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทาง และทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีด้วยวิธีการต่างๆเช่นการจัดหลัก สูตรอบรม หรือการสัมมนาเพิ่มมากขึ้นและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม</p>
<p>๑๑) การ ลงทุน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องมั่นคง สอดคล้องศักยภาพของพื้นที่วิถีชีวิต ตรงกับความต้องการของประชาชน และมีผลต่อการสร้างอาชีพ และการกระจายรายได้ที่ทั่วถึงให้กับประชาชน ส่งผลให้อัตราการว่างงานในระดับหมู่บ้านลดลงอย่างต่อเนื่อง</p>
<p>๑๒) การ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบ โลจิสติกส์ เทคโนโลยี ศักยภาพแรงงาน ทั้งต้นน้ำปลายน้ำครอบคลุมทั้งพื้นที่ ในประเทศและรอตต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน</p>
<p>๑๓) สถาบัน การศึกษาของรัฐและเอกชนได้รับการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรการศึกษาและครู ทั้ง สายสามัญและศาสนาอย่างครบถ้วน และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษามีคุณภาพเทียบเท่ามาตรฐานกลางของประเทศ</p>
<p>๑๔) เด็ก เยาวชน และผู้ที่อยู่นอกระบบการศึกษา ได้รับความรู้ การเพิ่มทักษะการประกอบอาชีพ โดยการพัฒนา สร้างแหล่งเรียนรู้ และสนับสนุนระบบการศึกษานอกโรงเรียน</p>
<p>๑๕) ประชาชน ในพื้นที่เสี่ยงได้รับหลักประกันของการมีสิทธิในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นเพื่อการดำรงชีพและสร้างรายได้ที่พอเพียง ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย</p>

ตารางที่ ๒ – ๒ เป้าหมายยุทธศาสตร์ร่วม ของ กอ.รมน. และ ศอ.บต. (ต่อ)

เป้าหมายยุทธศาสตร์ร่วม ของ กอ.รมน. และ ศอ.บต.
๑๖) ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขและการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ
๑๗) ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายปฏิบัติตามประเพณีและศาสนา เป็นพลังสร้างสรรค์สังคมพหุวัฒนธรรมและเป็นที่ยอมรับของสังคมทั้งภายในและภายนอกและภายในรวมทั้งเกิดความรู้สึกและความภาคภูมิใจในการเป็นพลเมืองไทย
๑๘) การฟื้นฟูอนุรักษ์ รักษาอัตลักษณ์ทางภาษา ศิลปะและวัฒนธรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เพิ่มขึ้น
๑๙) เด็กและเยาวชนมีความรู้ภาษาไทย ภาษามลายูและภาษามลายูถิ่นและภาษาต่างประเทศที่สำคัญในทุกระดับการศึกษา
๒๐) ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน นักการศึกษา สื่อมวลชน สตรีเด็กและเยาวชน มีบทบาทในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในชุมชนเพิ่มขึ้น
๒๑) ประชาชนได้รับข้อมูลสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้านและเป็นจริง และตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญหาในเชิงสร้างสรรค์
๒๒) ประเด็นปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ถูกหยิบยกเป็นวาระระหว่างประเทศ อาทิ เวทีขององค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) และสหประชาชาติ
๒๓) ประชาชนในโลกมุสลิมและต่างประเทศมีความเข้าใจและสนับสนุนการพัฒนารวมทั้งแก้ไขปัญหาในพื้นที่ โดยอาศัยความร่วมมือของประชาคมอาเซียนและกิจการฮัจญ์
๒๔) หน่วยงานของรัฐมีประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกการจัดพื้นที่และกระบวนการสื่อสาร พูดคุย เพื่อลดและป้องกันการขยายตัวของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนและระหว่างประชาชนกับประชาชนเพิ่มขึ้น

ตารางที่ ๒ – ๒ เป้าหมายยุทธศาสตร์ร่วม ของ กอ.รมน. และ ศอ .บต. (ต่อ)

๒๕) จำนวนเวทีส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพูดคุยระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการแสวงหารูปแบบการกระจายอำนาจที่สนับสนุนให้ท้องถิ่นมีบทบาทและส่วนร่วม ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และอยู่ในกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีมากขึ้น
๒๖) ผู้มีความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ต่างจากรัฐ มีส่วนร่วมในกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลได้รับหลักประกันความปลอดภัยจากรัฐอย่างทั่วถึง
๒๗) กลไกขับเคลื่อนการนำนโยบายและยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติดำเนินงานอย่างเป็นเอกภาพ และมีประสิทธิภาพ
๒๘) ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำนโยบายยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติและการติดตาม ประเมินผล
๒๙) เจ้าหน้าที่ทุกระดับต้องมีความเข้าใจนโยบายและยุทธศาสตร์ไปในทิศทางเดียวกัน

ที่มา: ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, ๒๕๕๖

วิธีการแก้ปัญหา และอุปสรรคต่อการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ

จากสถิติการก่อเหตุ ในปี ๒๕๕๐ ถึง ปี ๒๕๕๖ (แสดงในรูปที่ ๒ - ๑) แม้ว่าจำนวน ครั้งการก่อเหตุจะค่อยๆ ลดลงตามลำดับ ทั้งนี้อาจจะเป็นผลลัพธ์จากการกำหนดนโยบาย และการนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องมาตรการเชิงรุกด้วยการบังคับใช้กฎหมาย การเคารพในหลักสิทธิมนุษยชน และมาตรการเชิงรับโดยการเข้าควบคุมพื้นที่ ดูแลความปลอดภัยต่อเป้าหมายอ่อนแอหรือเป้าหมายเชิงสัญลักษณ์ โดยการเพิ่มประสิทธิภาพกองกำลัง ฝ่ายพลเรือน และกำลังภาคประชาชน นอกจากนี้ยังได้มุ่งเน้นบูรณาการกลไกแก้ปัญหา ทั้งงาน ด้านความมั่นคง และงานด้านการพัฒนาให้เป็นเอกภาพมากขึ้น สามารถสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่มากขึ้น และส่งผลให้สถิติ การก่อเหตุลดลง

ความไม่เป็นธรรม ความยากไร้ ความคับแค้น อีกทั้งความไม่เข้าใจในความแตกต่างของวัฒนธรรมวิถีชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำอันเป็นเงื่อนไข ดังนั้น การปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างฝ่ายความมั่นคงและตัวแทนคณะกรรมการอิสลาม ได้ร่วมกันวางมาตรการป้องกันโดยออกเป็นระเบียบปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีทั้งข้อห้าม และข้อควรปฏิบัติเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในพื้นที่

ประชาชนใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีการปรับตัวด้านคุณภาพชีวิต ดังนี้ เยาวชนในชุมชนเริ่มได้รับการเรียนสามัญ มีการเรียนรู้ภาษาไทยขึ้น มีการพูดภาษาไทยมากขึ้น ในอดีตใช้ภาษาพูดเป็นภาษามลายูล้วน รวมถึงชาวไทยพุทธที่อยู่ใกล้เคียงกันด้วย (ด้านการศึกษานิยมส่งลูกหลานเรียน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เด็กที่เรียนปอเนาะอย่างเดียวจะนิยมอยู่บ้าน แต่ถ้าเรียนจบปริญญาตรีจากที่อื่นจะนิยมกลับมาทำงานที่บ้านที่ชุมชนตนเอง ผู้ชายส่วนใหญ่จะไม่เรียนหนังสือต่อ อาจจะทำงานเป็นก๊วกหรือทำประมงที่ประเทศมาเลเซีย ผู้หญิงบางส่วนไปทำงานเป็นที่เลี้ยงเด็กที่ประเทศมาเลเซียเช่นกัน ทางด้านศาสนา ทุกคืนวันอังคารของทุกสัปดาห์ ประชาชนจะไปฟังคำสอนและพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน เพื่อเรียนรู้หลักการที่ถูกต้องของศาสนาอิสลามให้ถูกต้องมากขึ้น (กรมประชาสัมพันธ์, ๒๕๕๗)

ส่วนการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์ประกอบของหมู่บ้าน มีการจัดอบรมให้ความรู้การปลูกฝังจิตสำนึกในการปฏิบัติงานในหน้าที่ มีวิสัยทัศน์และเข้าใจการทำงานแบบบูรณาการ ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างบุคคล องค์กรต่างๆ ในชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ สร้างสังคมพหุวัฒนธรรม ให้เกิดขึ้น อีกทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงต่างๆ ประจำอำเภอร่วมดำเนินการ

ที่ผ่านมา การดำเนินการด้านความมั่นคงในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามนโยบายสานใจสู่สันติ ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า ถือว่าประสบความสำเร็จในหลายด้าน ทั้งการสร้างความเข้าใจจนสามารถแยกมวลชนออกจากขบวนการได้สำเร็จ และโครงการพาคนกลับบ้าน สามารถพาคนที่หลบหนีเพราะหลงผิด กลับมาร่วมกันสร้างสันติสุขในพื้นที่นับพันคน ส่วนการสร้างความเข้มแข็งในพื้นที่ลดอิทธิพลขบวนการ ตาม

ยุทธศาสตร์ความมั่นคงตามนโยบายรัฐบาล ก็เริ่มเกิดผลสำเร็จในหลายพื้นที่ เช่น หมู่บ้านกาเต็ง ตำบลกาลีซา อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง กาเต็งโมเดล

หนึ่งในบทบาทผู้นำศาสนาต่อการแก้ปัญหาชายแดนใต้ กับการแก้ปัญหาเหตุการณ์ความรุนแรง คือ โมเดล“กัมปงตักวา”หรือ“ชุมชนศรัทธา” ซึ่งเป็นชุมชนที่อาศัยหลักคำสอนของศาสนาในการปฏิบัติของสมาชิกชุมชนต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคม บนพื้นฐานการเกรงกลัวต่อพระเจ้า อีกทั้ง ยังกำหนดกฎเกณฑ์กติกาภายในชุมชนเรียกว่า “ฮุกมปากะ” เป็นมาตรการด้านสังคมเสริมมาตรการด้านศาสนาสำหรับยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน

เพื่อให้การนำนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปสู่ การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความเป็นเอกภาพและมีการบูรณาการทำงานระหว่างทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย จนทำให้จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความปลอดภัยสงบ สันติ จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

๑. หน่วยงานของรัฐและข้าราชการที่เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจที่ตรงกันในปรัชญาความคิด ทิศทางการแก้ไขปัญหภายในใต้กรอบนโยบาย

๒. ข้าราชการต้องมีจิตสำนึก ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตของคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเต็มความสามารถ

๓. ทุกภาคส่วนต้องร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาตามนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุป

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ จนถึงปัจจุบัน เป็นสถานการณ์ที่มีความละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง ภาครัฐและภาคส่วนต่างๆ มีความพยายามดำเนินการแก้ไขปัญหาตามกรอบนโยบาย แต่สถานการณ์ความรุนแรงก็ยังปรากฏอยู่จากปัญหาความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพล ความแค้นจากอารมณ์ของความเกลียดชัง และความแค้นจากเรื่องส่วนตัว ความบาดหมางของคนต่างศาสนารุนแรงขึ้น เป็นผลกระทบกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ

ประชาชน ภาครัฐจึงจำเป็นต้องตระหนักและเรียนรู้ที่จะเข้าใจ ให้ความสำคัญกับการแก้ไขเรื่องที่เป็นสาเหตุของปัญหา ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายบนพื้นฐานของความไว้วางใจ

ตลอด ๑๐ ปีที่ผ่านมา พบว่าไม่เป็นผลดีกับทุกฝ่าย เกิดความสูญเสียแก่ประเทศชาติ และประชาชน ขาดโอกาสในการพัฒนาทั้งด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม อย่างที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ดังนั้น นอกจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐจะต้องเข้ามาแก้ปัญหาแล้ว ภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชนจะต้องร่วมมือกันแสวงหาทางออกจากปัญหา เพื่อประชาชนจะได้ดำเนินชีวิตตามแบบวิถีชีวิตมุสลิม นำพาเศรษฐกิจและสังคมไปสู่อนาคตที่ดีกว่า สร้างสันติสุข และคืนความสุขสู่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ความหมายของคำสำคัญในบท

๑. พื้นที่ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส
๒. กำปง แปลว่า หมู่บ้านหรือชุมชน
๓. ชะฮีด หมายถึง การเสียชีวิตจากกรณีการต่อสู้ในสนามรบในแนวทางขององค์อัลลอฮ์ การวินิจฉัยว่าการเสียชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติอิสลาม
๔. ญิฮาด (ความหมายที่ ๑ แปลตามรากศัพท์) เป็นภาษาอาหรับ มาจากคำว่า ญะฮฺดุน หมายถึง การทำอย่างยากลำบาก การปฏิบัติอย่างเต็มที่ด้วยความเหนื่อยล้า หรือ มาจากคำกริยา ญะฮะดะ ที่หมายถึงความพยายามอย่างจริงจังเพื่อบรรลุถึงสิ่งที่ต้องการ (คำว่า มุญฮาดิดิน จึงแปลว่า คนที่ดิ้นรนต่อสู้ในหนทางของพระเจ้า โดยการทุ่มเทความพยายาม)
๕. ญิฮาด (ความหมายที่ ๒ โดยนักวิชาการ) หมายถึง การทุ่มเทสรรพกำลังทั้งหลาย เพื่อเทิดทูนคำสั่งแห่งองค์อัลลอฮ์ หรือการใช้ความพยายามในหนทางขององค์อัลลอฮ์ เพื่อบรรลุถึงความดีและการป้องกันความชั่ว
๖. เบอ์รฺจิสาด ดิปัตตานี แปลว่า การต่อสู้ที่ปัตตานี

๗. ปอเนาะ คือ สถาบันสอนศาสนาอิสลามแบบดั้งเดิมซึ่งผู้เรียนจะมาอยู่ ประจำ ในกระท่อมหลังเล็ก ๆ ที่ปลูกขึ้นเองหรือถูกจัดเตรียม ไว้ใกล้ๆสถานที่เรียน คำว่า ปอเนาะเป็นภาษามลายูที่มาจาก คำว่า “พุนตุ๊ก” ในภาษาอาหรับที่แปลว่า โรงแรมหรือที่พัก

๘. ละหมาด แปลว่า การแสดงความเคารพภักดีต่อองค์อัลลอฮ์ของชาวมุสลิม ซึ่งต้อง ทำวันละ ๕ เวลาเพื่อเป็นการยืนยันความศรัทธาของตัวเอง คำนี้เข้าใจว่า เพี้ยนมาจากคำว่า “นมาซ” ในภาษาเปอร์เซีย

๙. อัลกุรอาน คือ คัมภีร์สูงสุดของมุสลิม เป็นวาระขององค์อัลลอฮ์ที่ประทานแก่ท่าน นบีมุฮัมมัด ในภาษาอาหรับและได้รับการรวบรวมขึ้นเป็นรูปเล่มหลังการเสียชีวิตของท่าน เป็นธรรมนูญชีวิตของชาวมุสลิมและเป็นแหล่งที่มาเบื้องต้นของกฎหมายอิสลาม คัมภีร์กุรอานไม่เคย ถูกสังคายนาหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขเลยนับตั้งแต่มีการรวบรวมขึ้นเป็นรูปเล่ม

๑๐. อะซาน คือ การประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลาด้วยคำกล่าว ที่เฉพาะ

๑๑. อิสลาม แปลว่า ความสันติ การนอบน้อมยอมตนต่อพระเจ้า

๑๒. อุลามาอ์ คือ ผู้ศึกษาหาความรู้ สืบทอดมรดกศาสนา เป็นผู้เผยแพร่และปกป้อง อิสลามให้มียุ่ต่อไป

บทที่ ๓

วิถีชีวิตของมุสลิม

งานวิจัยบทที่ ๓ นี้ ดำเนินการวิจัยและศึกษาเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลาม รวมถึงวิถีชีวิตของมุสลิม อาทิเช่น การดำเนินชีวิต การศึกษา ภาษา เป็นต้น โดยให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของมุสลิมตามหลักของศาสนา และการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ท่ามกลางปัญหาและผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงเฉพาะในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อิสลามเป็นศาสนาที่ชัดเจน และเป็นศาสนาที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน แต่หากจะกล่าวถึงข้อบัญญัติต่างๆ ของอิสลาม ซึ่งมีอยู่มากมายนั้นอาจจะอธิบายไม่ได้ครบถ้วน งานวิจัยนี้จึงขอเสนอเฉพาะเนื้อหาหลักและส่วนสำคัญ เพื่อให้บุคคลทั่วไปจะได้ทำความเข้าใจเพิ่มขึ้น แต่หาต้องการเข้าถึงรายละเอียดอย่างลึกซึ้งผู้อ่านควรศึกษาเพิ่มเติม

วิถีชีวิตของมุสลิม

วิถีชีวิตมุสลิม ในงานวิจัยนี้หมายถึง พฤติกรรมการดำเนินชีวิต รวมทั้ง ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม สังคม ภาษา ของกลุ่มประชาชนผู้ศรัทธาและนับถือในศาสนาอิสลาม ภายใต้บทบัญญัติของคัมภีร์อัลกุรอานและยึดถือการปฏิบัติของศาสนามุฮัมมัดเป็นแบบอย่าง โดยสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

๓.๑ เชื้อสายของมุสลิม

ศาสนาอิสลามนั้นเกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศอียิปต์ การเผยแพร่ศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยจึงผ่านมานานาประเทศ หลากหลายวัฒนธรรมและเชื้อสายเผ่าพันธุ์ การสืบเชื้อสายของมุสลิมมีบรรพบุรุษจากหลากหลายพื้นที่ รวมถึงมุสลิมที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยจะมีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากหลายแห่ง (จรัล มะลูลีม, ๒๕๕๓) ได้แก่

๑. มุสลิมที่มีบรรพบุรุษเป็นมลายู หรือมาเลย์ ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุด ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณชายแดนภาคใต้ของไทยในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และบางส่วนในจังหวัดสตูลและสงขลา นอกจากนี้ยังอยู่ในภาคอื่น ๆ อาทิเช่น จังหวัดอยุธยา นครนายก ฉะเชิงเทราและนนทบุรี ส่วนในกรุงเทพมหานคร เช่น ธนบุรี สีแยกบ้านแขก ทุ่งครุ พระประแดง บางคอแหลม มหานาค พระโขนง คลองตัน มีนบุรี หนองจอก เป็นต้น

๒. มุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากเปอร์เซีย ทั้งนิกายซุนนีและชีอะห์ ชาวมุสลิมจากเปอร์เซียที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ไทย ได้แก่ ชัยค้(เจก) อะห์มัด กูมิ (Shieak Ahmad Qumi) ซึ่งเข้ามาประเทศไทยในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ก่อน พ.ศ. ๒๑๔๓) โดยท่านผู้นี้นำศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์มาเผยแพร่ เป็นครั้งแรกในประเทศไทยและได้เป็นจุฬาราชมนตรีด้วย ซึ่งท่านเป็นต้นตระกูลขุนนาค บุญรัตพันธุ์ ศรีเพ็ญ สุคนธาภิรมย์ เป็นต้น มุสลิมนิกายชีอะห์จากเปอร์เซียจะอยู่กันมากย่านเจริญพาสณ์ ฝั่งธนบุรี

๓. มุสลิมที่มีเชื้อสายชวา คาดกันว่าชาวชวาคงถูกกลืนหายไปกับชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ ในอดีตไทยกับอินโดนีเซียมีความสัมพันธ์อันยาวนานตั้งแต่ยุคสุโขทัย จนสมัยอยุธยาก็มีชาวชวามาตั้งหลักแหล่งเช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่น ในกรุงเทพฯ จะมีมุสลิมเชื้อสายชวามาก แต่ยังเป็นรองเชื้อสายมาเลย์มีหลักแหล่งที่ เขตพระราชวัง ชนะสงคราม บางขุนพรหม สามเสน ดุสิต นางเลิ้ง ประเจจีน บ้านทวาย สาทร บางรัก พาหุรัด สำราญราษฎร์ เป็นต้น

๔. มุสลิมที่มีเชื้อสายมาจากจาม – เขมร ในอดีตจามมีประเทศเป็นของตนเอง แต่ปัจจุบันเหลือเพียงแต่เผ่าพันธุ์เท่านั้น เนื่องจากอาณาจักรของจามถูกเวียดนามรุกราน ชาวจามส่วนหนึ่งจึงอพยพหนีและตกเป็นเชลยเช่นเดียวกับคนไทย บางคนอพยพมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ตามคลองแสนแสบที่เรียกว่าเจริญผล และพวกจามอีกจำนวนหนึ่งก็อพยพตามเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ผู้สำเร็จราชการเมืองเขมรเวลานั้นมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบ้านครัว ตั้งแต่เจริญผลฝั่งตรงข้ามสนามกีฬาแห่งชาติไปจรดอรุพงษ์ และบริเวณมัสยิดวัดสุวรรณ ถนนเจริญนคร ตำบลน้ำเขียว อ.แหลมงอบจ.ตราด และที่พุมเรียง อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

๕. มุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากเอเชียใต้ แดบอินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศและอัฟกานิสถาน ซึ่งเข้ามาค้าขายในประเทศไทยจนมั่งคั่งร่ำรวยตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ และตั้งรกราก

อยู่ในกรุงเทพฯ แถบบางรัก มหานาค ราชวงศ์ สามเสน เขาวราช วรจักร สีลม และบางสวนก้ออพยพไปขายผ้าตามต่างจังหวัด

๖. มุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากจีน ทางชายแดนภาคเหนือ โดยตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดเชียงราย ลำพูน แม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ย้ายถิ่นฐานมาเพราะไม่พอใจการปกครองของจีน เนื่องจากจีนฮ่อถูกสังหารเป็นจำนวนมาก และในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ มีการอพยพอีกครั้ง เมื่อประเทศจีนเป็นคอมมิวนิสต์ ทหารของเจียงไคเช็คแห่งก๊กมินตั๋ง บางส่วนเป็นมุสลิมเช่นเดียวกับจีนฮ่อ จึงรวมตัวกันอพยพมาที่ อ.ฝาง จ.เชียงใหม่

ศาสนาอิสลามเข้ามาสู่ประเทศไทยในภาคใต้ก่อน แล้วจึงค่อย ๆ ขยายออกมาในทุกภาคของประเทศไทย คนที่เข้ามามีหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์ ไม่มีปัญหาความขัดแย้งกัน ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสันติ มีวัฒนธรรมอิสลามเป็นเครื่องชี้นำการดำเนินชีวิตและเป็นวิถีของมุสลิม มุสลิมทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยมีเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย มีความเป็นไทยทั้งชีวิตและจิตวิญญาณที่จะอยู่ร่วมกันกับคนไทยทั้งหลายอย่างสงบสุขตามคำสอนของศาสนาอิสลามตลอดไป

๓.๒ การดำเนินชีวิตของมุสลิม

วิถีชีวิตของมุสลิมดินแดนใต้สุดของประเทศไทย ส่วนใหญ่นั้นจะประกอบอาชีพด้านการเกษตรและส่วนหนึ่งจะทำประมง มุสลิมที่นี่มีฐานะยากจนกว่ามุสลิมในภาคอื่นๆ ซึ่งมุสลิมที่มีฐานะค่อนข้างดี เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าเนื้อเป็นหลัก มุสลิมในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร จะมีฐานะดีเป็นเจ้าของที่ดินที่มีราคาสูง ส่วนใหญ่จะเลือกที่อยู่ติดกับแม่น้ำ

สำหรับมุสลิมแล้วถือว่าอิสลามเป็นวิถีชีวิต อิสลามจะมีวัฒนธรรมเหมือนกันหมดทุกภูมิภาค ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอาน เช่น เมื่อมีคนเสียชีวิตชาวบ้านก็จะช่วยกันขุดหลุมศพ บั่นลูกดินขนาดใหญ่เพื่อใส่ในหลุม บ้านที่มีคนเสียชีวิตนั้นจะมีการจุดไฟสว่างไสวเพื่อให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิตไปแล้ว ในการอาบน้ำศพผู้เสียชีวิต ญาติที่เป็นชายหรือบุตรผู้ตายจะเข้าไปช่วยอาบน้ำศพให้พ่อ ส่วนบุตรสาวหรือญาติที่เป็นสตรีจะเป็นผู้อาบน้ำศพให้แม่ สำหรับผู้ชายเมื่อเสียชีวิตจะห่อด้วยผ้าขาว ๓ ผืน ส่วนผู้หญิงจะห่มด้วยผ้าขาว ๕ ผืน เป็นต้น

การแต่งกายของชาวมุสลิมตามหลักของศาสนาอิสลามย้าว่า ผู้หญิงมุสลิมเมื่อออกจากบ้านจะต้องปกปิดทุกส่วนในร่างกาย ยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือที่สามารถเปิดได้ ผู้หญิงมุสลิมจะแต่งกายมิดชิด ใช้เสื้อแขนยาวและมีผ้าคลุมศีรษะที่เรียกว่า ฮิญาบ (Hijab) สำหรับการปกปิดเรือนผม ส่วนการแต่งกายของผู้ชายจะต้องปิดตั้งแต่สะดือถึงหัวเข่า เมื่อผู้ชายมุสลิมออกจากบ้านจะนุ่งผ้าโสร่ง สวมเสื้อแขนยาวและมีผ้าโพกศีรษะ เรียกว่า ตรีอแบ หรือ ซือแบ หากไม่ใช่ผ้าโพกศีรษะ ก็จะใช้หมวก ที่เรียกว่า กอปีเยาะห์ หรือ ซอเก๊ะ

สำหรับการตั้งชื่อของไทยมุสลิมนั้นสามารถตั้งชื่อเป็นภาษาอาหรับ อันเป็นภาษาศาสนาได้อย่างเต็มที่ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ให้ออกาสของความเท่าเทียมกันในการใช้ชื่อที่มาจากภาษาอาหรับอันเป็นภาษาของศาสนาอิสลามได้

หลักทางศาสนามีสิ่งที่ต้องปฏิบัติในอิสลาม และข้อห้ามในอิสลาม ดังต่อไปนี้ (ชมรมผู้บริหารมัสยิดเขตหนองจอก, ๒๕๔๔)

สิ่งที่ต้องปฏิบัติในอิสลาม

- ต้องเผยแผ่ศาสนา ตัจธรรม
- กำจัดสิ่งแหลมคมที่เป็นอันตรายออกจากทางเดิน
- บอกทางแก่ผู้ที่หลงทาง
- จงแต่งงาน และการแต่งงานที่ดีที่สุด คือ การใช้จ่ายน้อยและวุ่นวายน้อยที่สุด
- เมื่อเวลากุ้ยืมจงให้ผู้กู้เป็นผู้เขียนสัญญา
- จงกินและดื่มให้หมดภาชนะอย่าให้เหลือฟุ่มเฟือย
- เมื่อมีขบวนศพเคลื่อนผ่านมาจงยืนให้เกียรติศพนั้น
- จงรักษาความสะอาด เพราะความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งแห่งการศรัทธา
- เมื่อผู้มาเยี่ยมเยียนจะกลับ เจ้าของบ้านต้องออกไปส่งถึงประตู ถ้ามีรั้วให้ไปส่งถึงรั้ว
- เมื่อจะทำกิจการใดๆ ที่เป็นผลดีต่อสังคม จงกระทำอย่างสม่ำเสมอแม้ว่าจะเป็นสิ่งเล็กน้อยก็ตาม
- จงรักษาคำมั่นสัญญา
- จงห่างไกลสิ่งต่างๆ ที่จะป็นสื่อชักนำไปสู่ความชั่วช้า

- เมื่อจะทำกิจการใดๆ ต้องทำเพื่อองค์อัลลอฮ์พระองค์เดียวเท่านั้น
- จงตรงต่อเวลาในการใช้หนี้สิน และจงผ่อนปรนลูกหนี้
- จงจ่ายค่าแรงของผู้ใช้แรงงานก่อนที่เหงื่อของเขาจะแห้ง (จ่ายให้เร็ว)
- จงช่วยกันขจัดความชั่วช้าที่เกิดขึ้นทุกรูปแบบ
- เริ่มสอนอัลกุรอาน หนังสือ รวมทั้งมารยาท และจริยธรรม แก่บุตรหลานตั้งแต่อายุ
ย่างเข้าวัย 7 ขวบ และให้แยกที่นอนระหว่างเด็กหญิงและเด็กชาย
- จงชักชวนมนุษยย์ให้กระทำความดี และยับยั้งความชั่ว
- ต้องต่อสู้ดิ้นรนขวนขวายเพื่อให้ได้มาซึ่งสัจธรรม
- จงต่อสู้และขวนขวายเพื่อให้ชนะกิเลส และอำนาจใฝ่ต่ำของตน ฯลฯ

ข้อห้ามในอิสลาม

- ห้ามตั้งหุ้่นส่วนหรือภาคีหรือนำสิ่งใด เทียบเคียงกับองค์อัลลอฮ์ชุบฮาน่าฮูว่าตะอา
ลา
- ห้ามกราบไหว้บูชาดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ รูปปั้น รูปภาพ ต้นไม้ ก้อนหิน จอม
ปลวก แม่น้ำ ภูเขา ฝึสางนางไม้ ตลอดจนวิญญูณต่างๆ เช่น เจ้าพ่อ เจ้าแม่ ศาล
พระภูมิ หรือเจ้าไม่มีศาล อิสลามไม่มีสิ่งสมมุติพวกนี้
- ห้ามเชื่อเรื่องดวงชะตา ราศี ผูกดวง หมอดู ห้ามถือโชคกลาง ของขลัง ฤกษ์ยามและ
ไสยศาสตร์ทั้งหลาย การทำเสน่ห์ เวทมนต์ ตะกรุด ผ้ายันต์ เครื่องรางของขลัง
การทำนายโชคชะตา การทำนายฝัน ท่านนะบีมุฮัมมัด กล่าวว่า แท้จริงการเป่า
คาถาอาคม การแขวนเครื่องรางของขลัง และการทำเสน่ห์ยาแฝดนั้นเป็นชิริก (ตั้ง
ภาคี)
- ห้ามเล่นการพนันทุกรูปแบบ ห้ามเลี้ยงทาส เลี้ยงโชค ห้ามซื้อขายหวยใต้ดินและ
สลากกินแบ่งรัฐบาล
- ห้ามกินสัตว์ที่ตายเอง และสัตว์ที่ได้เชือดด้วยพระนามขององค์อัลลอฮ์ ยกเว้น
ปลา สัตว์น้ำ สัตว์ทะเล
- ห้ามกินอาหารอย่างฟุ่มเฟือย สุรุษสุราย

- ห้ามเสพ หรือขายสิ่งของมีนเมาทุกชนิด และสิ่งเสพติดทุกรูปแบบ
- ห้ามผิดประเวณีกับหญิง ไม่ว่าด้วยการยินยอม หรือสมัครใจ หรือการจ่ายค่าตอบแทน และห้ามอ่านหรือสนับสนุนสื่อ ที่นำไปสู่การผิดประเวณีและอบายมุข
- ห้ามฆ่าสิ่งมีชีวิตโดยเจตนา ปราศจากความจำเป็นธรรม (ฆ่าสัตว์เพื่อรับประทานได้ และฆ่าสัตว์ร้ายเพื่อปกป้องชีวิต)
- ห้ามติดสินบนทุกชนิด
- ห้ามผู้รู้เรื่องส่วนตัวของผู้อื่น และอย่านำเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นไปพูดหรือเปิดเผย
- ห้ามเฉยเมยเมื่อมีคนตกตาย
- ห้ามบริโภคอาหารที่รู้ว่ามีมาจากการทุจริต
- ห้ามกระทำการใดๆ ที่สร้างความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น
- ห้ามเข้าไปในบ้านของผู้อื่น โดยมิได้รับอนุญาต
- ห้ามประกอบอาชีพที่ขัดต่อศีลธรรม คุณธรรม ซึ่งล้วนจะนำไปสู่ความหายนะ
- ห้ามทำแท้ง คুমกำเนิด เว้นแต่มีความจำเป็นที่ชอบด้วยบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม
- ห้ามเป็นคนหลงชาติ หลงตระกูล
- ห้ามกักตุนสินค้า คำกำไรเกินควร ห้ามขายสินค้าที่มีคุณภาพต่ำ
- ห้ามสตรีเปิดเผยอวัยวะที่พึงสงวน นอกจากใบหน้าและฝ่ามือ ห้ามแต่งกายด้วยเสื้อผ้าบาง รัดทรวดทรงรูปร่าง ยั่วยวนเพศตรงข้าม ซึ่งเป็นบ่อเกิดของปัญหาอาชญากรรม
- ห้ามใช้เวลาและทรัพย์สินไปในทางไร้ประโยชน์
- ห้ามร่วมประเวณีกับภรรยาขณะมีประจำเดือน
- ห้ามเรียกผู้อื่นโดยฉายาแทนชื่อของเขา
- ห้ามคบค้าสมาคมกับทรราชผู้กดขี่ คนเลว
- ห้ามหนีทัพในขณะที่ประจัญบาน

- เมื่ออยู่ร่วมกันสามคน ห้ามคนสองคนพูดภาษาเดียวกันที่คนที่สามฟังไม่รู้เรื่อง หรือห้ามการ चुบชิบ ในสองคน โดยมีคนที่สามอยู่ด้วย
- ห้ามเกี่ยวข้องกับดอกไม้เบียดทุกรูปแบบทุกชนิด
- ห้ามถ่ายปัสสาวะ และอุจจาระลงในแม่น้ำลำคลอง
- ห้ามอิจฉาริชยา
- ห้ามเป็นพยานเท็จ
- ห้ามบิดพลิ้ว ผิดสัญญา
- ห้ามเบียดเบียนทรัพย์สินของเด็กกำพร้า
- ห้ามสิ้นหวังในความเมตตาจากพระองค์อัลลอฮ์ ชูบฮาน่าฮูว่าตะอาลา
- ห้ามสัมผัสมือกับผู้ที่แต่งงานได้
- ห้ามผู้ชายทำตัวเลียนแบบผู้หญิง และห้ามผู้หญิงเลียนแบบผู้ชาย
- ห้ามมีพฤติกรรมรักร่วมเพศ
- ห้ามฆ่าตัวตายไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม
- ห้ามมุสลิมใช้ภาษาชนะ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากทองคำและเงิน ฯลฯ
- เพศชายห้ามใส่เครื่องประดับจากทองคำ ผ้าไหม

วัฒนธรรมอื่น ๆ ของศาสนาอิสลาม เช่น การร้องเพลง อิสลาม ไม่ได้ห้ามการร้องเพลง แต่มีขอบเขตกำหนดว่าดนตรีชนิดไหนได้ คำร้องใดที่ไม่ได้สื่อในด้านการปลุกเร้าในด้านกามโลกีย์ จะได้รับอนุญาต ดังจะเห็นว่าภาคใต้ของไทยโดยเฉพาะใน ๓ จังหวัดภาคใต้นั้น ไม่มีคาราโอเกะ หรือการร้องรำทำเพลง เพราะถือว่าเป็นการขัดกับแนวคิดของอิสลาม ซึ่งรักความสงบ แต่มีดนตรีตามหลักการของตนเอง

การศึกษาวัฒนธรรมของผู้อื่นนั้น ย่อมทำให้เรามีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ทำให้เห็นความเหมือน ทำให้รู้ความแตกต่าง ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจตัวตนของตนเองได้ และเมื่อสะท้อนถึงวัฒนธรรมของผู้อื่นยังทำให้เรารู้และได้เห็น และเมื่อเข้าใจและรู้สึกซึ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเองและผู้อื่นแล้ว ก็ไม่ยากเลยกับการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อการแลกเปลี่ยน การทำความรู้จัก และนำไปสู่การอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

๓.๓ หลักศาสนาอิสลาม

นิกายในศาสนาอิสลามมี ๔ นิกาย คือ ซุนนีห์ ซีอะฮ์ ซูฟี และเคาะริจิต (หรือเคาะวาริจ) ไทยอิสลามใน ๔ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล ยะลา นราธิวาส ปัตตานี) นับถือนิกายซุนนีห์ (สมโภชน์ เงินเจริญ, ๒๕๔๘) ซึ่งพอจะสรุปให้เข้าใจอย่างง่าย ได้ดังนี้

นิกายซุนนีห์ คำว่า ซุนนี มาจากภาษาอาหรับที่ว่า ซุนนะฮ์ แปลว่า จารีต หรือการปฏิบัติตามศาสนาไม่ว่าจะเป็นคาพูดหรือการกระทำ แปลอีกนัยหนึ่งคือพวกที่เคร่งครัดในแนวทางโดยยึดหลักของคัมภีร์อัลกุรอานเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและถือว่าพระวจนะของท่านศาสดาท่านนั้นเป็นทางนา นอกจากนี้ยังยึดถือผู้ที่ใกล้ชิดศาสดาเป็นเสมือนผู้เชื่อถือในการที่จะคิดและเอาวจนะของท่านมาเผยแพร่ด้วย และเป็นนิกายที่มีผู้นับถือมากที่สุดถือว่าเป็นนิกายดั้งเดิม มุสลิมที่นับถือนิกายนี้ส่วนมากอยู่ในประเทศสาธารณรัฐตุรกี ซาอุดีอาระเบีย แอฟริกา และชาวมุสลิมส่วนใหญ่ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และประเทศไทย ผู้นับถือนิกายนี้นิยมสวมหมวกสีขาวเป็นสัญลักษณ์ ผู้ปกครองสูงสุดเรียกว่า คอลีฟะห์ หรือ กาลีฟ

นิกายซีอะฮ์ (Shia) ในภาษาอาหรับ เรียกนิกายนี้ว่า ซีอะตุลอาลี ซีอะห์ แปลว่า พรรคพวก หมายถึง พรรคพวกท่านอาลีนั่นเอง นิกายนี้ถือว่าท่านอาลี บุตรเขยของศาสดามุฮัมมัดคนเดียวท่านนั้นเป็นผู้ที่ถูกต้อง ผู้ถือนิกายนี้ส่วนใหญ่อยู่ในประเทศอิหร่าน อิรัก เยเมน อินเดีย และประเทศในทวีปแอฟริกาด้านตะวันออก ผู้นับถือนิกายนี้นิยมสวมหมวกสีแดง ผู้ปกครองสูงสุดเรียกว่า อิหม่าม

นิกายวาฮะบี ก่อตั้งขึ้นโดยท่าน มุฮัมหมัด-อับดุล-วาฮับ ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ในประเทศซาอุดีอาระเบีย นิกายนี้เน้นความสำคัญเฉพาะคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอานและ คำสอนของท่านนะบีมุฮัมหมัดท่านนั้น ไม่ยอมรับการตีความของผู้นำหรือนักปราชญ์คนใดๆ ในศาสนาอิสลาม นิกายนี้ถือว่าคัมภีร์อัลกุรอานเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่อาจตีความหรืออธิบายได้ มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติตามคำสอนอย่างเคร่งครัดตามตัวอักษร นิกายวาฮะบีปฏิเสธพิธีกรรมใดๆ ก็ตามที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในพระคัมภีร์ และไม่เคารพเชื่อฟังผู้ใดนอกจากพระเจ้าเพียงผู้เดียว

นิกายเคาะริจิต (Kharijites) หรือเคาะวาริจ (Khwarij) เป็นนิกายที่แตกออกมาเนื่องจากความคิดเห็นที่แตกต่างด้านการเมือง ถือว่าผู้จะเป็นคอดีฟะหฺนั้น ต้องมาจากการเลือกตั้งเสรี นิกายนี้ค่อนข้างเคร่งศาสนา และเรียกตนเองว่า อิบาดิ (Ibadi) นิกายนี้มีผู้นับถือมากในแอลจีเรีย โอมาน คาบสมุทรอาระเบียตอนใต้

คัมภีร์ □ สำคัญของศาสนาอิสลาม คือ คัมภีร์ □ อัล-กุรอาน (Al-Quran) เป็นคัมภีร์ □ บันทีกคำสอนซึ่งมุสลิมเชื่อว่าเป็น โองการจากองค์อัลลอฮ์ โดยผ่านทางท่านนะบีมุฮัมมัด คัมภีร์อัลกุรอาน

ว่าด้วยหลัก ๓ ประการ อันเป็นรากฐานของศาสนาอิสลาม คือ

๑. หลักศรัทธาหรือความเชื่อในศาสนา เรียกว่า อีมาน (Iman)
๒. หลักปฏิบัติหรือหน้าที่ในศาสนา เรียกว่า อิบาเดหฺ □ (Ibadat)
๓. หลักคุณธรรมหรือหลักความดี เรียกว่า อิห □ ชาน (Ishan)

ผู้นับถือศาสนาอิสลามทุกคนจะต้องมีความรู้ในหลัก ๓ ประการอย่างแท้ □ จริง จะเห็นได้ชัดว่า ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีมัสยิดมากมาย อีกทั้งสุเหร่าที่มีอยู่ทุกหมู่บ้าน เสียงอาซานสัญญาณแห่งการละหมาด จากทั้งมัสยิดและสุเหร่าดังก้องเพื่อปลุกให้ลุกขึ้นละหมาด ก่อนจะเตรียมตัวไปตามภารกิจต่าง ๆ ของแต่ละคน ซึ่งไม่ต่างจากวิถีชีวิตคนมุสลิมในประเทศอื่น ๆ

การปฏิบัติประจำวันของไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีแหล่งที่มา ๒ ทางคือ จากบทบัญญัติทางศาสนาโดยตรง และจากจารีตประเพณี การปฏิบัติมาตั้งแต่ดั้งเดิม แม้จะต่างที่มาจากแต่ก็ผสมกลมกลืนกันอย่างลงตัว และสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

ตารางที่ ๓.๑ หลักของศาสนาที่มีความสำคัญกับวิถีมุสลิม

หลักปฏิบัติที่สำคัญ ๕ ประการ	หลักความเชื่อ ๖ ประการ
๑. การปฏิญาณตนเพื่อเข้าสู่อิสลาม	๑. การศรัทธาต่อองค์อัลลอฮ์เพียงผู้เดียว
๒. การละหมาดวันละ ๕ เวลา	๒. การศรัทธาต่อบรรดา “มาลาอิกดี” หรือ เทวทูต
๓. การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน	๓. การศรัทธาต่อบรรดาพระคัมภีร์
๔. การบริจาคซะกาต (ให้ทาน)	๔. การศรัทธาต่อบรรดา “รอซูล” หรือ นะบี

๕. การประกอบพิธีฮัจญ์	๕. การศรัทธาต่อวันสิ้นโลก
	๖. การศรัทธาต่อกฎกำหนดสภาพการณ์

หลักปฏิบัติที่สำคัญ ๕ ประการ ได้แก่

๑. การปฏิญาณตน ชาวมุสลิมทุกคนต้องปฏิญาณตนยอมรับความเป็นพระเจ้าองค์เดียวของพระอัลลอฮ์และยอมรับในความเป็นศาสนทูตของท่านนะบีมุฮัมมัด
๒. การละหมาด การทำละหมาด หมายถึงการน้อมสการพระเจ้าทั้งร่างกายและจิตใจวันละ ๕ เวลา ได้แก่ เวลาก่อนพระอาทิตย์ขึ้น เวลากลางวัน เวลาบ่าย เวลาพลบค่ำ เวลากลางคืน และเริ่มละหมาดเมื่ออายุได้ ๑๐ ขวบ จนถึงสิ้นชีวิต ยกเว้นหญิงขณะมีรอบเดือน บุคคลที่มีสุขภาพไม่ปกติ มีโรคภัย คนชรา และบุคคลที่ทำงานหนัก
๓. การถือศีลอด คือการละเว้น ยับยั้งและควบคุมตน โดยงดการบริโภคอาหาร น้ำดื่ม และการร่วมประเวณี ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตกดินเป็นเวลา ๑ เดือน เดือนรอมฎอนนั้นอิสลามถือว่าศีลอดเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป แต่ผ่อนผันในกรณีหญิงขณะมีรอบเดือน หญิงมีครรภ์ และหลังคลอดบุตร แม่ลูกอ่อน บุคคลระหว่างเดินทาง
๔. การบริจาคซะกาต หมายถึง การบริจาคทรัพย์เพื่อขัดเกลาจิตใจของผู้บริจาคให้สะอาดบริสุทธิ์ลดความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัวให้มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
๕. การประกอบพิธีฮัจญ์ หมายถึง การเดินทางไปประกอบศาสนกิจหรือจาริกแสวงบุญ ณ วิหารอัลกะฮ์ และสถานที่ต่างๆ ในนครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในช่วงเวลาที่กำหนด โดยให้ปฏิบัติเฉพาะบุคคลที่มีความสามารถเท่านั้น

หลักความเชื่อ ๖ ประการ มีดังนี้

๑. ศรัทธาในพระเจ้าผู้เป็นเจ้า ชาวมุสลิมต้องศรัทธาต่อพระอัลลอฮ์แต่เพียงพระองค์เดียว
๒. ศรัทธาในบรรดามาลาอิกัตว่ามีจริง คำว่า มาลาอิกัต หมายถึง ทูตสวรรค์หรือทูตของพระเจ้า เป็นคนกลางระหว่างพระเจ้ากับศาสนิก เป็นวิญญูณที่มองไม่เห็นสัมผัสไม่ได้
๓. การศรัทธาต่อคัมภีร์อัลกุรอาน
๔. ศรัทธาในบรรดาศาสนทูต ในคัมภีร์อัลกุรอานกล่าวถึงศาสนทูตว่ามีทั้งหมด ๒๕

ท่าน ท่านแรก คือ นะบีอาดัม และท่านสุดท้าย คือ นะบีมุฮัมมัด

๕. การศรัทธาต่อวันสิ้นโลก ซึ่งมุสลิมต้องเชื่อว่าโลกนี้ไม่จริง ต้องมีวันแตกสลาย หรือมีวันสิ้นโลก

๖. การศรัทธาต่อกฎกำหนดสภาพการณ์ (ลิขิตพระเจ้า) ชาวมุสลิมเชื่อว่าพระเจ้าทรงกำหนดกฎอันแน่นอนไว้ ๒ ประเภท คือ

กฎที่ตายตัวเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ทุกสิ่งเป็นไปตามพระประสงค์ของพระเจ้า เช่น การถือกำเนิดชาติพันธุ์ รูปร่างหน้าตา ฯลฯ และ

กฎที่ไม่ตายตัว เป็นกฎที่ดำเนินไปตามเหตุผล เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งพระเจ้าได้ประทานแนวทางชีวิตที่ดีงามพร้อมกับสติปัญญาของมนุษย์ ดังนั้น มุสลิมทุกคนต้องพยายามทำให้ดีที่สุด

ในสังคมมุสลิมถือว่ามัศยิดเป็นศูนย์รวมของจิตใจ เป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญใช้เป็นสถานที่รวมตัวกัน จุดมุ่งหมายเพื่อให้คนได้มารวมตัวกันให้ทำความรู้จักกัน และอิสลามนั้นไม่มีการแบ่งสีผิว เผ่าพันธุ์ ถือว่าทุกคนเท่าเทียมกันในสายตาของพระเจ้า เมื่อไปทำพิธีละหมาดผู้ไปถึงก่อนจะยืนอยู่แถวหน้า และจะสักการะเฉพาะพระเจ้าผู้เป็นเจ้าขององค์เดียว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นวัฒนธรรมอิสลาม

มุสลิมทุกคนที่เกิดในประเทศไทยไม่ว่าจะมีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่แห่งใดก็เป็นประชาชนสัญชาติไทยและมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายเท่าเทียมกับประชาชนไทยที่นับถือศาสนาอื่น ๆ สำหรับประชาชนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๔ จังหวัด ได้แก่ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล รัฐบาลให้สิทธิพิเศษให้ใช้กฎหมายอิสลามในเรื่องครอบครัวและมรดก เพื่อให้สอดคล้องกับหลักศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี จึงกำหนดกฎหมายให้มีผู้พิพากษาพิเศษ มีหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม นอกเหนือจากผู้พิพากษาที่มีประจำศาลอยู่แล้วเรียกว่า“ดาโต๊ะยุติธรรม”

ปัจจุบันศาสนาอิสลาม มีองค์กรทางศาสนาที่ราชการรับรอง เรียกว่า สำนักจุฬาราชมนตรี โดยมีจุฬาราชมนตรีเป็นผู้นำสูงสุด มีโครงสร้างการบริหารเป็นกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด และกรรมการกลางอิสลามประจำ

มัศยิด ในแต่ละมัศยิด (สุเหร่า) มีอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ประเภทละ ๑ คน รวม ๓ คน เป็น ผู้ปกครองดูแลสัปปุรุษ

ศาสนาอิสลามไม่มีนักบวชในศาสนา ชื่อที่เรียกผู้นำในระดับต่างๆ (พรบ.การบริหาร องค์กรศาสนาอิสลาม, ๒๕๔๐) มีความหมาย ดังนี้

๑. อิหม่าม หมายถึง ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัศยิด
๒. คอเต็บ หมายถึง ผู้แสดงธรรมประจำมัศยิด
๓. บิหลัน หมายถึง ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา
๔. คณะกรรมการกลาง หมายถึง คณะกรรมการกลาง ศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและ จริยธรรมประจำมัศยิด
๕. สัปปุรุษประจำมัศยิด หมายถึง มุสลิมที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัศยิดมีมติ รับเข้าเป็นสัปปุรุษประจำมัศยิด และมีชื่ออยู่ในทะเบียนสัปปุรุษประจำมัศยิด และ ผู้นั้นจะเป็นสัปปุรุษเกินกว่าหนึ่งมัศยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้

๓.๔ ระบบการศึกษา

การศึกษาเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญในศาสนาอิสลาม และอยู่คู่วิถีชีวิตมุสลิม เด็กมุสลิม จะถูกสอนให้อ่านพัยษนะภาษาอาหรับเพื่อใช้ศึกษาอัลกุรอานต่อไป การศึกษาในจังหวัดภาคใต้ นิยมให้บุตรหลานศึกษาทั้งด้านวิชาการและการศึกษาเกี่ยวกับศาสนา ดังนั้น โรงเรียนของรัฐจึงต้อง มีการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาด้วย

สำหรับวิธีการศึกษาของ ๓ จังหวัดชายแดนใต้จะมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากที่อื่น โดยเฉพาะระบบการศึกษาในพื้นที่ นอกเหนือจากการศึกษาภาคสามัญทั่วไป (ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา) ยังมีระบบการศึกษาภาคศาสนาในท้องถิ่นด้วย (คณะอนุกรรมการการศึกษาวิถิทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๐) ได้แก่

ระบบตาดิกา เป็นชั้น ระดับอนุบาล เด็กเล็ก

ระบบซ็อกอเลาะฮ สำหรับระดับชั้นประถม เวลาเรียนที่ใช้เรียนอยู่ช่วงหลังเลิกเรียน ของการเรียนภาคสามัญในวันธรรมดา หรือ จัดเรียนเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ ขึ้นอยู่กับแต่ละ ชุมชนจะกำหนดเวลาเรียน

ระบบปอเนาะ สามารถเรียนได้ตลอดชีวิต

ระบบโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งระบบนี้ จะมีระดับการศึกษา ๓ ระดับ เป็นการศึกษาควบคู่ไปกับวิชาสามัญในระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่ชั้น ม.๑ ถึง ม.๖ ได้แก่

- (๑) ระดับอิมติดาอีย์ (ชั้น ๑-๔)
- (๒) ระดับมุตาวัตสิต (ชั้น ๕-๗) และ
- (๓) ระดับฆานาวี (ชั้น ๘-๑๐)

โดยมีระบบการศึกษาสุดท้ายคือ ระดับกุลลิยะส นั่นคือ การศึกษาระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย เช่น วิทยาลัยอิสลามศึกษา หรือวิทยาลัยอิสลามยะลา เป็นต้น

ในสังคมมุสลิม โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการจัดการศึกษาที่นับว่าเป็น ภูมิปัญญาที่ตกทอดมาหลายศตวรรษ โดยหลักสำคัญนั้นแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ฟิรคูอิน (ตามภาษาอาหรับ จะอ่านว่า ฟิรคูอินน์) เป็นการศึกษาภาคบังคับ สอนศาสนาอิสลามขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับความเชื่อถือและการปฏิบัติ การจัดการศึกษาภาคบังคับหรือฟิรคูอินนั้น มีวิธีการจัดที่ หลากหลายมาก การไม่เข้าใจโครงสร้างด้านการศึกษาของสังคมมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดน ภาคใต้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาได้อย่างแน่นอน อีกประเภทหนึ่ง คือ ฟิรคูฟีายะส (ภาษาอาหรับ) เป็น การศึกษาความรู้ด้านต่างๆ เพื่อเติมเต็มสิ่งที่สังคมขาดและมีความจำเป็น เช่น วิชาความรู้ด้าน การแพทย์ วิชาเศรษฐศาสตร์ และวิชารัฐศาสตร์ เป็นต้น รวมถึงข้อบังคับที่คนใดคนหนึ่งในชุมชน มุสลิมต้องปฏิบัติ เช่นการจัดการฝังศพผู้ตาย

สถาบันการศึกษาที่มีการสอนเกี่ยวกับศาสนา ได้แก่ มัสยิด โรงเรียนอนุบาลอิสลาม โรงเรียนประถมอิสลาม โรงเรียนตาดีกา ศูนย์พัฒนาเด็กประจำมัสยิด ปอเนาะ โรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลาม สถาบันอุดมศึกษาอิสลาม

มัสยิด เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจและมีบทบาทในการจัดการศึกษาด้วย เช่น มัสยิด กลางยะลา และปัตตานี มีการสอนวิชาศาสนาบัญญัติ และหลักศรัทธา มัสยิดบ้านบราโอ จังหวัด ปัตตานี มีสอนวิชาอรรถาธิบายอัลกุรอาน เป็นต้น

ตาดีกา (TADIKA) มาจากภาษามลายูเซีย Taman Didikkan Kanak หมายถึง โรงเรียน อนุบาล หรือสถานที่รับเลี้ยงเด็ก แต่ความหมายใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้ คือ สถานที่ที่สอนเฉพาะ วิชาศาสนา โดยผู้เรียนมีหลายช่วงอายุ ทั้งประถม และอนุบาล หนังสือเรียนส่วนใหญ่เป็นภาษา

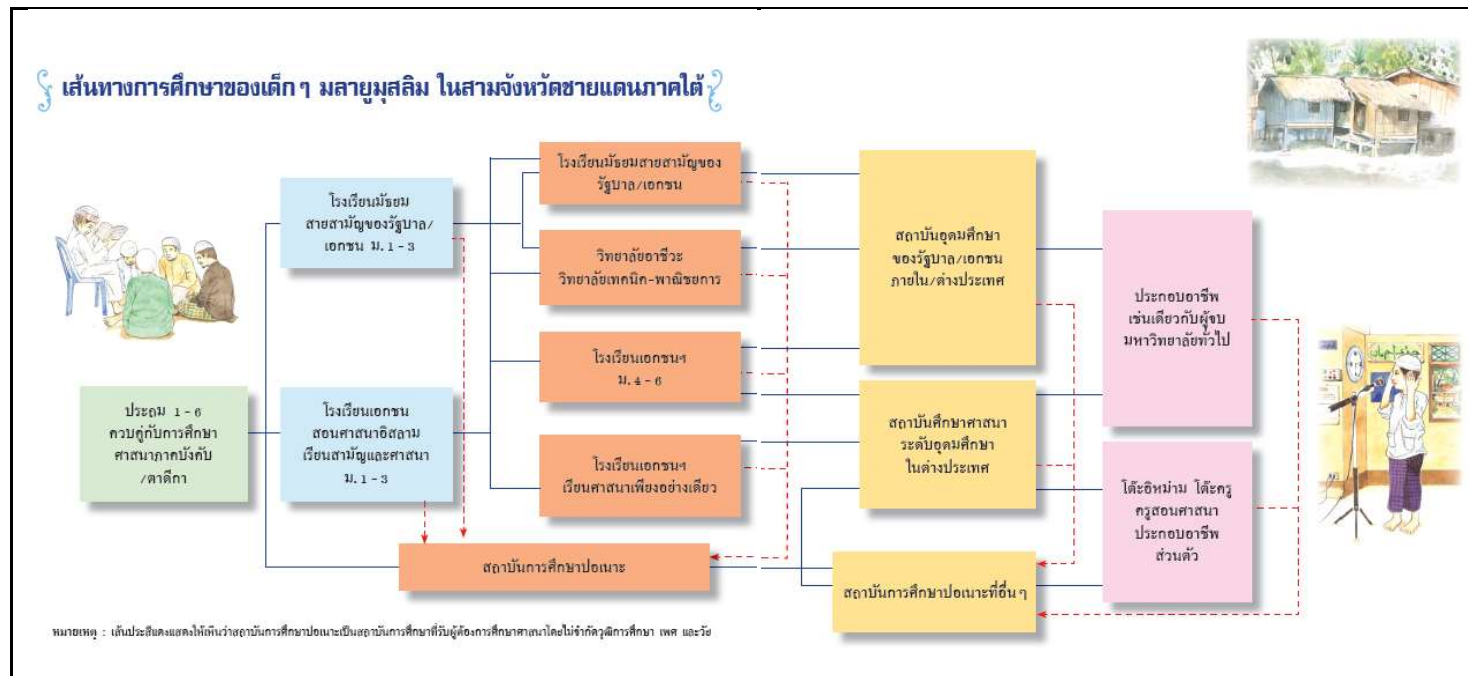
มลายู เนื่องจากภาษามลายูเป็นภาษาท้องถิ่น และมีการสอนวิชาภาษาอาหรับโดยใช้หนังสือเป็นภาษาอาหรับด้วย

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ในอดีตคือปอเนาะที่ต่อมาได้จดทะเบียนกับกระทรวงศึกษาธิการและได้รับการพัฒนาให้เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติของโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๒๕ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญที่มีคุณภาพ โดยการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ

ปอเนาะมีการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน เนื่องจากโต๊ะครูมีความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกัน เป็นเหตุผลที่นักเรียน (โต๊ะปาเก) บางคนเมื่อเรียนที่ปอเนาะหนึ่งจนรู้สึกรู้สึกว่ามีความรู้แล้วก็จะย้ายไปเรียนที่อีกปอเนาะหนึ่ง เพื่อศึกษาความรู้ที่โต๊ะครูในปอเนาะนั้นมีความเชี่ยวชาญ บางครั้งอาจจะมีโต๊ะปาเกจากปอเนาะหนึ่งขออนุญาตไปเรียนบางวิชาที่ปอเนาะอื่นได้ในบางวัน คำราเรียนที่ใช้ในปอเนาะดั้งเดิม ส่วนใหญ่เป็น กิตะยาวิและหนังสือตำราอาหรับโต๊ะครูและบาบอเป็นผู้เลือกที่จะใช้เล่มไหน วิธีการสอนก็คือ โต๊ะครูจะอ่านกิตะยาวิหรือหนังสือ ทีละประโยคแล้วอธิบายความหมายของประโยคนั้น โต๊ะครูบางคนเน้นการอธิบาย แต่บางคนอธิบายสลับการถามและตอบ สำหรับการเรียนภาษาอาจใช้วิธีท่องจำ โดยโต๊ะครูจะเลือกตำราตามความสามารถและระดับความรู้ของโต๊ะปาเก ส่วนการวัดผล โต๊ะครูจะประเมิน โดยใช้วิธีการถาม โดยให้โต๊ะปาเกอธิบายความเข้าใจในเนื้อหาต่างๆ

ปัจจุบันภาษาอาหรับถูกบรรจุในหลักสูตรของการศึกษาหลายระดับ ทั้งสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนา สถาบันปอเนาะ และสถานศึกษาสามัญ ซึ่งเป็นหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการในนามมหาวิทยาลัยอิสลาม โดยเฉพาะ นับได้ว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นแหล่งแห่งการศึกษาและเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งทางโลกและทางธรรม

แผนภาพที่ ๓ - ๑ เส้นทางการศึกษาของนักเรียนไทยมุสลิม ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้

(ที่มา : http://www.sac.or.th/main/uploads/userfiles/image/taksawattanatam/p_2.pdf)

๓.๕ วัฒนธรรม

สำหรับวัฒนธรรมของมุสลิมชายแดนใต้ นั้น มีความหลากหลาย และมีความเกี่ยวข้อง ทั้งเรื่องทางโลกและทางธรรม หลักปฏิบัติและหลักศรัทธารวมเข้าด้วยกัน คนในพื้นที่ ๓ จังหวัด ชายแดนใต้ มีวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ วัฒนธรรมของมุสลิมชายแดนใต้มาจากหลักของศาสนา อิสลามที่นำสู่การกำหนดกรอบหรือแนวทางปฏิบัติของกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่าเป็นผู้ศรัทธาในศาสนา อิสลาม (อับลุสสุโก ดินอะ, ๒๕๕๗) การดำเนินชีวิตหรือรูปแบบของพฤติกรรม ที่เรียกว่า วัฒนธรรม อิสลามนั้น ล้วนผูกพันกับข้อปฏิบัติทางศาสนา โดยวัฒนธรรมอิสลามแบ่งเป็น ๒ ประเภท (อารง สุทธา ศาสน์, ๒๕๒๕) ดังนี้

๑. วัฒนธรรมอิสลามประเภทที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ซึ่งมีการระบุแน่นอนตายตัวไว้ เป็นกฎ ข้อบังคับ เช่น

๒. การละหมาดวันละ ๕ เวลา ถือศีลอดในเดือนรอมฎอน การไปจาริกแสวงบุญที่เรียกว่า ฮัจญ์ ณ นครเมกกะห้อย่างน้อย ๑ ครั้งในชีวิต หรือการรับประทานอาหารจะต้องเป็นอาหารฮาลาล เท่านั้น เป็นต้น

๓. วัฒนธรรมอิสลามประเภทที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งมักจะระบุไว้กว้าง ๆ หรือไม่ระบุเลย ทั้งจากคัมภีร์อัลกุรอาน และวจนะของท่านศาสดา แต่ให้มุสลิมใช้วิจารณญาณเอาเองว่าสิ่งไหนควร ไม่ควร สำหรับการเลือกปฏิบัติ เช่น การเลือกอาชีพ เลือกที่พำนักอาศัย การเลือกระบบการศึกษา เลือก ลักษณะการให้ความช่วยเหลือ การเลือกสวมอาภรณ์สีสัน รูปแบบต่างๆที่เหมาะสมกับภูมิประเทศและวิถี ชีวิตความเป็นท้องถิ่น โดยจะต้องอยู่หลักการที่ศาสนาอิสลามให้การยอมรับ เป็นต้น (อารง สุทธา ศาสน์ , ๒๕๒๕)

ถ้าจะกล่าวเฉพาะวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ โดยเฉพาะการละหมาดนั้น ทักษะของ อิสลามมองว่า หากมุสลิมคนใดขาดการละหมาดความเป็นมุสลิมของเขาก็จะบกพร่องไปทันที ข้อนี้

ศาสนิกชนอื่นๆ หรือรัฐบาล ยังจะต้องทำความเข้าใจและอำนวยความสะดวกในเรื่องของเวลาระหว่างทำงาน และสถานที่ เพื่อเขาสามารถปฏิบัติได้ตามความเชื่อและศรัทธา

วัฒนธรรมมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับการสืบสาน เรียนรู้ สืบทอด ส่งต่อบ่มเพาะและงอกเงย โดยมุสลิมผู้ศรัทธายึดหลักการในศาสนาอิสลามซึ่งถูกประทานลงมาในรูปแบบของการดำเนินชีวิต ท่านได้กำหนดหลักศรัทธาและหลักการปฏิบัติ ได้อย่างครอบคลุม ศาสนาอิสลามกำหนดรายละเอียดของการใช้ชีวิต อิสลามเสนอรูปแบบหรือแนวทางที่ดีเพื่อให้นักปฏิบัติแล้วจะก่อให้เกิดความสันติในการอยู่ร่วมกัน

สังคมของอิสลามนั้นมีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดำเนินชีวิตไปตามหลักของศาสนา ซึ่งมีข้อปฏิบัติ ข้อห้ามต่างๆ มากมาย การใช้ชีวิตประจำวันคือการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับบัญญัติของกฎหมาย หลักคำสอนของศาสนาอิสลามมีอิทธิพลต่อจิตใจของมุสลิมทุกคน กำหนดพฤติกรรม วิถีชีวิตตั้งแต่ เกิด การดำเนินชีวิตจบจนวันสุดท้ายของชีวิต รวมไปถึงเรื่องเศรษฐกิจหรือการปกครอง กฎหมาย และวัฒนธรรม ลักษณะที่สำคัญที่สุดของอิสลามคงจะเป็นการดำรงอยู่ของมุสลิม การสืบทอดวัฒนธรรมอิสลามจากรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมของพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนใต้นั้น นอกจาก จารีต ประเพณีและขนบธรรมเนียมแล้ว ยังประกอบด้วยรูปแบบการถือปฏิบัติตามหลักคำสอน บทบัญญัติ ความศรัทธาและความเชื่อที่สืบต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ศาสนาอิสลาม มีหลักการหนึ่งที่สำคัญคือไม่ยอมรับการละเมิดสิทธิพื้นฐาน แยกสิทธิส่วนตัวของบุคคลกับสิทธิของส่วนรวม ซึ่งลักษณะเด่นของศาสนาอิสลามอีกประการหนึ่ง คือ ไม่ได้ แยกวัดดูกับจิตใจออกจากกันอย่างสิ้นเชิง แต่ไม่ใช่ปฏิเสธการมีวัตถุ และไม่ใช่วัดดูนิยมด้วยเช่นกัน เช่น ไม่ใช่การสะสมสมบัติ แต่ให้ถือว่าการมีอยู่ก็เพื่อให้ชีวิตครบสมบูรณ์ สอนให้ เชื่อว่าคนเราจะมีความจิตใจสูงส่งได้ เมื่อชีวิตอยู่อย่างเอื้อเฟื้อ

ศาสนาอิสลามส่งเสริมการสมรส ถือว่าการครองเรือนคือการทำให้ศาสนาสมบูรณ์ โดยเงื่อนไขการสมรสตามหลักของศาสนา คือความยินยอมของทั้งสองฝ่าย ไม่มีการคลุมถุงชน และ

ศาสนาอิสลามอนุญาตให้ผู้ชายมีภรรยาได้ ๔ คนแต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของหลักศาสนา ไม่สนับสนุนการหย่าร้าง แต่หากมีความจำเป็นก็สามารถทำได้ภายใต้เงื่อนไขเช่นกัน

ตัวอย่างของข้อห้ามทางศาสนาที่ยังมีคนทั่วไปเข้าใจผิดๆ อยู่ เช่น ศาสนาอิสลามห้ามการบริโภคเนื้อสุกรซึ่งถือว่าเป็นเนื้อที่สกปรกที่สุดในบรรดาเนื้อสัตว์ทั้งหลาย อันเนื่องมาจากแหล่งกำเนิดของศาสนาอิสลามอยู่ในดินแดนอาหรับส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นทะเลทราย ขาดแหล่งน้ำ ทั้งสุกรและสุนัขจึงสกปรกด้วยเหตุนี้เอง ซึ่งส่วนใหญ่ผู้นับถือศาสนาอื่นจะรู้แค่เพียงว่า ศาสนาอิสลามห้ามการบริโภคเนื้อสุกรแต่ไม่ทราบที่มาหรือข้อเท็จจริง

สังคมชุมชนที่พูดภาษามลายูถิ่นและนับถือศาสนาอิสลามนั้น มักตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มไม่ปะปนกับชุมชนที่นับถือศาสนาอื่นอยู่เป็นหมู่บ้าน ประกอบอาชีพด้วยกันในชุมชนเดียวกัน ต่างคนต่างปฏิบัติศาสนกิจของตนไป ไม่เบียดเบียนกันอยู่ด้วยกัน โดยสันติ ปัจจุบันผู้ที่พูดภาษามลายูถิ่นสามารถพูดภาษาไทยได้เป็นส่วนใหญ่ เพราะการศึกษาสูงขึ้นความเจริญของท้องถิ่นและความจำเป็นในการประกอบอาชีพ สำหรับประชาชนพุทธที่พูดภาษาไทยก็สามารถพูดภาษามลายูถิ่นได้ รูปแบบของชุมชนมักเกิดขึ้น โดยยึดเอาศาสนาสถานเป็นจุดศูนย์กลาง เช่น มัสยิด หรือสุเหร่า เพราะต้องอาศัยคนที่รวมกันเป็นชุมชน

ประเด็นปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิม

สถานการณ์ปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิมที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในลักษณะของความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมมาตั้งแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบัน เช่น การแบ่งชนชั้นการศึกษา การแบ่งแยกเชื้อชาติและศาสนา ความแตกต่างด้านภาษา หรือปัญหาจากความไม่เข้าใจวัฒนธรรมอิสลาม เป็นต้น ทำให้มีการสั่งสมของปัญหามาอย่างต่อเนื่อง จนทำให้เกิดความหวาดกลัวและหวาดระแวง ต่อกระบวนการทำงานของภาครัฐ และยังมี การเชื่อมโยงปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นร่วมกับปัจจัยอื่นๆ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และปัญหาผู้มีอิทธิพล จึงทำให้ปัญหามีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ ความไม่เข้าใจในวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของประชาชนในท้องถิ่นของจังหวัดชายแดนใต้ ความไม่เข้าใจวัฒนธรรมของอิสลาม ทั้งภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม วันสำคัญทางศาสนา ชีวิตความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตประจำวัน คนทั่วไปรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจ หรือแม้แต่คนในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนใต้ที่มีใช้มุสลิม ก็ขาดความรู้ ความเข้าใจ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงได้รวบรวมประเด็นปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิม เพื่อนำมาวิเคราะห์และใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๖ ปัญหาด้านศาสนา

ปัญหาสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม อาจพอสรุปได้เป็น ๒ ประเด็น คือ ความเคร่งครัดทางศาสนา และการต่อสู้เพื่อศาสนา ซึ่ง ความเคร่งครัดทางศาสนา คือ มุสลิมทุกคนทั้งชายหญิงต้องปฏิบัติตามกรอบของศาสนา ซึ่งกำหนดวิถีชีวิตของมุสลิมทั้งในเรื่องการกิน การอยู่ การแต่งกาย และการประพฤติปฏิบัติ มุสลิมจึงศรัทธาในหลักของศาสนา และใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ซึ่งหมายถึง ทุกอิริยาบถในการกระทำ ฟัง พูด อ่าน เขียน และคิด จะใช้หลักของศาสนาเป็นตัวกำหนด และแม้ว่าทัศนคติของมุสลิมนั้น อิสลามหรือสันติภาพหมายรวมถึงความยุติธรรมด้วย ศาสนาอิสลามอนุญาตให้ชาวมุสลิมต่อสู้ได้เพื่อปกป้องพิทักษ์ศาสนา รักษาความสงบสันติ ยับยั้งความไม่ยุติธรรม การข่มขู่และรุกราน การต่อสู้เพื่อศาสนา นี้เรียกว่า การญิฮาด เป็นการต่อสู้ในหนทางขององค์อัลเลาะห์ ดังจะเห็นได้ว่ามุสลิมนั้น กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ เพราะนั่น คือ การญิฮาด ที่ได้รับกุศลจากพระเจ้า

ศาสนาอิสลามเป็นกรอบกำหนดพฤติกรรมและวัฒนธรรม เมื่อพฤติกรรมหนึ่ง ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาแม้ดูเหมือนว่าเป็นเหตุเพียงเล็กน้อย หากขัดกับหลักของศาสนาหรือความศรัทธาของชาวมุสลิมก็อาจจะกลายเป็นปมปัญหาทางศาสนาและจิตวิญญาณของชาวมุสลิม และอาจขยายความขัดแย้งจนกลายเป็นสาเหตุของความรุนแรงได้

๓.๗ ปัญหาการศึกษา

ปัญหาระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ นั้นเป็นอัตลักษณ์ จำแนกได้ ๒ ระบบ ดังนี้ ๑.ระบบการศึกษาศาสนา เป็นระบบการศึกษาดั้งเดิมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นมุสลิมที่ดี ยึดมั่นในหลักศาสนา ใช้วิถีอิสลามในการดำเนินชีวิต และ ๒.ระบบการศึกษาสามัญ เน้นการศึกษาสัมัยใหม่ศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ การหาความรู้เพื่อตอบโจทย์ ข้อสมมุติฐาน การแก้ไขปัญหาทางโลก

ปัญหาที่เป็นผลมาจากความแตกต่างของหลักสูตรการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนสอนศาสนาและโรงเรียนสอนวิชาสามัญ เช่น หลักสูตรวิชาศาสนาที่สอนในโรงเรียนสามัญจะมีการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษา สัปดาห์ ๒ ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑) ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ดังจะเห็นว่าผู้ปกครองยังมีความต้องการให้นักเรียนไปเรียนเพิ่มเติมในวันเสาร์และอาทิตย์ ที่โรงเรียนคาทอลิก หรือในโรงเรียนพรีกูอิน ซึ่งเป็นระบบการจัดการศึกษาของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมุสลิมสามารถประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งการศึกษาศาสนาเสมือนเป็นการศึกษาภาคบังคับที่ผู้ปกครองทุกคนต้องให้ความสำคัญ ถือเป็นหน้าที่สำคัญในการที่จะช่วยกันส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนมุสลิมทั้งชายและหญิงที่มีอายุ ๕-๑๒ ปี ไปเข้าเรียนในโรงเรียนพรีกูอินที่มีอยู่ในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง

ปัญหาความแตกต่างของหลักสูตรการเรียนการสอน ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังส่งผลกระทบต่อให้เกิดการแบ่งแยกของนักเรียนไทยพุทธและนักเรียนไทยมุสลิมในช่วงชีวิตของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เนื่องจากช่วงของการศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนของรัฐบาลจะมีนักเรียนทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม แต่เมื่อขึ้นชั้นมัธยมนักเรียนไทยพุทธก็เลือกศึกษาต่อในโรงเรียนรัฐบาลหรือเอกชนที่สอนวิชาสามัญ แต่นักเรียนไทยมุสลิมมักไปศึกษาต่อในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ทำให้ความสัมพันธ์ของนักเรียนไทยพุทธและไทยมุสลิมเริ่มห่างและแยกจากกันไป

ปัญหาคุณภาพการศึกษา

ปัญหาสำคัญของระบบการศึกษา พบว่านักเรียนไทยมุสลิมทั้งระดับมัธยมศึกษาและระดับประถมศึกษามีปัญหาไม่ต่างกัน คือ ปัญหาคุณภาพการศึกษาในวิชาสามัญ ทำให้นักเรียนบางส่วนต้องออกจากระบบการศึกษาไปเนื่องจากเรียนวิชาสามัญไม่ไหว อีกทั้งไม่นิยมการเลือกเรียนสายอาชีพ จึงนำไปสู่ปัญหาการว่างงาน และอาจถูกชักจูงไปสร้างปัญหาการก่อความไม่สงบ

ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (อับดุลสุโก ดินอะ, ๒๕๕๖) พบว่าเด็กที่จบระดับประถมศึกษาปีที่ ๓ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๒ (เฉลี่ยทั้ง ๓ จังหวัด) คะแนนสอบจากการสอบวัดผลทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (คะแนนการสอบ O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ใน ๕ วิชาหลัก ปีการศึกษา ๒๕๕๔ พบว่านักเรียนจากโรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชน ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของทั้งประเทศทุกวิชา นอกจากวิชาสามัญมีผลสัมฤทธิ์ไม่ผ่านแล้วพบว่า ผลสัมฤทธิ์หลักสูตรอิสลามศึกษาทั้งสามกลุ่มสาระวิชา คือ ศาสนา ภาษา (มลายูและอาหรับ) สังคม ทั้งสามระดับ อิบติดาอีย์ มุตาวัสสิต และชานาวี ก็มีผลสัมฤทธิ์ไม่ผ่านร้อยละ ๕๐ ตลอดสามปี ที่มีการ สอบ I-NET เช่นกัน

ตารางที่ ๓.๒ การวัดผลทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (คะแนนการสอบ O-NET) หลักสูตรวิชาสามัญ ของนักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ (เปรียบเทียบโรงเรียนรัฐและเอกชน)

รายวิชา	ค่าเฉลี่ยทั้งประเทศ	โรงเรียนรัฐ	โรงเรียนเอกชน
ภาษาไทย	๔๑.๘๘	๔๐.๑๒	๓๓.๔๔
คณิตศาสตร์	๒๒.๓๓	๒๐.๕๘	๑๗.๑๕
วิทยาศาสตร์	๒๓.๕๐	๒๖.๓๑	๒๓.๓๐
สังคม	๓๓.๓๕	๓๒.๓๖	๒๕.๘๑
ภาษาอังกฤษ	๒๑.๘๐	๒๐.๑๑	๑๖.๕๒

ปัญหาคุณภาพทักษะและคุณภาพการศึกษาในวิชาสามัญที่ต่ำ ทำให้นักเรียนไทยมุสลิม ที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาไม่สามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้ อีกหนึ่งสาเหตุ คือ จังหวัดชายแดนใต้มีสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจำนวน ไม่เพียงพอ โอกาสทางด้านการศึกษา ในพื้นที่จึงมีจำนวนจำกัด (อิบราฮิม ณรงค์รักษาเขต, ๒๕๔๕)

ปัญหาการพัฒนาทางการศึกษา

การพัฒนาทางการศึกษายังมีอุปสรรคอยู่มาก ทั้งการขาดองค์กรที่เป็นผู้นำ การจัดหา งบประมาณในการจัดการ นโยบายด้านการพัฒนา ตลอดจนการบริหารจัดการ และการเข้ามามีส่วนร่วม ของรัฐผ่านองค์กรมุสลิมที่ถูกต้องตามกฎหมายยังไม่ชัดเจน เช่น การพัฒนาในเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นโยบายการพัฒนาโรงเรียนปอเนาะดั้งเดิม โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา หรือ แม้แต่ โรงเรียนตาดีกา

การแทรกแซงในหลักสูตรอิสลามศึกษา

ปอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาพิเศษที่เก่าแก่ที่สุดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษา ตามระบบปอเนาะได้เข้าสู่ประเทศไทยเป็นครั้งแรกที่แถบรัฐปัตตานี “ปอเนาะ” น่าจะมาจาก “ปอนด็อก (Pondok) ในภาษามลายู” ซึ่งเพี้ยนมาจาก “ฟุนด็อก (Fundok) ในภาษาอาหรับ” อีกที โดยมีความหมายว่า บ้านหลังเล็กๆ ที่สร้างขึ้นอย่างง่ายๆ ซึ่งกล่าวถึงลักษณะของปอเนาะได้ชัดเจน เนื่องจากปอเนาะ เป็นโรงเรียนอยู่ประจำหรือโรงเรียนกิน - นอน ในอดีตการเรียนการสอนตามระบบปอเนาะอาศัยบ้าน ของผู้รู้ ศาลา หรือมัสยิด ตามความสะดวกของชุมชน (อิบราฮิม ณรงค์รักษาเขต, ๒๕๔๕)

สำหรับในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แหล่งเรียนรู้ที่ถือเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ศาสนา อิสลามที่เก่าแก่ ได้แก่ ปอเนาะ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อชาวมลายู ทั้งด้านศาสนา ภาษา วัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียม การเรียนการสอนในปอเนาะไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพแต่การเรียนการสอนในปอเนาะ คือการทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม หลักคำสอนของศาสนาอิสลามในปอเนาะ มีทั้งพื้นฐานความรู้ทั่วไปที่ทุกคนจะต้องรู้และนำไปปฏิบัติ ในขณะที่เดียวกันมีหลักคำสอนสำหรับผู้ ที่ต้องการเรียนเป็นถึงระดับผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ (อุคม ปัตนวงค์, ๒๕๕๓)

การกำเนิดของปอเนาะในภาคใต้ไม่ใช่เพื่อธุรกิจ แต่เพื่อให้การศึกษาด้านศาสนาอิสลาม เพราะอิสลามสอนให้มนุษย์มีการศึกษาตลอดชีวิต การเรียนการสอนจะแยกกันเด็ดขาดระหว่างผู้หญิง และผู้ชาย ผู้เรียนต้องปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด การแต่งกายถูกต้องมิดชิดตามหลักศาสนา การเติบโตของปอเนาะขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของโต๊ะครูเป็นสำคัญ โต๊ะครูที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ประชาชนให้การยอมรับมักจะมีผู้สนใจมาเรียนเป็นจำนวนมาก เช่น ปอเนาะดาลอ ที่ปัตตานี เป็นต้น ขนาดของปอเนาะจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับสถานภาพและความรู้ความสามารถของผู้เป็นเจ้าของ การดำรงอยู่ของปอเนาะจะขึ้นอยู่กับความเลื่อมใสศรัทธาของผู้ปกครองนักเรียน การเรียนในปอเนาะนั้นถือได้ว่าเป็นการเรียนที่ยึดหลักความศรัทธาและความเคารพนับถือเป็นสำคัญ หมายรวมถึงความศรัทธาในศาสนาอิสลามและเคารพนับถือในตัวครูผู้สอนหรือโต๊ะครูด้วย ปอเนาะจึงเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งเผยแผ่ศาสนาในคราวเดียวกัน (ที่มาสมาคมผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, ๒๕๕๑)

ในอดีตปราชญ์อิสลามระดับอาเชียนถือกำเนิดจากระบบปอเนาะในจังหวัดชายแดนใต้ เช่น เซกดาอุด เซกอะห์มัด จนถึงโต๊ะครูอาเยาะเคร์ สะกัม ด้วยจุดเด่นของปอเนาะดังกล่าว ทำให้การศึกษาอิสลามระบบปอเนาะใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้ดีที่สุดในประเทศไทยและกลุ่มอาเชียน จึงทำให้มีมุสลิมจากภาคอื่นๆ มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย กัมพูชาและเวียดนามมาศึกษาเล่าเรียนที่นี้ (สมาคมผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, ๒๕๕๑)

ระบบการศึกษาปอเนาะมุ่งเน้นการรักษาวัฒนธรรมโดยเฉพาะการสืบทอดศาสนาเป็นสำคัญ หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ชั้นเรียนและระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนจึงไม่มีลักษณะที่ชัดเจนตายตัว การเรียนการสอนในปอเนาะนั้น โต๊ะครูจะเป็นคนอ่าน “กิตาบ” (ตำราศาสนา) เนื้อหาเป็นภาษามลายู พร้อมกับอธิบาย มีการยกตัวอย่าง หรือการเปรียบเทียบ เป็นต้น

การแทรกแซงในหลักสูตรอิสลามศึกษาเกิดขึ้น เมื่อรัฐบาลเริ่มวิตกกังวลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในปอเนาะ โดยให้ความมั่นคงเป็นสำคัญ ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) เขตการศึกษา ๒ (คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, ๒๕๕๑) กล่าวถึงปอเนาะโดยมีเนื้อหาพอจะสรุปได้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศระเบียบกระทรวงฯ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ออกมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ สาระสำคัญคือ ให้ปอเนาะขึ้นเรื่องขอขึ้นทะเบียนต่อทางราชการ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ รัฐบาลมีมติคณะรัฐมนตรีให้ปอเนาะที่ขึ้นทะเบียนแล้วแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ สอนศาสนาอิสลาม และให้ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน เช่น ให้มีหลักสูตรการสอน มีชั้นเรียน มีระยะเวลาการจบการศึกษา มีอุปกรณ์การเรียน โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น รวมทั้งให้สอนวิชาสามัญ ด้วย ซึ่งรัฐจะส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญ และช่วยเงินอุดหนุน

ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ คณะรัฐมนตรีมีมติให้เร่งรัดปอเนาะที่ขึ้นทะเบียนแล้วทั้งหมดให้แปรสภาพจากปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เสร็จสิ้นภายใน ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔ หากไม่เช่นนั้นให้ถือว่าปอเนาะนั้นล้มเลิกไปและหลังจากนั้นห้ามก่อตั้งปอเนาะขึ้นอีก หากต้องการเปิดสอนจะต้องเปิดสอนในรูปแบบของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเท่านั้น (การศึกษาของ มุสลิมแบ่งออกเป็น ๒ ระบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน และแบบปอเนาะ ซึ่งแบบปอเนาะจะมี รูปแบบการสอน ๒ รูปแบบ คือ สอนทั้งวิชาสามัญและศาสนา กับสอนเฉพาะวิชาศาสนาเท่านั้น) ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ รัฐบาลเปลี่ยนชื่อโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลาม เพื่อให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๒๕ และออกระเบียบการให้ เงินอุดหนุนแก่โรงเรียนเอกชนฯ ที่สอนวิชาสามัญควบคู่วิชาศาสนาอิสลาม (สุกรี หลังปู่เต๊ะ, ๒๕๕๑)

การเปลี่ยนแปลงปอเนาะ เริ่มอีกครั้ง ในปี ๒๕๓๕ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกหลักสูตร อิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายเพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนวิชาสามัญในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตร อิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยหลักสูตรอิสลามศึกษาที่ ปรับปรุงใหม่นี้ ไม่เป็นที่ยอมรับของชุมชนท้องถิ่นเท่าที่ควร เนื่องจากเมื่อบูรณาการหลักสูตรแล้วไม่ สามารถจำแนกระดับชั้นการเรียนตามระบบการศึกษาศาสนาของชุมชน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ กระทรวงศึกษาธิการและผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาจากชุมชนท้องถิ่น ๓ จังหวัดชายแดนใต้ได้ร่วมกัน ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอิสลามศึกษา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นการแบ่ง ระดับชั้นเพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนวิชาสามัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหากย้อนกลับ

มาพิจารณาถึงการให้การอุดหนุนของรัฐบาลแก่ปอเนาะดั้งเดิมที่ผ่านมาไม่พบว่าได้รับการอุดหนุนที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมนัก การเรียนการสอนแบบปอเนาะดั้งเดิมจึงต้องดำเนินการด้วยการพึ่งตนเอง โดยอาศัยการสนับสนุนจากชุมชนเป็นหลัก (คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, ๒๕๕๑)

รัฐบาลพยายามคุมปอเนาะดั้งเดิมอีกในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ด้วยการผลักดันให้มาจดทะเบียนและให้การอุดหนุนอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งได้ตั้งชื่อปอเนาะแบบดั้งเดิมเสียใหม่ว่า “สถาบันศึกษาปอเนาะ” (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ๒๕๔๗) และแม้ว่า ปอเนาะยอมที่จดทะเบียนกับรัฐแต่ปอเนาะก็ไม่ประสงค์ที่จะให้ทางรัฐมาแทรกแซง กิจการของปอเนาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนวิชาศาสนา (ที่มา คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, ๒๕๕๑) ซึ่งสรุปสาเหตุที่ปอเนาะยอมจดทะเบียนกับภาครัฐ และผลกระทบหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

ตารางที่ ๓.๓ สาเหตุที่ปอเนาะยอมจดทะเบียนกับภาครัฐ และผลกระทบหลังจากการเปลี่ยนแปลง

สาเหตุที่ปอเนาะยอมจดทะเบียนกับภาครัฐ พอจะสรุปได้ดังนี้
<ol style="list-style-type: none">
๑. เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับทางราชการและการจดทะเบียนก็ไม่ได้มีผลต่อการสอนวิชาศาสนา
๒. เนื่องจากทางราชการให้โอกาสในการจดทะเบียนให้เป็นที่ไปตามความสมัครใจ มิได้เป็นการบังคับในการจดทะเบียน
๓. ไม่มีการบังคับในการสอนวิชาศาสนาในปอเนาะ
๔. ทางราชการให้การสนับสนุนทางการเงิน วัสดุ อุปกรณ์การศึกษาให้แก่ปอเนาะที่จดทะเบียน
ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงปอเนาะ
<ol style="list-style-type: none">
๑. เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านสถานศึกษาคือ มีการปรับปรุงอาคารเรียนให้เป็นกิจลักษณะและที่พักอาศัยของนักเรียน โดยได้รับเงินสนับสนุนจากทางราชการ
๒. เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการบริหาร โรงเรียนคือ มีการปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมาย มีการตรวจและนิเทศการศึกษา
๓. ได้รับการสนับสนุนด้านอุปกรณ์การศึกษา
๔. เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวิชาการศึกษา มีการศึกษาวิชาศาสนาและวิชาสามัญควบคู่กัน
๕. เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียกชื่อเจ้าของปอเนาะจากเดิมเรียก เปลี่ยน "โต๊ะครู" เป็นครูใหญ่หรือผู้จัดการ โรงเรียน
๖. มีหลักสูตรที่เป็นลายลักษณ์อักษร

(ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ๒๕๔๗)

สรุปปัญหาการศึกษา จำแนกได้ ๒ ประเด็นหลัก ประเด็นแรก คือ ระบบการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ ประเด็นที่สองเป็นประเด็นคุณภาพการศึกษา โดยทั้งสองประเด็นนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

๓.๘ ปัญหาด้านวัฒนธรรม

ความแตกต่างทางความเชื่อ อันเป็นที่มาของความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณีของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่กับภาครัฐได้ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การปกครองที่ขาดความเข้าใจในความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี เชื้อชาติ ศาสนาของคนในท้องถิ่นได้นำมาซึ่งปัญหามากมาย (อิบราฮิม ณรงค์รักษาเขต, ๒๕๔๘)

ปัญหาเกี่ยวกับเชื้อชาติน่าจะเป็นปัญหาใหญ่ที่มีผลกระทบกับสภาพจิตใจและความรู้สึก เช่น มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นผู้ที่มิถุนานอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม มิได้อพยพหรือมีเชื้อสายอินเดีย ปากีสถาน หรือมาเลย์ มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงรังเกียจ รู้สึกไม่ดี ถ้ามีผู้มาเรียกว่า แยก ยิ่งไปกว่านั้นปัญหาหลักของความรุนแรงที่เกิดขึ้น ผู้ก่อความไม่สงบมักจะเชื่อมโยงหรือให้เหตุผลของการก่อเหตุว่าเกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกดินแดน (เกี่ยวกับรัฐปัตตานี) จนประชาชนทั่วไปอาจจะเข้าใจไม่ถูกต้องในปัญหานี้ และประชาชนมุสลิมเองก็รู้สึกว่ารัฐจะถือให้ตนนั้นเป็นประชาชนชั้นสองของประเทศ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ระแวงในความรักชาติของประชาชนมุสลิมที่มีความพึงใจว่าต้องการแบ่งแยกดินแดน จนเป็นปัญหาความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน (ในที่นี้ มลายู แตกต่างจากคนมาเลย์ในประเทศมาเลเซีย เพราะมาเลเซียเป็นประเทศซึ่งเพิ่งเกิดใหม่ในคริสต์ศตวรรษที่ 20)

ปัญหาเชื้อชาตินี้มีความเข้าใจผิดมาตั้งแต่อดีต ซึ่งหากถามชาวบ้านในพื้นที่ถึงเชื้อชาติ คำตอบ คือ “คนมลายูมุสลิม” ซึ่งหมายถึง เชื้อชาติมลายูนับถือศาสนาอิสลาม สาเหตุที่ชาวบ้านไม่ตอบว่า “คนไทย” ประชาชนส่วนหนึ่งมีความเข้าใจผิดๆ ว่า “คนไทย หรือ คนสยาม คือชาวพุทธ” ซึ่งขัดกับหลักของศาสนา เพราะหากตอบว่าเป็น “คนไทย” อาจทำให้เขาต้องตก “มรดัก” คือ การหลุดพ้นจากศาสนาอิสลาม แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านบางส่วนยังไม่เข้าใจ ไม่ทราบข้อเท็จจริงหรือความหมายที่ถูกต้อง (ศูนย์ข่าวอิสรา สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๒๕๔๘)

ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้มีความรู้สึกถึงความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม จนทำให้เกิดความระแวงและความแคลงใจ อาจเกิดความสงสัยในพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ปัญหาภาษาที่ใช้ในการ

ติดต่อสื่อสารหรือภาษาที่ใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาที่มาจากทั้งฝ่ายคือ รัฐบาลความรู้ความสามารถทางด้านภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ที่ไม่นิยมเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย ซึ่งภาษามลายูนั้นมีใช้มาตั้งแต่อดีตอันรุ่งเรือง จนเมื่อคนส่วนใหญ่ในแหลมมลายูศรัทธาและนับถือศาสนาอิสลาม ผู้คนก็นำอักษรอาหรับมาเขียนในระบบภาษามลายู ภาษามลายูที่เขียนด้วยอักษรอาหรับจึงเป็นเหมือนสัญลักษณ์ แทนความเชื่อและศรัทธาเพราะใช้ในการศึกษาและเผยแพร่ศาสนาอิสลาม ตลอดจนในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ

สำหรับภาษาที่ใช้ในการเรียนในสถาบันการศึกษาที่สอนศาสนา เช่น ตาดีกา มีอย่างน้อยสามภาษา คือ ภาษามลายูถิ่นใช้ในการพูดสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียน และภาษามลายูกลาง และภาษาอาหรับ ซึ่งใช้ในการอ่านและเขียน แล้วแต่ว่าตำราที่ใช้จะเป็นภาษามลายูกลางหรือภาษาอาหรับ

ปัญหาการแต่งกายที่มีความเป็นอัตลักษณ์ก็เป็นปัญหา เช่น ในอดีตมีการห้ามใส่ฮิญาบในห้องผ่าตัด เนื่องจากกลัวติดเชื้อ โรค ความรู้สึกของประชาชนมุสลิมที่รับรู้ได้ว่า มีการใช้สายตาหรือถ้อยคำดูถูกเหยียดหยาม เมื่อใส่ฮิญาบ แม้ว่ายุคสมัยนั้นจะมีกฎหมายการแต่งกายของข้าราชการสตรีรองรับ (รวมฎอน ปันจอร์, ๒๕๕๕) และอีกเหตุการณ์หนึ่ง คือ การประท้วงเรื่องฮิญาบของนักศึกษาวิทยาลัยครูยะลา (มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา) เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๑ เกิดขึ้นเมื่อฝ่ายอาจารย์ของวิทยาลัยและคนของภาครัฐมองว่าฮิญาบ (การแต่งกายของสตรี) เป็นเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีของชาวอาหรับ ไม่ใช่เป็นหลักการของอิสลาม เมื่อนักศึกษาเหล่านี้ถูกกีดกันมิให้ปฏิบัติ ประชาชนมุสลิมจึงมองว่ารัฐลิดรอนสิทธิในการปฏิบัติตามหลักการของศาสนาของพวกเขา (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, ๒๕๕๕)

๓.๕ ปัญหาการไม่ได้รับความยุติธรรม

ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้ประสบปัญหาการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐบางคนที่ประพฤติมิชอบ มุ่งหาอำนาจและผลประโยชน์ จนประชาชนฝังใจเกิดความหวาดระแวงในตัวเจ้าหน้าที่รัฐ และระบบของรัฐ อีกทั้งเจ้าหน้าที่เหล่านี้ยังสนับสนุนกลุ่มก่อความรุนแรงและกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่แสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน

ปัญหาเจ้าหน้าที่ผู้ประพฤติมิชอบได้ใช้อำนาจของรัฐไปในทางที่ผิด บริการประชาชนอย่างไม่เสมอภาค ไม่เป็นธรรม ละเลยผู้กระทำผิดกฎหมาย การช่วงชิงอำนาจทางการเมืองในท้องถิ่น และผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น สิ้นค้าหนีภาษี ผู้ค้ายาเสพติด อาวุธสงคราม กลุ่มผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ อีกสาเหตุหนึ่งมาจากเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนยังขาดความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนไทยมุสลิม ส่วนหนึ่งเกิดความอคติและเลือกปฏิบัติ

รวมถึงปัญหาที่มาจากนโยบายของรัฐบางส่วนที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของมุสลิม การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่มีประสิทธิภาพ การรักษาความสงบของพื้นที่ยังมีจุดอ่อน ประชาชนยังรู้สึกว่าจะไม่ปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

๓.๑๐ ปัญหาความมั่นคง

การก่อกวนชาติพันธุ์อื่นนั้นจะถูกต่อต้านโดยกระแสรักชาติภูมิท้องถิ่น และถูกนำไปเกี่ยวข้องกับอดีตของชาติพันธุ์และประวัติศาสตร์ของประเทศชาติ จะถูกต่อต้านและปลุกระดมโดยการเล่าขานตำนานการต่อสู้เพื่อชาติที่เคยมีอดีตอันรุ่งเรือง ยิ่งใหญ่และถูกทำลายและล่มสลายไปโดยสยามประเทศ หรือปลุกเร้าโดยชี้ให้เห็นถึงความลำบากยากแค้นของเลือดนักรบที่เป็นพี่น้องชาติพันธุ์เดียวกัน สาเหตุหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ คือ การบิดเบือนประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์ เพื่อแสวงหาประโยชน์ในการสร้างรัฐใหม่ หลอกใช้ประชาชนผู้มีความรักชาติภูมิ ท้องถิ่น สร้างเรื่องเพื่อบิดเบือนความพยายามของรัฐเพื่อความกลมกลืนของคนในชาติ นานวันก็ยิ่งได้รับการต่อต้านจากผู้ไม่หวังดีและผู้ก่อการร้าย บ่อยครั้งได้กลายเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง ซึ่งงานวิจัยนี้พบว่า มุสลิมในพื้นที่ถือว่าตนเป็นคนไทยเท่าเทียมกัน และพร้อมให้ความร่วมมือกับภาครัฐ และให้เหตุผลว่าปัญหานี้เกิดจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเท่านั้น

อีกสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ คือ เจ้าหน้าที่รัฐระแวงในความรักชาติของประชาชนมุสลิมจากปัญหาแบ่งแยกดินแดน ซึ่งกระทบกับความมั่นคงชาติ เพราะเห็นว่า ประชาชนไทยมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีความสำนึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ของตนสูง ความรักชาติภูมิท้องถิ่นก็จะยิ่งลึกซึ้งไม่สามารถทำลายได้โดยง่าย

ปัญหาความมั่นคง ปัญหาเกี่ยวกับเชื้อชาติน่าจะเป็นปัญหาใหญ่ที่มีผลกระทบต่อสภาพจิตใจและความรู้สึก นอกเหนือไปจากประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์แล้ว การถูกเหยียดหยามเกี่ยวกับเชื้อสายของบรรพบุรุษที่มาของสายเลือดความเป็นไทยมุสลิม เนื่องจากความไม่รู้ หรือเกิดจากความตั้งใจดูหมิ่นและไม่ให้เกียรติเช่น สรรพนามเรียก ประชาชนไทยมุสลิมว่า “แขก” ซึ่งมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้รังเกียจและรู้สึกไม่ดีหากใช้คำเรียกนี้ เนื่องจากมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม มิได้อพยพหรือมีเชื้อสายอินเดีย ปากีสถานหรือมาเลย์ อีกปัญหาหลักของความมั่นคง คือ การแบ่งแยกดินแดน ซึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นมักจะเชื่อมโยงหรืออ้างถึงการก่อเหตุว่าเกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกดินแดนปัญหาของพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่สำคัญประการแรกคือ

ปัญหาเศรษฐกิจของคนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะประชาชนมุสลิม ทั้งนี้เพราะประชาชนมีอาชีพที่เกาะเกี่ยวอยู่กับระบบนิเวศเป็นหลัก เช่น การทำการประมงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำประมงชายฝั่ง หรือประมงพื้นบ้านขนาดเล็ก การทำสวนผลไม้และสวนยางพาราขนาดเล็ก ทำให้ประชากรกลุ่มนี้ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ต้องตกอยู่ในภาวะพึ่งพาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศและกลไกการตลาด หลายปีที่ผ่านมา ระบบนิเวศได้ถูกทำลายลงอย่างมากมาย อีกทั้งระบบราคาของสินค้าเกษตรซึ่งเป็นผลิตผลหลักของชาวมุสลิมในผืนผวนตลอดเวลาทำให้ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนใต้ นั้น ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชน ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย อีกสาเหตุหนึ่งคือ ประชาชนประกอบอาชีพไม่สะดวกจากการล่มสลายของปัญหา สร้างความหวาดกลัว ทำให้ประชาชนไม่กล้าออกนอกบ้าน ไม่กล้าเดินทางออกไปทำงาน ธุรกิจการค้าห้างร้านปิดกิจการ ประชาชนส่วนหนึ่งต้องออกจากงาน เมื่อตกงานไม่มีงานรองรับทำให้ขาดรายได้ หางานทำไม่ได้ ปัญหาการว่างงานทำให้ชาวบ้านมีหนี้ เมื่อครอบครัวไม่มีรายได้จึงอพยพไปอยู่ที่อื่นส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในชุมชน ไม่มีนักลงทุนมาลงทุน เกษตรกรเดือดร้อน ไม่มีเงินสร้างที่อยู่อาศัย ประชาชนเดือดร้อนเป็นลูกโซ่ ในชุมชนเองก็จะเกิดปัญหา แม้แต่แหล่งท่องเที่ยวก็ขาดนักท่องเที่ยว รายได้ที่มาจากการทำมาหากินซึ่งไม่พอกับรายจ่าย หรือครอบครัวมีรายได้น้อยไม่พอกับรายจ่ายนั้น มีปัจจัยอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น ค่าใช้จ่ายสูงจากการขึ้นราคาของสินค้า เป็นต้น ปัญหาหลักของ ๓ จังหวัดชายแดนใต้ นั้น ได้แก่ ปัญหาความยากจน ประชาชนไม่มีแหล่งทำมา

หากิน ไม่มีงานรองรับ และปัญหาการว่างงานที่มีผลจากปัญหาการศึกษา

ภายใต้สภาวะแวดล้อมดังกล่าวนี้ ประชาชนเกิดความกังวล เครียด กลัว ไม่มีความสุข เกิดความหวาดระแวงกลัวว่าภัยร้ายจะเกิดขึ้นกับตนหรือญาติพี่น้อง ไม่สามารถที่จะเดินทางได้อย่างปลอดภัย ประชาชนผู้บริสุทธิ์ต้องตาย ครอบครัวและชุมชนขาดความสุข ภาครัฐจึงจำเป็นต้องตระหนัก และเรียนรู้ที่จะเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขเรื่องที่เป็นสาเหตุของปัญหา ต้องปรับทัศนคติและวิธีคิดในการบริหารจัดการ โดยให้ความสำคัญสูงสุดต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายบนพื้นฐานของความไว้วางใจและ การให้เกียรติ เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศของการยอมรับและเห็นคุณค่าของกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสร้างสรรค์ นำไปสู่สันติสุขอย่างยั่งยืน

สรุป

วิถีชีวิตมุสลิม คือ พฤติกรรมการดำเนินชีวิต รวมทั้ง ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม สังคม ภาษา ของกลุ่มประชาชนผู้ศรัทธาและนับถือในศาสนาอิสลาม ภายใต้บทบัญญัติของคัมภีร์อัลกุรอาน และยึดถือการปฏิบัติของศาสนามุฮัมมัดเป็นแบบอย่าง สรุปได้โดยง่ายคือ มุสลิมถือว่าอิสลามเป็นวิถีชีวิต อิสลามจะมีวัฒนธรรมเหมือนกันหมดทุกภูมิภาค มีสิ่งที่ต้องปฏิบัติ และข้อห้าม โดยยึดหลักทางศาสนาอิสลาม

วิถีชีวิตของมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้เป็นอัตลักษณ์ ทั้งความเคร่งครัดด้านศาสนา การประพฤติปฏิบัติ วัฒนธรรมอันก่อเกิดจากศาสนาและถูกสืบทอดจากบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน เช่น การอนุรักษ์และคงไว้ด้านภาษา ได้แก่ ภาษาอาหรับ นอกจากนั้นแล้ว การศึกษาของจังหวัดชายแดนใต้ยังมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากที่อื่น โดยเฉพาะระบบการศึกษาในพื้นที่ ทั้งระบบการศึกษาวิชาสามัญ และที่สำคัญคือ การศึกษาวิชาศาสนา อีกหนึ่ง ความแตกต่างด้านอัตลักษณ์ คือ ความอคติจากความไม่เข้าใจ วัฒนธรรม หรือเข้าใจไม่ถูกต้องเกี่ยวกับที่มาของบรรพบุรุษของประชาชนชายแดนใต้ การถูกดูหมิ่นชาติพันธุ์จนเป็นปัญหาการไม่ได้รับความยุติธรรมในด้านต่างๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความแตกต่างของแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งย่อมจะทำให้เกิดปัญหาในสังคมอย่างหลีกเลี่ยง

ไม่ได้ และวิถีชีวิตของมุสลิมก็อาจเป็นผลทำให้เป็นประเด็นปัญหาที่อาจลุกลามกลายเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุของการสร้างสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ได้

ความหมายของคำสำคัญในบท

๑. มัสยิด และ สุเหร่า หมายถึง สถานที่สำหรับปฏิบัติศาสนกิจ หรือสถานที่สำหรับทำอิบาดะ (เคารพสักการะ) พระผู้เป็นเจ้า มัสยิด (masjid) เป็นภาษาอาหรับ แปลว่า สถานที่กราบ ส่วนสุเหร่า (surau) เป็นภาษามลายู คนทั่วไปอาจรู้สึกว่าสุเหร่ากับมัสยิดต่างกัน กล่าวคือ สุเหร่าคือมัสยิดเล็กๆ ไม่นิยมใช้ทำละหมาดวันศุกร์ นอกจากจะเป็นสถานที่ทำพิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีนี้เกาะห์ (การแต่งงาน) การละหมาดศพ มัสยิด ยังเป็นศูนย์กลางในการอบรมสั่งสอนศาสนา เป็นที่ประชุมในเรื่องเกี่ยวกับศาสนา จัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมทั้งการประชุมเพื่อรับทราบนโยบายของทางราชการ ส่วนใหญ่มัสยิดหรือสุเหร่าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มักไม่อนุญาตให้คนต่างศาสนาเข้า บางแห่งเข้าได้ถ้าขออนุญาตผู้ดูแลสถานที่ก่อน และต้องให้เกียรติสถานที่ด้วยการแต่งกายสุภาพตามแบบมุสลิม คือผู้หญิงสวมเสื้อแขนยาวกระโปรงหรือกางเกงขายาวที่สะอาดและไม่รัดรูป ผู้หญิงที่มีประจำเดือนเข้าไม่ได้ ผู้ชายควรสวมเสื้อผ้าสะอาด กางเกงขายาวหรือโสร่ง และถอดรองเท้าก่อนเข้า

๒. กุโบร์ คือ สุสาน

๓. บาลาเซาะห์ เป็นอาคารสำคัญและเป็นศูนย์กลางของปอเนาะหรือชุมชน ใช้ในการทำละหมาดประจำวัน เรียนศาสนา และ ทำพิธีกรรมทางศาสนา บางครั้งอาจใช้เป็นที่ทำบุญและเลี้ยงอาหารในงานบุญต่างๆ แต่ไม่ใช่ที่ละหมาดวันศุกร์

๔. สัปบุรุษประจำมัสยิด หมายถึง ผู้ที่ไปปฏิบัตินมาสการหรือทำละหมาดเป็นปกติในวันศุกร์ ณ มัสยิดแห่งใดแห่งหนึ่ง (มุสลิมที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีมติรับเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด และมีชื่ออยู่ในทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิด แต่ผู้นั้นจะเป็นสัปบุรุษเกินกว่า

หนึ่งมัสยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้ ความหมายตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐)

๕. อิหม่าม คือ ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด ผู้นำในการทำละหมาด ผู้นำในชุมชน ผู้ที่มีความรู้และมีคุณธรรม มาจากคำว่า โต๊ะอีแม (ภาษามลายู) หรือ อิมาม หรือ อิหม่าม (ภาษาอาหรับ) แปลว่า ผู้นำ

๖. คอเต็บ คือ ผู้แสดงธรรมประจำมัสยิด เป็นผู้บรรยายธรรมตักเตือนมุสลิมก่อนการละหมาดวันศุกร์ มาจากคำว่า โต๊ะคอเต๊ะ (ภาษามลายู) หรือ คอฎิบ หรือ คอเต็บ (ภาษาอาหรับ)

๗. บิหลั่น คือ ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา มาจากคำว่า โต๊ะบิลลา (ภาษามลายูถิ่น) หรือ บิลาล หรือ บิหลั่น (ภาษาอาหรับ) เป็นตำแหน่ง ที่ได้มาจากชื่อของ บิลาล บิน เราะบาะห์ ชายผิวดำผู้มีน้ำเสียงดี ผู้ได้รับหน้าที่บอกเวลาละหมาด มุสลิมในสังคมไทยจึงเรียกผู้ทำหน้าที่อาซานเมื่อถึงเวลาละหมาดว่า บิหลั่น

๘. ปอเนาะ เป็นคำภาษามลายู ในมาเลเซียเรียกว่า “Pondok” อินโดนีเซียเรียก “Pesantren” หมายถึง กระท่อม หรือที่พักเล็กๆ เป็นสถานประกอบการสอนศาสนาที่让孩子เรียนรู้การดำรงชีวิตตามหลักการของอิสลามแบบดั้งเดิม ซึ่งผู้เรียนจะมาอยู่ประจำในกระท่อมหลังเล็ก ๆ ที่ปลูกขึ้นเอง หรือถูกจัดเตรียมไว้ใกล้ๆ สถานที่เรียน พื้นที่ส่วนนี้เรียกว่า ปอเนาะดูวา หรือปอเนาะนอก ส่วนที่พักของนักเรียนหญิง คนที่มีครอบครัวแล้ว รวมถึงผู้สูงอายุ เรียกว่าปอเนาะคาแล หรือปอเนาะใน

๙. ตกมูรตัด คือ การหลุดพ้นจากศาสนาอิสลาม หมดสภาพจากการเป็นมุสลิม

๑๐. อิชญาบ แปลว่า สิ่งที่ยึดของสองสิ่งออกจากกันหรือมันกัน คำนี้ได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย ตามความเข้าใจคนทั่วไปและสังคมมุสลิมทั่วโลกในความหมายว่า ผ้าคลุมศีรษะ ซึ่งไม่ใช่ประเพณีของอาหรับ หากแต่เป็นบทบัญญัติของศาสนา โดยศาสนาอิสลามระบุให้ผู้หญิงสวมผ้าคลุมปิดจนถึงหน้าอกเป้าหมายเพื่อเป็นการปกปิดร่างกายให้มีจิตเป็นการสำรวม นอกจากผ้าคลุมศีรษะแล้วให้หมายรวมถึงเสื้อผ้าที่ใส่ปกปิดร่างกายของผู้หญิงด้วย ซึ่งจะต้องมีความหนา ไม่บาง ไม่รัดรูป โดยทั่วไปจะเปิดเผยแค่ใบหน้าและฝ่ามือ ส่วนการปิดจนเหลือแต่ลูกตานั้นเป็นทัศนะที่ปฏิบัติ

เพื่อป้องกันตนเองจากฟิตนะห์ เช่น ป้องกันการถูกแซว หรือ การหยอกล้อ (ความไม่ดีไม่งามทางสังคม) เชิงขูสาวจากเพื่อนชาย เป็นต้น

๑๑. เดือนรอมฎอน (รอ-มา-คอน หรือ รอม-คอน) คือ เดือนที่ ๙ ของปฏิทินฮิจญ์เราะห์ หรือปฏิทินอิสลาม เป็นเดือนที่มุสลิมถือศีลอดทั้งเดือนหรือเดือนบวช ซึ่งเป็นเดือนที่สำคัญที่สุดเดือนหนึ่ง เนื่องจากมุสลิมจะต้องปฏิบัติเพราะเป็นศาสนบัญญัติ ด้วยการงดอาหารทุกชนิด รวมถึงน้ำดื่ม ในช่วงเวลา พระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกดิน รวมทั้งให้อดทนต่อสิ่งรอบตัว หยุดทำความชั่ว และออกห่างจากสิ่งหรือคนที่จะชักนำเราไปสู่การฝ่าฝืนคำสั่งของพระเจ้า ในศาสนาอิสลามถือว่าศีลอดเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน ที่อายุ ๑๕ ปีขึ้นไป

๑๒. บาบอ หรือ บาบา มีรากศัพท์มาจากภาษาอาหรับ แปลว่า พ่อ เป็นคำที่ใช้เรียกเจ้าของปอเนาะ หรือครูสอนศาสนาที่มีผู้นับถือมาก เป็นการแสดงความนับถือและให้เกียรติผู้ที่ให้ความรู้ทางศาสนาที่เปรียบเสมือนพ่อคนที่สอง ภรรยาของبابอจะถูกเรียกว่า มามา หรือ อูมิ หรือ อุมมี แปลว่า แม่ ทำหน้าที่ดูแลเด็กผู้หญิงในปอเนาะ จึงเปรียบเสมือนแม่คนที่สองเช่นกัน

๑๓. โຕ๊ะครู มาจากคำว่า โຕ๊ะฆูรู แปลว่า ท่านครู ภาษามาเลย์เรียก ต่วนฆูรู (TuanGuru) มักใช้เรียกผู้เป็นเจ้าของสถาบันสอนศาสนาอิสลามหรือปอเนาะ แต่บางครั้งก็ใช้เรียกครูสอนศาสนาด้วย

๑๔. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาจากสถาบันการศึกษาปอเนาะ ตามมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๐๘ ที่ให้ปอเนาะขึ้นทะเบียนแล้วแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ต่อมาเปลี่ยนชื่อเรียกเป็น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนในมาตรา ๑๕ (๑) มีการเรียนการสอน ระบบ โครงสร้าง และรูปแบบตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้น ม. ๑ - ม. ๖ หรือบางแห่งตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึง ม. ๓

๑๕. ทำฮัจญ์ (ภาษาอาหรับ) หรือ บูวะฮายี (ภาษามลายู) เป็นหลักปฏิบัติประการสุดท้ายในหลักปฏิบัติ ๕ ประการของมุสลิม เป็นหลักการที่บังคับเพียงผู้ที่มีความสามารถที่จะปฏิบัติเพียง ๑ ครั้งในชีวิต โดยเป็นผู้มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ไม่ต้อง กู้หนี้ยืมสิน ไม่ทำให้ผู้ที่อยู่เบื้องหลังลำบาก การทำฮัจญ์นับเป็นหนึ่งในเครื่องทดสอบความศรัทธา ความอดทน และเสียสละ ไม่ใช่การไปอวดบป หรือ

ศาสนกิจเพื่ออวดความมั่งมี ทุกปีมุสลิมนับล้านคนจากทั่วโลกจะเดินทางไป ณ นครเมกกะห์ ที่นั่นจะ
ไม่มีการแบ่งเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ชนชั้น ฮัจญ์ (เป็นคำเอกพจน์) หมายถึง ผู้ชายที่เดินทางไปฮัจญ์ สำเนียง
ท้องถิ่นเรียกว่า ฮาญ์

๑๖. คาโตะะยูติธรรม คือ ผู้พิพากษาพิเศษ มีหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม
คาโตะะยูติธรรม เป็นผู้รู้และเป็นที่ยอมรับของอิสลามมิกชน การพิจารณาคดีอาญาให้เป็นไปตามกฎหมาย
ไทย เว้นแต่คดีแพ่งที่เกี่ยวกับครอบครัวและมรดก ซึ่งคนมุสลิมเป็น โจทก์และจำเลย หรือเป็นจำเลย ใช้
กฎหมายอิสลามแทนบทบัญญัติกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี

๑๗. ศาสดาของศาสนาอิสลาม คือ ท่านนะบีมุฮัมมัด โดย นะบี คือ ผู้แทนของ
องค์อัลเลาะห์ และ มุฮัมมัด หมายถึง ผู้ได้รับการสรรเสริญ

๑๘. สำนักจุฬาราชมนตรี คือ องค์กรทางศาสนาที่ราชการรับรอง โดยมีจุฬาราชมนตรีเป็น
ผู้นำสูงสุด

๑๙. กอปีเยาะห์หรือกะปีเยาะห์ หมายถึงหมวกผ้าส่วนมากเป็นสีขาวที่ชายมุสลิมสวมใส่

๒๐. กิตะยาวิ หรือ กิตาบยาวิ (Kitab Jawi) คือ ตำราศาสนาที่ใช้เรียนใน ปอเนาะ เขียนด้วย
อักษรยาวิ ความหมายของอัลกุรอาน

๒๑. เจ๊ะชู คือครูผู้สอนศาสนาในโรงเรียนดาศีกา

๒๒.(ช.) หรือ (ช.ล.) คือ อักษรย่อแทนประโยค “ซอลลัลลอหุ อะลัยฮิ วะอาลัย
ฮิวะซัลลัม” (องค์อัลลอฮ์ทรงประทานพรและความสันติแก่มุฮัมมัดและวงศ์วานของท่าน) ซึ่งใช้
ต่อท้ายชื่อของท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) เพื่อเป็นการให้เกียรติและยกย่องท่าน

๒๓. นะญิส หมายถึง สิ่งสกปรกในศาสนาอิสลาม

๒๔. มาโชะยาวิ หมายถึง การทำพิธีเพื่อเข้าศาสนาอิสลาม

๒๕. อัลลอส์ (ซุบห์) หรืออัลเลาะห์ (ช.บ.) ย่อมาจาก ซุบบะฮานะฮฺวะตะอะลา แปลว่า
“ขอความบริสุทธิ์และความสูงสุดจงมีแด่พระองค์ท่าน” เป็นคำสร้อยสรรเสริญที่มุสลิมมักกล่าวหลังเฝ้า
พระนามของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า เพื่อเป็นการแสวงหาผลบุญและเตือนตัวเองว่ามีพระเจ้าองค์เดียว

บทที่ ๔

แนวทางในการแก้ไขปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิม

การดำเนินชีวิตของประชาชนใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้ นั้น เป็นการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักของศาสนาที่เคร่งครัด และมาจากวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมานาน และยังอนุรักษ์ไว้เพื่อคง ความเป็นอัตลักษณ์ ถึงแม้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความพึงพอใจที่รัฐมีความพยายามแก้ไข ปัญหาพร้อมกับคนในชุมชนตลอดมา และประชาชนเองก็เข้าใจถึงสาเหตุของเหตุการณ์ความรุนแรง ที่เกิดขึ้น แต่ประชาชนยังรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตประจำวัน อีกทั้ง ผลจากการ วิจัยในบทที่ ๓ ทำให้เห็นปัญหาของการดำเนินชีวิต และการใช้ชีวิตตามวิถีชีวิตมุสลิมท่ามกลาง สถานการณ์ดังกล่าว

ดังนั้น งานวิจัยนี้ จึงได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาและนำมาใช้เป็นแนวทางการดำเนินการ แก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ โดยใช้หลักวิถีมุสลิม โดยจำแนกตามหัวข้อ ดังนี้

๑. ด้านศาสนา
๒. ด้านการศึกษา
๓. ด้านวัฒนธรรม
๔. ด้านความไม่ยุติธรรม
๕. ด้านความมั่นคง

การวิเคราะห์ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหา

๑. ด้านศาสนา

การวิเคราะห์ปัญหา

ความขัดแย้งที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัด ชายแดนภาคใต้คือ ความขัดแย้งเกี่ยวกับความแตกต่างด้านศาสนา ปัญหาหลักด้านศาสนา สรุปเป็น ๒ ประเด็น คือ ความเคร่งครัดทางศาสนา และการต่อสู้เพื่อศาสนา ประชาชนมุสลิมทุกคนทั้งชาย

และหญิงต้องปฏิบัติตามกรอบของศาสนา ซึ่งกำหนดวิถีชีวิตของมุสลิมทั้งในเรื่องการกิน การอยู่ การแต่งกาย และการประพฤติปฏิบัติ ในส่วนประเด็นของการต่อสู้เพื่อศาสนา อนึ่ง อิสลาม หรือ สันติภาพ หมายถึงความยุติธรรมด้วย ศาสนาอิสลามอนุญาตให้ชาวมุสลิมต่อสู้ได้เพื่อปกป้อง พิทักษ์ศาสนา รักษาความสงบสันติ ยับยั้งความไม่ยุติธรรม การข่มขู่และรุกราน การต่อสู้เพื่อศาสนา นี้ เรียกว่า การญิฮาด เป็นการต่อสู้ในหนทางขององค์อัลเลาะห์ ดังจะเห็นได้ว่ามุสลิมนั้น กล่าวคือ กล่าวพูด กล่าวทำ เพราะนั่น คือ การญิฮาด ที่ได้รับกุศลจากพระเจ้า

ประเด็นปัญหาด้านศาสนานี้หากวิเคราะห์เบื้องต้นก็มีอีกหลายสาเหตุประกอบกัน เช่น การบิดเบือนหลักของศาสนาอิสลาม ได้รับการปลุกฝังหรือการอบรมสั่งสอนด้วยข้อมูลที่ผิดไม่ ถูกต้องตามบทบัญญัติ หรือสาเหตุจากผู้สอนไม่มีความรู้เพียงพอ ผู้สอนไม่รู้ความหมายที่แท้จริง ของหลักหรือโอองการที่องค์ศาสดาของอิสลามได้กำหนดไว้

ตัวอย่างปัญหาย่อยที่ส่งผลต่อหลักของศาสนาอิสลาม เช่น พิธีการในกิจกรรมที่คนต่าง ศาสนาต้องทำร่วมกัน การจุดธูปเทียน พิธีไหว้ครู การสวมมนต์เข้าของนักเรียน เหล่านี้ล้วนมีที่มาจากศาสนาพุทธ ซึ่งคนทั่วไปจำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง

แนวทางการแก้ไขปัญหา

สังคมชุมชนที่พูดภาษามลายูถิ่นและนับถือศาสนาอิสลามนั้น มักตั้งบ้านเรือนอยู่เป็น กลุ่มไม่ปะปนกับชุมชนที่นับถือศาสนาอื่น เหตุผลเพราะความเคร่งครัดของศาสนาที่มีทั้งข้อห้าม และข้อปฏิบัติที่กำหนดบังคับไว้ ไม่ต้องการถูกกลืนด้วยวัฒนธรรมอื่น และอาจจะขัดกับหลักของ ศาสนา ไม่ใช่ชาวมุสลิมจะต้องการปลีกตัว หรือแปลกแยก แต่การดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้คนต่าง ศาสนานั้นทำให้ประชาชนมุสลิมต้องระมัดระวังเรื่องขัดกับหลักของศาสนา หรือหากว่ากิจกรรม นั้นมีขึ้นตามประเพณีพุทธก็เป็นการยากที่ประชาชนมุสลิมจะเข้าร่วมด้วย ปัญหาที่ประชาชนมุสลิม ต้องเจอบ่อยๆ คือ กิจกรรมที่ต้องร่วมกับคนต่างศาสนาที่มีอคติ หรือไม่เข้าใจในวัฒนธรรมของ อิสลาม หรือกิจกรรมนั้นมีขึ้นโดยไม่คำนึงถึงมุสลิม สิ่งเหล่านี้ทำให้ประชาชนมุสลิมลำบากใจ ใน การร่วมกิจกรรมทางสังคมระหว่างคนต่างศาสนาและต่างวัฒนธรรม

ดังนั้น จึงควรให้ความรู้ด้านศาสนาแก่บุคคลทั่วไป เจ้าหน้าที่รัฐเพื่อให้มีความรู้ เกี่ยวกับหลักของศาสนา ข้อปฏิบัติ และข้อห้ามอันจะเกิดประโยชน์แก่การอยู่ร่วมกันในสังคมได้ อย่างสันติและสงบสุขทั้งสองฝ่าย มุสลิมเองก็จะไม่ลำบากใจกับสังคมส่วนใหญ่ของประเทศที่เป็น

ชาวพุทธ และให้ความรู้ทางด้านศาสนาที่ถูกต้องแก่ประชาชนมุสลิมเอง ที่อาจจะมีความสับสนในหลักการ เข้าใจผิด หรือความไม่รู้ ช่วยกันสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน

ในการอยู่ร่วมกันของสังคมที่มีประชาชนทั้งชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และประชาชนผู้นับถือศาสนาอื่นๆ ประชาชนชาวพุทธหรือศาสนิกชนอื่นไม่ควรแสดงความคิดเห็น คำแนะนำหรือวิจารณ์ ข้อขัดแย้งอันเกิดจากปัญหาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามของชาวมุสลิม หากตนไม่ได้เป็นมุสลิม และประชาชนที่นับถือศาสนาอื่นๆ ไม่ควรเสนอหรือยึดเยียดสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นข้อห้ามหรือสิ่งที่ประชาชนมุสลิมได้ปฏิเสธซึ่งขัดกับหลักของศาสนาที่ได้กำหนดไว้

๒. ด้านการศึกษา

การวิเคราะห์ปัญหา

ระบบการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้เป็นอัตลักษณ์ ๒ ระบบ คือ ระบบการศึกษาศาสนา และระบบการศึกษาสามัญ ส่วนปัญหาด้านการศึกษาจำแนกได้ ๒ ประเด็นหลัก คือ ระบบการศึกษา และ คุณภาพการศึกษา

ปัญหาในระบบการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ ความแตกต่างของหลักสูตรการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนสอนศาสนาและโรงเรียนสอนวิชาสามัญ เนื่องจากผู้ปกครองยังมีความต้องการให้เรียนเพิ่มเติมเกี่ยวกับศาสนาในวันเสาร์และอาทิตย์ ที่โรงเรียนตาดีกา ในระบบการจัดการศึกษาของชุมชน ส่วนปัญหาคุณภาพการศึกษาพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์วิชาสามัญต่ำ ทำให้นักเรียนบางส่วนต้องออกจากระบบเพราะเรียนวิชาสามัญไม่ไหว และไม่นิยมเรียนสายอาชีพ ส่งผลให้ว่างงาน และอาจถูกชักจูงไปก่อความไม่สงบ อีกสาเหตุหนึ่ง คือ การแทรกแซงในหลักสูตรอิสลามศึกษา เมื่อรัฐบาลเริ่มวิตกกังวลเกี่ยวกับระบบปอเนาะอันเกี่ยวข้องกับปัญหาความมั่นคงเป็นสำคัญ

นโยบายการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ก็เพื่อความกลมกลืนกับภูมิภาคอื่น และเน้นที่ความมั่นคงของชาติ ไม่ได้ให้ความสำคัญของการศึกษาควบคู่กับวิถีชีวิตลักษณะของหลักสูตรที่ไม่เหมาะสมกับสภาพความพร้อมของนักเรียน รวมไปถึงเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาที่มีมาแต่เดิมนั้นยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นและตัวนักเรียน ถึงแม้ว่านโยบายของรัฐจะมีเป้าหมายสำคัญคือ ให้คนในจังหวัดชายแดน

ภาคได้มีความสามารถในการ พูด อ่าน เขียน ภาษาไทย แต่วิธีการตามนโยบายให้นักเรียนเรียน ภาษาไทยตั้งแต่ชั้นประถม โดยที่นักเรียนยังไม่พร้อมที่จะเปิดรับภาษาที่สอง ต่อจากภาษาแรกที่ ได้รับการสอนมา) ได้แก่ ภาษามลายูถิ่น หรือ ภาษายาวี (ส่วนความต้องการของผู้ปกครองที่จะให้ นักเรียนเรียนเรื่องศาสนาพุทธสมควรก็มิได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร ผลก็คือนักเรียนมี ผลสัมฤทธิ์ด้านภาษาไทยต่ำและวิชาสามัญอื่นๆ ก็ต่ำไปด้วย และผู้ปกครองนิยมให้ลูกหลานเข้า เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในระดับมัธยม มากกว่าโรงเรียนของรัฐ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

หลายปีที่ผ่านมารัฐพยายามปรับเปลี่ยนนโยบายทางการศึกษา น่าจะเป็นเพราะรัฐเองก็ เห็นสาเหตุของข้อบกพร่องทางการศึกษาว่า ปัญหานั้นอยู่ที่นโยบายการศึกษามีข้ออยู่ที่ตัวผู้เรียน ดังนั้น การแก้ไขปัญหาคือดีที่สุด จึงควรเร่งปรับปรุงนโยบายการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยคำนึงถึงอัตลักษณ์ทางภาษาและศาสนาเป็นสำคัญ

ทางออกสำหรับปัญหาคุณภาพการศึกษาที่ต่ำ คือ การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ในรูปแบบสองภาษาตั้งแต่ในระดับก่อนประถมและในระดับประถมศึกษา (ซึ่ง กระทรวงศึกษาธิการมีมาตรการและกำลังดำเนินการอยู่) ในขณะเดียวกันรัฐควรต้องพิจารณา ตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนด้วย ทั้งโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลาม คุณภาพของโรงเรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอน (ทั้งวิชาศาสนาอิสลาม และวิชาสามัญ) คุณภาพในการดำเนินการตามหลักสูตร ศักยภาพและความสามารถของครูผู้สอน ฯลฯ เพื่อให้มีคุณภาพเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยผู้ปกครองและนักเรียนสามารถใช้เป็นทางเลือกในการศึกษาระดับที่สูงขึ้นไป

รัฐควรร่วมมือกับบุคลากรการศึกษาและผู้ปกครอง เพื่อให้เข้าใจจุดมุ่งหมายและ ประโยชน์ของระบบการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาสามัญเพื่อ โอกาสทางการศึกษาและการ ประกอบอาชีพ และการพัฒนาหลักสูตรวิชาอิสลามศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของ ประชาชนในท้องถิ่นและเป็นไปตามหลักของศาสนาที่ถูกต้อง ควบคู่กันไป ซึ่งอาจจะขอคำแนะนำ หรือขอให้มัศยิดกลางประจำจังหวัดเป็นศูนย์กลางเพื่อร่วมกันพัฒนา

๑. ด้านวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ปัญหา

ความขัดแย้งเกี่ยวกับอัตลักษณ์ หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดมายาวนาน ขณะที่นโยบายและแนวปฏิบัติของหน่วยงานราชการในอดีตที่ผ่านมา มา รวมถึงคนไทยบางส่วนต้องการให้ชาวไทยมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้ ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตัวเอง เพื่อความเป็นไทยให้มากขึ้น ซึ่งเหตุผล “ความเป็นไทย” หรือ ความต้องการให้เหมือนคนส่วนใหญ่นั้น ไม่ใช่ความต้องการที่ถูกต้องทางสังคม และชาวไทยมุสลิมเองไม่ได้คิดเช่นนั้น มุสลิมจำนวนมากต่อสู้เพื่อปกป้อง “อัตลักษณ์” ของตน เช่น ด้านภาษาที่ใช้ในพื้นที่ ด้านศาสนา หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

ปัญหาด้านวัฒนธรรมเป็นปัญหาที่ควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน บุคคลทั่วไปอาจจะมองว่าเป็นปัญหาเล็กน้อย แต่ปัญหานี้เป็นปัญหาเล็กน้อยที่มีความสำคัญ ปัญหานี้ทำให้เกิดปัญหาอื่นอีกบานปลาย เพราะวัฒนธรรมมุสลิมคือหัวใจ คือ อัตลักษณ์ของประชาชนใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้ที่สืบทอดกันมายาวนาน ปัญหาความไม่เข้าใจในวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของประชาชน ความไม่เข้าใจวัฒนธรรมของอิสลาม ทั้งภาษา ศาสนาและกิจกรรมของมุสลิมในวันสำคัญทางศาสนา รวมถึงเดียดฉันท์กับลักษณะความเป็นอยู่ แม้กระทั่งการไม่สนับสนุนกิจกรรมของการดำเนินชีวิตประจำวัน ก็อาจสร้างปัญหาให้กับตัวมุสลิมได้ และยังก่อให้เกิดปมปัญหาของความแตกต่างด้านวัฒนธรรม

แนวทางการแก้ไขปัญหา

การเรียนรู้วัฒนธรรมของกลุ่มชนที่แตกต่าง จะสร้างความเข้าใจ ความผูกพัน และจะทำให้เห็นใจซึ่งกันและกัน การเรียนรู้ทำให้เกิดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ถูกต้อง มีความเข้าใจสามารถประพฤติปฏิบัติได้ไม่ขัดกับหลักของศาสนา การสร้างสติปัญญาเพื่อเปิดใจสร้างความเชื่อมั่น และความเข้าใจซึ่งกันและกัน คนต่างวัฒนธรรมทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นมุสลิมเองและกลุ่มประชาชนต่างศาสนา จะได้ตระหนักถึงความเป็นคนชนชาติไทยเชื้อสายเดียวกัน แม้ว่าจะต่างศาสนา มีถิ่นที่อยู่ที่แตกต่างกัน หรือมีวิถีชีวิตและชุมชนห่างไกลกัน อย่างไรก็ตามเสียก็เป็คนไทยเหมือนกันเท่าเทียมกัน

การเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของผู้อื่น จะทำให้เราสามารถปรับปรุงแก้ไขตัวเอง ปรับทัศนคติ ทำความเข้าใจผู้อื่น ได้มากขึ้น ไม่คาดหวังให้มุสลิมต้องปรับตัวทำตามผู้คนส่วนใหญ่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจจะขัดกับหลักของศาสนาที่มุสลิมนั้นยึดถือปฏิบัติมาอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ การรู้วัฒนธรรม ยังทำให้รู้ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ เรื่องใดที่มุสลิมเคารพ ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติห้ามละเมิด และสิ่งใดที่ยอมได้หรือยอมไม่ได้ เป็นข้อผ่อนปรนได้หรือไม่ซึ่งคนทั่วไป จำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง

แม้ว่ารัฐจะสนับสนุนให้มีการเรียนรู้วัฒนธรรมร่วมกัน และจัดทำคู่มือข้าราชการในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้แจกจ่ายให้เจ้าหน้าที่รัฐ แต่ประชาชนทั่วไปหรือเจ้าหน้าที่ (บต.จัดทำโดย ศอ) รัฐยังขาดความเข้าใจอยู่มากดังนั้น จึงควรให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมที่ถูกต้องและทั่วถึง ให้ความสำคัญกับกิจกรรมของสังคม วันสำคัญทางศาสนาอิสลาม วิถีชีวิต ภาษา เป็นต้น หากมีข้อสงสัยก็สามารถสอบถามไปยังสำนักจุฬาราชมนตรีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง หรือสามารถตั้งคำถามได้ในเว็บไซต์ของสำนักจุฬาราชมนตรี ซึ่งจะมีคำตอบและคำแนะนำให้ด้วย เช่น การทักทายไม่ควรทักทายด้วยการไหว้ เพราะจะทำให้มุสลิมที่รับไหว้รู้สึกลำบากใจ แต่ควรปฏิบัติดังนี้ ผู้ชายกับผู้ชายทักทายด้วยการ “สวัสดีและจับมือสลาม” ผู้ชายกับผู้หญิงทักทายด้วยการ “สวัสดีหรือให้สลามอย่างเดียว” ผู้หญิงกับผู้หญิงทักทายด้วยการ “สวัสดีหรือสลามและจับมือเป็นต้น ”

๔. ด้านความไม่ยุติธรรม

การวิเคราะห์ปัญหา

ปัญหาด้านความไม่ยุติธรรม เป็นปัญหาจิตวิทยา ส่วนใหญ่มาจากความรู้สึก ได้แก่ ความอคติ ความไม่เข้าใจ ความหวาดระแวง ไม่ไว้วางใจกัน เป็นปัญหาละเอียดอ่อนมีพื้นฐานจากความไม่เข้าใจ ความรู้สึกต่ออำนาจรัฐในทางลบที่สะสมมานาน รวมทั้งความรู้สึกแตกต่างด้านศาสนาและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นความรู้สึกที่ฝังใจมานานและจะมีมากขึ้นเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคม จากปัญหาที่เกิดขึ้นต้องยอมรับว่าปัญหานี้จะเป็นตัวนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ อีกหลายประการ

ประชาชนมุสลิมหรือประชาชนทั่วไปที่นับถือศาสนาอื่นๆ ย่อมมีความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณี จนก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ สำหรับประชาชนมุสลิมเองมีทัศนคติทางความคิดที่ถูกฝังลึกในจิตใจมานานจนเป็นปัญหา ได้แก่

- (๑) ปัญหาของความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมมาตั้งแต่อดีต เช่น การแบ่งชนชั้น การศึกษา การแบ่งแยกเชื้อชาติและศาสนา ความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม และความอคติ การเลือกปฏิบัติ และ
- (๒) ปัญหาเจ้าหน้าที่ผู้ประพฤติมิชอบ ใช้อำนาจของรัฐไปในทางที่ผิด บริการประชาชนอย่างไม่เสมอภาค ไม่เป็นธรรม ละเลยผู้กระทำผิดกฎหมาย การช่วงชิงอำนาจทางการเมืองในท้องถิ่นและผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น สิ้นค้าหนีภาษี ผู้ค้ายาเสพติด อาวุธสงคราม กลุ่มผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

ภาครัฐมีความพยายามในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องตามนโยบายและยุทธศาสตร์แผนพัฒนาชาติ โดยไม่ละทิ้งและให้ความสำคัญกับปัญหาความไม่ยุติธรรมที่สั่งสมมานาน จึงอยากให้ประชาชนเป็นหูเป็นตา และแจ้งให้รัฐดำเนินการแก้ไขต่อไป

๕. ด้านความมั่นคง

การวิเคราะห์ปัญหา

ปัญหาของสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้ ที่เกี่ยวกับด้านความมั่นคง คงจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาของผู้ก่อการร้ายและต้องยอมรับว่าแนวความคิดในการแบ่งแยกดินแดน (เป็นความต้องการของคนกลุ่มหนึ่งที่แสวงหาประโยชน์ ซึ่งไม่ใช่กลุ่มคนมุสลิมส่วนใหญ่)

การกลืนชาติพันธุ์อื่นนั้นจะถูกต่อต้านโดยกระแสรักชาติภูมิท้องถิ่น และถูกนำไปเกี่ยวข้องกับอดีตของชาติพันธุ์และประวัติศาสตร์ของประเทศชาติ จะถูกต่อต้านและปลุกกระดมโดย

การเล่าขานตำนานการต่อสู้เพื่อชาติที่เคยมีอดีตอันรุ่งเรือง ยิ่งใหญ่และถูกทำลายและล่มสลายไป โดยสยามประเทศ หรือปลุกเร้าโดยชี้ให้เห็นถึงความลำบากยากแค้นของเลือดนักสู้ที่เป็นพี่น้องชาติพันธุ์เดียวกัน สาเหตุหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ คือ การบิดเบือนประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์ เพื่อแสวงหาประโยชน์ในการสร้างรัฐใหม่ หลอกใช้ประชาชนผู้มีความรักชาติภูมิ ท้องถิ่นสร้างเรื่องเพื่อบิดเบือนความพยายามของรัฐเพื่อความกลมกลืนของคนในชาติ นานวันก็ยิ่งได้รับการต่อต้านจากผู้ไม่หวังดีและผู้ก่อการร้าย บ่อยครั้งได้กลายเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง ซึ่งงานวิจัยนี้พบว่า มุสลิมในพื้นที่ถือว่าตนเป็นคนไทยเท่าเทียมกัน และพร้อมให้ความร่วมมือกับภาครัฐ และให้เหตุผลว่าปัญหานี้เกิดจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเท่านั้น

อีกสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ คือ เจ้าหน้าที่รัฐระแวงในความรักชาติของประชาชนมุสลิมจากปัญหาแบ่งแยกดินแดน ซึ่งกระทบกับความมั่นคงชาติ เพราะเห็นว่า ประชาชนไทยมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีความสำนึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ของตนสูง ความรักชาติภูมิท้องถิ่นก็จะยิ่งลึกซึ้ง ไม่สามารถทำลายได้โดยง่าย

ปัญหาความมั่นคง ปัญหาเกี่ยวกับเชื้อชาติน่าจะเป็นปัญหาใหญ่ที่มีผลกระทบกับสภาพจิตใจและความรู้สึก นอกเหนือไปจากประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์แล้ว การถูกเหยียดหยามเกี่ยวกับเชื้อสายของบรรพบุรุษที่มาจากสายเลือดความเป็นไทยมุสลิม เนื่องจากความไม่รู้ หรือเกิดจากความตั้งใจดูหมิ่นและไม่ให้เกียรติ เช่น สรรพนามเรียก ประชาชนไทยมุสลิมว่า “แขก” ซึ่งมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้รังเกียจและรู้สึกไม่ดีหากใช้คำเรียกนี้ เนื่องจากมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม มิได้อพยพหรือมีเชื้อสายอินเดีย ปากีสถานหรือมาเลย์ อีกปัญหาหลักของความมั่นคง คือ การแบ่งแยกดินแดน ซึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นมักจะเชื่อมโยงหรืออ้างถึงการก่อเหตุว่าเกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกดินแดน

ปัญหาด้านเศรษฐกิจและปัญหาชายแดนระหว่างประเทศ ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลกระทบกับความมั่นคงของชาติ เช่น ความยากจน การด้อยพัฒนา ซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นภาพรวมของประเทศที่เกิดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจของพื้นที่ ประชาชนมีอาชีพหลักด้านการเกษตร เช่น การปลูกยางพารา และการทำอาชีพประมง อีกด้านคือ ภาวลักษณะของพื้นที่ ความไม่สงบเรียบร้อย เรื่องวัฒนธรรมที่ซับซ้อนยากที่จะทำความเข้าใจ ภาษาและการติดต่อสื่อสาร จึงทำให้นักลงทุนขาดความมั่นใจ ไม่กล้าเข้ามาลงทุน รวมถึงปัญหาหยาบเสพติดที่เข้าสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งๆ ที่เป็นพื้นที่ที่มี

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวธรรมชาติที่สมบูรณ์ และเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบสานจากรุ่นสู่รุ่น มาอย่างยาวนานและเหนียวแน่นเหมาะแก่การศึกษาและเรียนรู้สูง และด้วยเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นเกือบทุกวันก็ทำให้โครงการพัฒนาต่างๆ เป็นไปอย่างล่าช้า

แนวทางการแก้ไขปัญหา

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐพยายามดำเนินการแก้ไขปัญหาในด้านสังคมจิตวิทยา โดยการสร้างความเข้าใจและลดความหวาดระแวงด้วยการให้เกียรติและยอมรับในความแตกต่างของกันและกัน สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงในสังคม โดยการปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจ ให้ถูกต้องและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของมุสลิมท้องถิ่น จัดอุปสรรคของการอยู่ร่วมกันในสังคม ร่วมกันแก้ไขปัญหาย่อยเดินเข้าหากัน ปรับยุทธวิธี พบคนละครั้งทาง เช่น ปัญหาการสื่อสาร โดยที่ต่างคนต่างเรียนรู้ทำความเข้าใจภาษาของอีกฝ่าย เป็นต้น

ความมั่นคงของชาติ เป็นปัญหาใหญ่จะต้องดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ซึ่งได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้หลักการ ”การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน“ซึ่งรัฐได้ดำเนินการ โครงการเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ อยู่แล้ว และมีจำนวนของโครงการมากมายตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่แตกต่างกัน โครงการเหล่านี้คือความพยายามในการแก้ไขปัญหาของรัฐที่มีมาตลอด หากโครงการเหล่านี้ประสบความสำเร็จจริงจะเป็นการแก้ไขปัญหาของการก่อเหตุความรุนแรงได้อย่างยั่งยืน แต่ในความเป็นจริงนั้นผลลัพธ์จากการดำเนินงานตามโครงการยังไม่เห็นผลสำเร็จเท่าที่ควร เช่น รัฐจัดอบรมภาษามลายูท้องถิ่นให้กับข้าราชการไทยพุทธซึ่งมีหน้าที่ให้บริการประชาชนควบคู่ไปกับการเผยแพร่ภาษาไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น แต่ในรายงานสรุปผลของโครงการ พบว่ายังมีจำนวนไม่มากพอ เป็นต้น นั่นชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนความคิดของเจ้าหน้าที่รัฐทั้งหมด หรือการทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของคนมุสลิมได้ทุกอย่าง คงทำได้ยากหรืออาจมองไม่เห็นความสำเร็จอันใกล้

ภายใต้สภาวะแวดล้อมดังกล่าวนี้ ประชาชนเกิดความกังวล ไม่มีความสุข คำนึงถึงความปลอดภัยของการดำเนินชีวิต ภาครัฐจึงจำเป็นต้องตระหนักและเรียนรู้ที่จะเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขเรื่องที่เป็นสาเหตุของปัญหา ต้องปรับทัศนคติและวิธี

คิดในการบริหารจัดการ โดยให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายบนพื้นฐานของความไว้วางใจและ การให้เกียรติ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าของกระบวนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อนำไปสู่สันติสุข

สรุป

ภายใต้สภาวะแวดล้อมของชุมชนที่คงความเป็นอัตลักษณ์มายาวนานและเข้มข้น ภายใต้ความแตกต่างทางความคิด และการดำเนินชีวิตประจำวันท่ามกลางปัญหาความรุนแรง อันได้แก่ ปัญหาด้านศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ความไม่ยุติธรรม และปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคง ปัญหาเหล่านี้ทำให้ประชาชนเป็นกังวล บางครั้งอยู่อย่างไม่มีความสุข เฝ้าคำนึงถึงความปลอดภัยของชีวิต เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาแล้วจะช่วยให้สามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้

การเริ่มต้นใช้มาตรการในแก้ไขปัญหาควรเริ่มจากภาครัฐ ซึ่งภาครัฐนั้นจำเป็นต้องตระหนักและเรียนรู้ที่จะเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ให้ความสำคัญกับการแก้ไขเรื่องที่เป็นสาเหตุของปัญหา ต้องปรับทัศนคติและวิถีคิดในการบริหารจัดการ โดยมีแนวทางการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ เมื่อประชาชนมองเห็นความจริงใจ และแนวทางการแก้ไขที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น เมื่อมองเห็นแสงแห่งความสำเร็จ ประชาชนจะให้ความร่วมมือร่วมใจอย่างเต็มที่ เพื่อสร้างสันติสุขคืนกลับมาให้ชุมชนของตนเอง

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ ดำเนินการศึกษาวีถีชีวิตมุสลิมเฉพาะพื้นที่ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่เดียวกันนี้ ซึ่งมีข้อจำกัดของข้อมูล โดยการวิจัยเชิงคุณภาพและนำผลจากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสามารถสรุปผลที่ได้จากการวิจัยเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

๑. วิถีชีวิตของมุสลิม ในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้
๒. ประเด็นปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิม
๓. แนวทางการแก้ไขปัญหา
๔. ข้อเสนอแนะ

๑. วิถีชีวิตของมุสลิม ในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้

ประชาชนในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ร้อยละ ๘๕ นับถือศาสนาอิสลาม เป็นอิสลามนิกายซุนนี มีคัมภีร์ บันทีกคำสอน คือ คัมภีร์ อัลกุรอาน (Al-Quran) ซึ่งมุสลิมเชื่อว่าเป็น โองการจากองค์อัลลอฮ์ โดยผ่านทางท่านนะบีมุฮัมมัด ในคัมภีร์ อัลกุรอานมีหลัก ๓ ประการอันเป็นรากฐานของศาสนาอิสลาม ได้แก่ (๑) หลักศรัทธาหรือความเชื่อในศาสนา (๒) หลักปฏิบัติหรือหน้าที่ในศาสนา และ (๓) หลักคุณธรรมหรือหลักความดี

วัฒนธรรมของมุสลิมชายแดนใต้นั้นเป็นอัตลักษณ์มาจากหลักของศาสนาและหลักศรัทธารวมเข้าด้วยกัน รวมถึงจารีตประเพณีที่ยึดถือมาตั้งแต่ดั้งเดิมในการดำเนินกิจกรรม มุสลิมจึงถือว่าอิสลามเป็นวิถีชีวิต อิสลามจะมีวัฒนธรรมเหมือนกันหมดทุกภูมิภาคเพราะมีที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอาน เช่นการแต่งกาย ตามหลักของศาสนาอิสลามย้่าว่าผู้หญิงมุสลิมเมื่อออกจากบ้านต้องปกปิดทุกส่วนในร่างกาย ยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือที่สามารถเปิดได้ ผู้หญิงมุสลิมจะแต่งกายมิดชิด

ใช้เสื้อแขนยาวและมีผ้าคลุมศีรษะที่เรียกว่า ฮีญาบ ผู้ชายมุสลิมออกจากบ้านจะนุ่งผ้าโสร่ง สวมเสื้อแขนยาวและมีผ้าโพกศีรษะ เรียกว่า ตรีออบหรือซ็อบ หากไม่ใช้ผ้าโพกศีรษะ ก็จะใช้หมวก ที่เรียกว่า กอปียะห์ การตั้งชื่อของไทยมุสลิมนั้นสามารถตั้งชื่อเป็นภาษาอาหรับอันเป็นภาษาศาสนาได้อย่างเต็มที่ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ให้โอกาสของความเท่าเทียมกัน มุสลิมชายแดนใต้มีภาษาพูดเป็นภาษามลายูถิ่น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรและทำประมง มุสลิมที่นี่มีฐานะยากจนกว่ามุสลิมในภาคอื่นๆ

๒. ประเด็นปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิม

ปัญหาพื้นฐานที่เป็นปัญหาเฉพาะของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งทำให้เกิดสถานการณ์ความรุนแรงมาอย่างต่อเนื่องยาวนานนับสิบปี และมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ งานวิจัยนี้สรุปเป็น ๕ ประเด็น คือ

๒.๑ ปัญหาด้านหลักศาสนา สรุปเป็น ๒ ประเด็น คือ ความเคร่งครัดทางศาสนา และการต่อสู้เพื่อศาสนา มุสลิมทุกคนทั้งชายหญิงต้องปฏิบัติตามกรอบของศาสนา ซึ่งกำหนดวิถีชีวิตของมุสลิมทั้งในเรื่องการกิน การอยู่ การแต่งกาย และการประพฤติปฏิบัติ คำว่าอิสลามหมายถึงสันติและความยุติธรรมศาสนาจึงอนุญาตให้กระทำการต่อสู้ได้เพื่อปกป้องพิทักษ์ศาสนาและยับยั้งความไม่ยุติธรรม

๒.๒ ระบบการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้นั้นเป็นอัตลักษณ์ จำแนกได้ ๒ ระบบ ดังนี้ ระบบการศึกษาศาสนา และ ระบบการศึกษาสามัญ โดยระบบการศึกษาศาสนาเป็นระบบการศึกษาดั้งเดิมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นมุสลิมที่ดี ยึดมั่นในหลักศาสนา ส่วนระบบการศึกษาสามัญจะเน้นการศึกษาสมัยใหม่ ศึกษาด้านวิทยาศาสตร์

ปัญหาด้านการศึกษาจำแนกได้ ๒ ประเด็นหลัก คือ ระบบการศึกษา และ คุณภาพการศึกษา สรุปได้ดังต่อไปนี้

- (๑) ปัญหารบบการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ ความแตกต่างของหลักสูตรการเรียนการสอนระหว่าง โรงเรียนสอนศาสนาและ โรงเรียนสอนวิชาสามัญ เช่น การเรียนการสอนวิชาศาสนา ซึ่งผู้ปกครองยังมีความต้องการให้เรียนเพิ่มเติมในวันเสาร์และอาทิตย์ ที่

โรงเรียนคาทอลิก หรือใน โรงเรียนพรีกูอื่น ซึ่งเป็นระบบการจัดการศึกษา
ของชุมชน เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมุสลิมประพฤติปฏิบัติตน ได้ถูกต้องตาม
หลักการของศาสนาอิสลาม

- (๒) ส่วนปัญหาคุณภาพการศึกษาพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์วิชาสามัญต่ำ ทำ
ให้นักเรียนบางส่วนต้องออกจากระบบเพราะเรียนวิชาสามัญไม่ไหว และ
ไม่นิยมเรียนสายอาชีพ ส่งผลให้ว่างงาน และอาจถูกชักจูงไปก่อความไม่
สงบ อีกสาเหตุหนึ่ง คือ การแทรกแซงในหลักสูตรอิสลามศึกษา เมื่อ
รัฐบาลเริ่มวิตกกังวลเกี่ยวกับระบบปอเนาะอันเกี่ยวข้องกับปัญหาความ
มั่นคงเป็นสำคัญ

๒.๓ ปัญหาด้านวัฒนธรรม ปัญหาสำคัญที่ควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ ความไม่เข้าใจ
ในวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของประชาชน ความไม่เข้าใจวัฒนธรรมของอิสลาม ทั้งภาษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม วันสำคัญทางศาสนา ชีวิตความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตประจำวัน

๒.๔ ด้านความยุติธรรม ความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม
และประเพณี จนก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่

- (๑) ปัญหาของความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมมาตั้งแต่อดีต เช่น การ
แบ่งชนชั้นการศึกษา การแบ่งแยกเชื้อชาติและศาสนา ความแตกต่างด้าน
ภาษา วัฒนธรรม และความอคติ การเลือกปฏิบัติ และ
- (๒) ปัญหาเจ้าหน้าที่ผู้ประพฤตินิยมชอบ ใช้อำนาจของรัฐไปในทางที่ผิด บริการ
ประชาชนอย่างไม่เสมอภาค ไม่เป็นธรรม ละเลยผู้กระทำผิดกฎหมาย การ
ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองในท้องถิ่นและผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ
เช่น ติน ค้าหนีภาษี ผู้ค้ายาเสพติด อาวุธสงคราม กลุ่มผู้ทำลาย
ทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๕ ปัญหาความมั่นคง ปัญหาเกี่ยวกับเชื้อชาติน่าจะเป็นปัญหาใหญ่ที่มีผลกระทบ
กับสภาพจิตใจและความรู้สึก เช่น มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้รังเกียจและรู้สึกไม่ดีหากใช้คำ
เรียกว่า แยก เนื่องจากมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม มิได้
อพยพหรือมีเชื้อสายอินเดีย ปากีสถานหรือมาเลย์ อีกปัญหาหลักของความมั่นคง คือ การแบ่งแยก

ดินแดน ซึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นมักจะเชื่อมโยงหรืออ้างถึงการก่อเหตุว่าเกี่ยวข้องกับ การแบ่งแยกดินแดน

๓. แนวทางการแก้ไขปัญหา

ประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเหตุการณ์ และมีทัศนคติตรงกัน คือ พึงพอใจที่รัฐมีความพยายามแก้ไขปัญหาร่วมกับคนในชุมชนตลอดมา แต่ประชาชนยังรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตประจำวัน จากผลวิจัย เรื่อง การแก้ไขปัญหายังขาดความเข้าใจ โดยใช้หลักวิถีมุสลิม มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

สังคมชุมชนที่พูดภาษามลายูถิ่นและนับถือศาสนาอิสลามนั้น มักตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มไม่ปะปนกับชุมชนที่นับถือศาสนาอื่น เหตุผลเพราะความเคร่งครัดของศาสนาที่มีทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติที่กำหนดบังคับไว้ ปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยในสังคมไทยพุทธ คือ ปัญหาของภาษา แม้ว่าผู้ที่พูดภาษามลายูถิ่นจะสามารถพูดภาษาไทยได้เป็นส่วนใหญ่ก็ตาม (การศึกษาสูงขึ้นและใช้ในการประกอบอาชีพ)

ตัวอย่างปัญหาที่ส่งผลต่อหลักของศาสนาอิสลาม เช่น พิธีการในกิจกรรมที่คนต่างศาสนาต้องทำร่วมกัน การจตุรถูปเทียน พิธีไหว้ครู การสวมมนต์เข้าของนักเรียน เหล่านี้ล้วนมีที่มาจากศาสนาพุทธ ซึ่งคนทั่วไปจำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง แม้ว่ารัฐจะสนับสนุนให้มีการเรียนรู้วัฒนธรรมร่วมกัน และจัดทำคู่มือข้าราชการในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้แจกจ่ายให้เจ้าหน้าที่รัฐ (จัดทำโดย ศอ.บต.) แต่ประชาชนทั่วไปหรือเจ้าหน้าที่รัฐยังขาดความเข้าใจอยู่มาก ดังนั้น จึงควรให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมที่ถูกต้องและทั่วถึง ให้ความสำคัญกับกิจกรรมของสังคม วันสำคัญทางศาสนาอิสลาม วิถีชีวิต ภาษา เป็นต้น หากมีข้อสงสัยก็สามารถสอบถามไปยังสำนักจุฬาราชมนตรี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง หรือสามารถตั้งคำถามได้ในเว็บไซต์ของสำนักจุฬาราชมนตรี ซึ่งจะมีคำตอบและคำแนะนำให้ด้วย เช่น การทักทายไม่ควรทักทายด้วยการไหว้ เพราะจะทำให้มุสลิมที่รับไหว้ รู้สึกลำบากใจ แต่ควรปฏิบัติดังนี้ ผู้ชายกับผู้ชายทักทายด้วยการ “สวัสดีและจับมือสลาม” ผู้ชายกับผู้หญิงทักทายด้วยการ “สวัสดีหรือให้สลามอย่างเดียว” ผู้หญิงกับผู้หญิงทักทายด้วยการ “สวัสดีหรือสลามและจับมือ” เป็นต้น

รัฐควรร่วมมือกับบุคลากรการศึกษาและผู้ปกครอง เพื่อให้เข้าใจจุดมุ่งหมายและ

ประโยชน์ของระบบการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาสามัญเพื่อโอกาสทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ และการพัฒนาหลักสูตรวิชาอิสลามศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและเป็นไปตามหลักของศาสนาที่ถูกต้อง ควบคู่กันไป

ภาครัฐมีความพยายามในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องตามนโยบายและยุทธศาสตร์แผนพัฒนาชาติ โดยไม่ละทิ้งและให้ความสำคัญกับปัญหาความไม่ยุติธรรมที่สั่งสมมานาน จึงอยากให้ประชาชนเป็นหูเป็นตา และแจ้งให้รัฐดำเนินการแก้ไขต่อไป

ไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีความสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ของตนสูง เจ้าหน้าที่รัฐระแวงในความรักชาติของประชาชนมุสลิมจากปัญหาแบ่งแยกดินแดนซึ่งกระทบกับความมั่นคงชาติ ในงานวิจัยนี้พบว่า มุสลิมในพื้นที่ถือว่าตนเป็นคนไทยเท่าเทียมกันและพร้อมให้ความร่วมมือกับภาครัฐ และให้เหตุผลว่าปัญหานี้เกิดจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเท่านั้น

๔. ข้อเสนอแนะ

รัฐควรจริงจังและจริงใจที่จะร่วมกับประชาชนในพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาคความไม่สงบบนพื้นฐานของความเชื่อใจกันปรับทัศนคติ ตลอดจนคิด ที่มีต่อกัน ประชาชนมุสลิมในพื้นที่เอง ก็ต้องปรับลดความเคร่งครัดของศาสนาลงแต่ไม่ให้ขัดต่อหลักของศาสนา ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ให้มองไปที่เป้าหมายและวัตถุประสงค์การพัฒนาชาติเป็นหลักสำคัญ โดยร่วมกันวางนโยบายเพื่อสร้างแผนพัฒนาและยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาคให้ถูกจุด ในสังคมเล็กๆ ที่อยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้องไม่ว่าจะไทยพุทธหรือไทยมุสลิม ขอให้ร่วมแรงกายแรงใจสามัคคีในกิจกรรมของสังคมเพื่อสานสัมพันธ์ และเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกัน เป็นหูเป็นตาให้ชุมชนเพื่อป้องกันยาเสพติดเข้าสู่ชุมชน สนับสนุนและเข้าร่วมการดำเนินงานในกิจกรรมของรัฐ ที่ส่งเสริมการศึกษาให้แก่เยาวชนและโครงการส่งเสริมอาชีพ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

รัฐมีความพยายามอย่างหนักเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งปฏิบัติการเชิงรุกที่ช่วยกดดันกลุ่มผู้ก่อการร้าย ทำให้ลดการจํานวนการก่อเหตุความไม่สงบลงได้ระดับหนึ่ง ดังนั้น

บรรณานุกรม

หนังสือ

- “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๕๐”.ราชกิจจานุเบกษา. ๒๕๕๐.
คณะกรรมการการศึกษาวิถิทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์. ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนา กับสภาพสังคมใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๐
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, กรณีเจ้าแบกเจ็ดหัวเมือง: การเริ่มต้น “ความจริง” เกี่ยวกับปัตตานีด้วยประวัติศาสตร์แห่งการลวง ศิลปวัฒนธรรม, กรุงเทพฯ: พิมพ์ศรีตั้งเซ็นเตอร์.
- บรรจง บินกาชัน. สารพันปัญหาว่าด้วยชะกาด. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อัลอะมีน, ๒๕๕๗.
- ศรีนครินทร์วิโรฒ, มหาวิทยาลัย. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ฉบับทักษิณคดีศึกษา เล่ม ๗, ๒๕๒๕.
- ผู้บริหารมัธยมศึกษาหนองจอก, ชมรม. หนังสือคู่มืออัลลล์ฟ (ฉบับปรับปรุง), กรุงเทพฯ ,๒๕๕๔.
- อนันต์ วัฒนานิก. แลหลังเมืองตานี. ปัตตานี : ศูนย์ศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.๒๕๒๘.

วารสาร หนังสือพิมพ์

- ตำรวจแห่งชาติ, สำนักงาน. สถิติเหตุการณ์ความรุนแรงรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่วันที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๗ ถึงสิ้นปี ๒๕๕๔, ๒๕๕๗.
- บุรพา, มหาวิทยาลัย. ศูนย์อินโดจีนศึกษา วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ. วารสารอินโดจีนศึกษา ฉบับวิกฤตการณ์ไฟใต้. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕.
- ผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, สมาคม. สรุปการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ : การจัดการศึกษาในปอเนาะของสังคมมุสลิมท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม ณ โรงแรมรามาหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. ๒๕๕๑.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. การจัดการเรียนรู้ อิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ๒๕๕๑.
- อับดุลสุโก ดินอะ. วารสารที่นี้สำนักจุฬาราชมนตรี : ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๗ ประจำเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, ศูนย์. “แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๗”. ๒๕๕๖.

อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า, กอง. , “กรอบแนวทางการปฏิบัติงานตาม ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความมั่นคง (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔)”. ๒๕๕๓.

อิบราฮิม ณรงค์รักษาเขต, การศึกษาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, การศึกษาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

เอกสารวิจัย

ครองชัย หัตถา, การค้าและการเมืองการปกครองในอดีต. โครงการปัตตานีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.๒๕๔๑.

จรัญ มะลูลีม. การแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสายตาของประชาคมโลกมุสลิม. ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พรปวีร์ ศรีงาม. “ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับปัตตานี: บทเรียนประวัติศาสตร์ความขัดแย้งสู่เส้นทางสมานฉันท์. การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ทักษิณศึกษา : กรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. ณ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ”. ๒๕๔๕.

วิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้,สถาบัน. และรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้, สมาคม., “การสำรวจทัศนคติประชาชนต่อสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้”. เอกสารวิจัย, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๕๑.

สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, มหาวิทยาลัย. สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้, “รายงานสนทนาชายแดนใต้/ปาตานี: บทสังเคราะห์จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์ความขัดแย้ง (ครั้งที่ ๑-๕): โครงการประชุมสัมมนาวิชาการ การพัฒนาการส่งเสริมทางด้านยุทธศาสตร์ของผู้สร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้”. ๒๕๕๔.

อุทัย ดุลยเกษม. ความรู้กับการแก้ปัญหาความขัดแย้งกรณีวิกฤติการณ์ชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“ข้อมูลรายจังหวัด”. (ออนไลน์)., เข้าถึงได้จาก <http://www.southpeace.go.th/>, บริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน, สำนัก. ๒๕๕๗)

“ความรู้กับอุลามา คือหลักประกันของสังคม.” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=50&id=2393>, ๒๕๕๗.

“ข่าวและการศึกษาชายแดนใต้”.(ออนไลน์), สืบค้นจาก <http://www.isranews.org>, ๒๕๕๗).

“ยอดความสูญเสีย 10 ปี”, (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก http://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=140880, ฐานข้อมูลข่าวจังหวัดชายแดนภาคใต้: ๒๕๕๗.

“รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ ๒๕๔๘”. (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก www.nrc.or.th/th, คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, ๒๕๕๗.

“ศัพท์น่ารู้ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิม”,(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก http://yeawya.prd.go.th/view_ebook

“สถานการณ์รุนแรง ไฟใต้ ปีที่ 10 เคนหน้าสู่วิถีเจรจา”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก http://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2013/thai2013_13.pdf, ฐานข้อมูลข่าวจังหวัดชายแดนภาคใต้: ๒๕๕๗.

“สถิติสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”. (ออนไลน์), ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้, ศูนย์. ๒๕๕๗.

บัณฑิตย ธรรมะออนและคณะ., “พหุวัฒนธรรมกับการพัฒนาการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาปอเนาะ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก http://www.southwatch.org/article_detail.php?id=14, ๒๕๕๗.

รอมฎอน ปันจอร์, “ประวัติกฎหมายที่ยะลา ความทรงจำของการต่อรอง” ปีที่ 33 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2555 (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://kaekae.oas.psu.ac.th/rlej/include/getdoc.php?id=4761&article=1688&mode=pdf>. ๒๕๕๗.

ศิริลักษณ์ มโนรมย์การจัดการศึกษาตามวิถีชีวิตของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.charuaypontorranin.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=390130&Ntype=2>. ๒๕๕๗.

อับดุลสุโก ดินอะ .“หลักสูตรของชุมชนเพื่อชุมชน” (ออนไลน์), ๒๕๕๗.

อับดุลสุโก ดินอะ .“ท่ามกลางกระแสการก่อการร้าย ในการพัฒนาปอเนาะชายแดนภาคใต้” (ออนไลน์), ๒๕๕๗.

อำนาจการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, ศูนย์. “การศึกษาชายแดนใต้วิกฤติ การประชุมร่วมกัน
ระหว่างผู้บริหารกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม ศูนย์อำนาจการบริหารจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ และผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่” เข้าถึงได้จาก
<http://www.enn.co.th/5362> (ออนไลน์), ๒๕๕๗.

http://av.sac.or.th/Subdetail/seminar/sum_of_seminar/seminar50.html (ออนไลน์), ๒๕๕๗.

<http://pesasy.net/> (ออนไลน์), ๒๕๕๗.

www.culture.go.th/laws/religion/muslim2540.htm (ออนไลน์), ๒๕๕๗.

www.deepsouthwatch.org/node/1831. (ออนไลน์), ๒๕๕๗.

www.islammore.com/ (ออนไลน์), ๒๕๕๗.

www.tjanews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=312&itemid=58&lang=,
(ออนไลน์), ๒๕๕๗.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ พลโทธนสร ป้องอาณา

วัน เดือน ปีเกิด ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

การศึกษา - ปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต รร.นายร้อย จปร.
- ปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ประวัติการทำงาน

- ผู้ช่วยนายทหารยุทธการ พตท.๕๑ จ.ยะลา
- ผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๕ จ.สงขลา
- ผู้บังคับการศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มทบ.๕๒ จ.สงขลา
- เสนาธิการจังหวัดทหารบกปัตตานี
- หัวหน้ากองกิจการพลเรือน โครงการทักษิณพัฒนา จ.ปัตตานี
- รองผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๕
- ผู้บังคับหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ๕๑ สนภ.๕ นทพ.
- ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาภาค ๕ นทพ.

โดยย่อ -

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษกองบัญชาการกองทัพไทย

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

เรื่อง การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ โดยใช้หลักวิถีมุสลิม

ผู้วิจัย พลโท ชนสร ป็องอาณา หลักสูตร วปม. รุ่นที่ 7

ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ บก.กองทัพไทย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ เป็นปัญหาอย่างมาก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา สร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน รัฐตระหนักถึงปัญหาจึงได้ทุ่มเทสรรพกำลัง ทั้งเจ้าหน้าที่ ทหาร ตำรวจ เครื่องมือ อุปกรณ์และงบประมาณ เพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหาคความรุนแรงดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถหยุดยั้งการกระทำนี้ได้ ในพื้นที่ยังคงไม่ปลอดภัย การก่อเหตุความรุนแรงมีสาเหตุหนึ่งที่ถูกอ้างถึงคือเรื่องประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ ซึ่งต่อมาได้รวมเป็นประเทศสยาม ด้วยความรู้สึกเจ็บแค้นชิงชังต่อรัฐสยามจึงมีการรวบรวมสมัครพรรคพวกเพื่อต่อต้านรัฐบาลไทยและต้องการแบ่งแยกดินแดนเป็นสำคัญ อีกปัญหาความขัดแย้งที่ทำให้เกิดความแตกแยกและมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนคือความไม่เข้าใจในวิถีชีวิตของมุสลิม ซึ่งเป็นมุสลิมพื้นเมืองที่มีประวัติศาสตร์มาหลายร้อยปี มีประเพณี วัฒนธรรม เป็นของตนเอง อาทิเช่น เครื่องครัดทางศาสนา มีชื่อเป็นภาษาอาหรับ ใช้ภาษา ยาวีเป็นภาษาพูด เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีและวัฒนธรรม ของประชาชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เข้าใจและถูกต้อง จะทำให้กำหนดยุทธศาสตร์ หรือยุทธวิธีในการแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทำการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี และวัฒนธรรมของประชาชนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เข้าใจอย่างถูกต้องตามหลักศาสนา และนำมาใช้เป็นแนวทาง และวิธีการแก้ไขปัญหานั้นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยยึดหลักวิถีมุสลิม ซึ่งจะทำให้ประชาชนมุสลิมดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข และสันติ

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ ศึกษาวิถีชีวิตมุสลิมเฉพาะพื้นที่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และมีข้อจำกัดของข้อมูล เช่น เอกสารหรือรายละเอียดที่เกี่ยวข้องอาจจะมีผลกระทบกับฝ่ายต่างๆ รวมถึงข้อมูลที่ไม่อาจเปิดเผยได้ โดยคำนึงถึงความมั่นคงของชาติเป็นประเด็นสำคัญ การนำเสนออาจจะต้องนำเสนอในรูปแบบที่มีขีดจำกัด

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาการดำรงชีวิตของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม มาใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ดำเนินไปตามวิถีมุสลิม การดำเนินการวิจัยมี 6 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2) เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของจังหวัดชายแดนใต้และมุสลิมในพื้นที่ สัมภาษณ์โดยตรงกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อเก็บเป็นข้อมูลเบื้องต้น สังเกตการณ์และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ เพื่อรวบรวมแนวทางการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม (3) พัฒนาแบบสอบถาม และดำเนินการเก็บข้อมูลจากตัวแทนของประชาชน ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ โดยใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิด (4) วิเคราะห์ประเด็นปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิม และปัญหาที่เกิดขึ้นในมิติต่างๆ (5) วิเคราะห์แนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหา (6) สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ข้อมูลเบื้องต้นของประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ร้อยละ 85 นับถือศาสนาอิสลาม เป็นอิสลามนิกายซุนนี มีคัมภีร์ บันทีกคำสอน คือ คัมภีร์ อัลกุรอาน (Al-Quran) ซึ่งมุสลิมเชื่อว่าเป็นโองการจากองค์อัลลอฮ์ โดยผ่านทางท่านนะบีมุฮัมมัด ในคัมภีร์ อัลกุรอาน มีหลัก 3 ประการ อันเป็นรากฐานของศาสนาอิสลาม ได้แก่ (1) หลักศรัทธาหรือความเชื่อในศาสนา (2) หลักปฏิบัติหรือหน้าที่ในศาสนา และ (3) หลักคุณธรรมหรือหลักความดี

วัฒนธรรมของมุสลิมชายแดนใต้นั้นเป็นอัตลักษณ์มาจากหลักของศาสนาและหลักศรัทธารวมเข้าด้วยกัน รวมถึงจารีตประเพณีที่ยึดถือมาตั้งแต่ดั้งเดิมในการดำเนินกิจกรรมมุสลิม จึงถือว่าอิสลามเป็นวิถีชีวิต อิสลามจะมีวัฒนธรรมเหมือนกันหมดทุกภูมิภาคเพราะมีที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอาน เช่น การแต่งกาย ตามหลักของศาสนาอิสลามย้่าว่าผู้หญิงมุสลิมเมื่อออกจากบ้านต้องปกปิดทุกส่วนในร่างกาย ยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือที่สามารถเปิดได้ ผู้หญิงมุสลิมจะแต่งกาย

มิดชิดใช้เสื้อแขนยาวและมีผ้าคลุมศีรษะที่เรียกว่า ฮิญาบ (Hijab) ผู้ชายมุสลิมออกจากบ้านจะนุ่งผ้า โสร่ง สวมเสื้อแขนยาวและมีผ้าโพกศีรษะ เรียกว่า ตรีอแบหรือซื่อแบ หากไม่ใช่ผ้าโพกศีรษะ ก็จะ ใช้หมวก ที่เรียกว่า กอปิเยาะห์การตั้งชื่อของไทยมุสลิมนั้นสามารถตั้งชื่อเป็นภาษาอาหรับอันเป็น ภาษาศาสนาได้อย่างเต็มที่ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ให้โอกาสของความเท่าเทียมกัน มุสลิมชายแดนใต้มี ภาษาพูดเป็นภาษามลายูถิ่น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรและทำประมง มุสลิมที่นี่มี ฐานะยากจนกว่ามุสลิมในภาคอื่นๆ

ผลจากงานวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมุสลิมที่อาจจะเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้าง สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ได้ ซึ่งสรุปเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านหลักศาสนา สรุปเป็น 2 ประเด็น คือ ความเคร่งครัดทางศาสนา และการ ต่อสู้เพื่อศาสนา มุสลิมทุกคนทั้งชายหญิงต้องปฏิบัติตามกรอบของศาสนา ซึ่งกำหนดวิถีชีวิตของ มุสลิมทั้งในเรื่องการกิน การอยู่ การแต่งกาย และการประพฤติปฏิบัติ คำว่าอิสลามหมายถึงสันติ และความยุติธรรมศาสนาจึงอนุญาตให้กระทำการต่อสู้ได้เพื่อปกป้องพิทักษ์ศาสนาและยับยั้ง ความไม่ยุติธรรม

2. ปัญหาด้านการศึกษาจำแนกได้ 2 ประเด็นหลัก คือ ระบบการศึกษา และ คุณภาพ การศึกษา ในส่วนของระบบการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้นั้นเป็นอัตลักษณ์ จำแนกได้ 2 ระบบ ดังนี้ (1) ระบบการศึกษาศาสนา เป็นระบบการศึกษาดั้งเดิมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นมุสลิมที่ดี ยึด มั่นในหลักศาสนา (2) ระบบการศึกษาสามัญ เน้นการศึกษาสสมัยใหม่ ศึกษาด้านวิทยาศาสตร์

ปัญหาในระบบการศึกษา คือ ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ มีความ แตกต่างของหลักสูตรการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนสอนศาสนาและโรงเรียนสอนวิชาสามัญ เช่น การเรียนการสอนวิชาศาสนา ซึ่งผู้ปกครองยังมีความต้องการให้เรียนเพิ่มเติมในวันเสาร์และ อาทิตย์ ที่โรงเรียนดาดิคา หรือในโรงเรียนฟิรฎูอีน ซึ่งเป็นระบบการจัดการศึกษาของชุมชน เพื่อ ปลุกฝังให้เยาวชนมุสลิมประพฤติปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม ส่วนปัญหา คุณภาพการศึกษาพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์วิชาสามัญต่ำ ทำให้นักเรียนบางส่วนต้องออกจาก ระบบเพราะเรียนวิชาสามัญไม่ไหว และไม่นิยมเรียนสายอาชีพ ส่งผลให้ว่างงาน และอาจถูกชักจูง ไปก่อความไม่สงบ อีกสาเหตุหนึ่ง คือ การแทรกแซงในหลักสูตรอิสลามศึกษา เมื่อรัฐบาลเริ่มวิตก กังวลเกี่ยวกับระบบปอเนาะอันเกี่ยวข้องกับปัญหาความมั่นคงเป็นสำคัญ

3. ปัญหาด้านวัฒนธรรม ปัญหาสำคัญที่ควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ ความไม่เข้าใจ ในวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของประชาชน ความไม่เข้าใจวัฒนธรรมของอิสลาม ทั้งภาษา ศาสนาและ วัฒนธรรม วันสำคัญทางศาสนา ชีวิตความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตประจำวัน

4. ปัญหาการไม่ได้รับความยุติธรรม ความเชื่อที่แตกต่างกันทำให้มีความแตกต่างทาง

วัฒนธรรมและประเพณี จนก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ (1) ปัญหาของความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมมาตั้งแต่อดีต เช่น การแบ่งชนชั้นการศึกษา การแบ่งแยกเชื้อชาติและศาสนา ความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม และความอคติ การเลือกปฏิบัติ และ (2) ปัญหาเจ้าหน้าที่ผู้ประพฤติมิชอบ ใช้อำนาจของรัฐไปในทางที่ผิด บริการประชาชนอย่างไม่เสมอภาค ไม่เป็นธรรม ละเลยผู้กระทำผิดกฎหมาย การช่วงชิงอำนาจทางการเมืองในท้องถิ่น และผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น สิ้นค้าหนีภาษี ผู้ค้ายาเสพติด อาวุธสงคราม กลุ่มผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

5. ปัญหาความมั่นคง ปัญหาเกี่ยวกับเชื้อชาติน่าจะเป็นปัญหาใหญ่ที่มีผลกระทบต่อสภาพจิตใจและความรู้สึก เช่น มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้รังเกียจและรู้สึกไม่ดีหากใช้คำเรียกว่า แยก เนื่องจากมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม มิได้อพยพหรือมีเชื้อสายอินเดีย ปากีสถานหรือมาเลย์ อีกปัญหาหลักของความมั่นคง คือ การแบ่งแยกดินแดน ซึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นมักจะเชื่อมโยงหรืออ้างถึงการก่อเหตุว่าเกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกดินแดน

นำผลการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของวิถีชีวิตมุสลิม และปัญหาที่เกิดขึ้นในมิติต่างๆ มาใช้เป็นแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

การทุ่มเทการปฏิบัติงานเชิงรุกของเจ้าหน้าที่ทำให้สถานการณ์ท่ามีการพัฒนาดีขึ้น ประชาชนเห็นว่าการก่อเหตุลดลง และส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเหตุการณ์ และมีทัศนคติตรงกัน คือ พึงพอใจที่รัฐมีความพยายามแก้ไขปัญหาร่วมกับคนในชุมชนตลอดมา การเสริมสร้างความเข้าใจและการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนเจ้าหน้าที่รัฐ และมีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่รัฐในการป้องกันตนเอง อีกทั้ง ประชาชนใช้ชีวิตตามปกติมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปมาหาสู่กันในเวลากลางคืน การเข้าร่วมกิจกรรมที่สำคัญในทุกศาสนา ประจำปี แต่ประชาชนยังรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ด้วยวิถีชีวิตของมุสลิมที่ยึดมั่นในหลักปฏิบัติของศาสนา ประพฤติตนอยู่ในกรอบของบทบัญญัติอย่างเคร่งครัด จึงทำให้กลุ่มมุสลิมที่ต้องการความสงบสันติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลามและพูดภาษามลายูถิ่นมักจะต้องบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่ม ไม่ปะปนกับชุมชนที่นับถือศาสนาอื่น เหตุผลเพราะความเคร่งครัดของศาสนาที่มีทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติที่กำหนดบังคับไว้ และไม่ยอมยกเว้นวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาของชุมชนเองตั้งแต่ในอดีตมาแล้ว

การแก้ไขปัญหาด้านการศึกษา นั้น รัฐควรร่วมมือกับบุคลากรการศึกษาและผู้ปกครอง

เพื่อให้เข้าใจจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของระบบการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาสามัญเพื่อโอกาสทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ และการพัฒนาหลักสูตรวิชาอิสลามศึกษา ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่เหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และเป็นไปตามหลักของศาสนาที่ถูกต้อง ควบคู่กันไป

ภาครัฐมีความพยายามในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องตามนโยบายและยุทธศาสตร์แผนพัฒนาชาติ โดยไม่ละทิ้งและให้ความสำคัญกับปัญหาความไม่ยุติธรรมที่สั่งสมมานาน จึงอยากให้ประชาชนเป็นหูเป็นตา และแจ้งให้รัฐดำเนินการแก้ไขต่อไป

ไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ของตนสูง ดังนั้น ปัญหาเกี่ยวกับเชื้อชาติจึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งมีผลกับสภาพจิตใจและความรู้สึกมาก แต่เจ้าหน้าที่รัฐที่มีระแวงในความรักชาติของประชาชนมุสลิมและ โยงเข้ากับปัญหาแบ่งแยกดินแดนทำให้กระทบกับความมั่นคงชาติ แต่งานวิจัยนี้ มุสลิมในพื้นที่ให้ความคิดเห็นว่า ตนเป็นคนไทยเท่าเทียมกัน และพร้อมให้ความร่วมมือกับภาครัฐ

ภายใต้สภาวะแวดล้อมดังกล่าวนี้ ประชาชนเกิดความกังวล ไม่มีความสุข คำนึงถึงความปลอดภัยของการดำเนินชีวิต ภาครัฐจึงจำเป็นต้องตระหนักและเรียนรู้ที่จะเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขเรื่องที่เป็นสาเหตุของปัญหา ต้องปรับทัศนคติและวิธีคิดในการบริหารจัดการ โดยให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายบนพื้นฐานของความไว้วางใจและ การให้เกียรติ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าของกระบวนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อนำไปสู่สันติสุข

รัฐควรจริงจังและจริงใจที่จะร่วมกับประชาชนในพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบบนพื้นฐานของความเข้าใจกันปรับทัศนคติ ลดอคติ ที่มีต่อกัน ประชาชนมุสลิมในพื้นที่เองต้องปรับลดความเคร่งครัดของศาสนาลงแต่ไม่ให้ขัดต่อหลักของศาสนา ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ให้มองไปที่เป้าหมายและวัตถุประสงค์การพัฒนาชาติเป็นหลักสำคัญ โดยร่วมกันวางนโยบายเพื่อสร้างแผนพัฒนาและยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาให้ถูกต้อง ในสังคมเล็กๆ ที่อยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้องไม่ว่าจะไทยพุทธหรือไทยมุสลิม ขอให้ร่วมแรงกายแรงใจสามัคคีในกิจกรรมของสังคมเพื่อสานสัมพันธ์ และเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกัน เป็นหูเป็นตาให้ชุมชนเพื่อป้องกันยาเสพติดเข้าสู่ชุมชน สนับสนุนและเข้าร่วมการดำเนินงานในกิจกรรมของรัฐ ที่ส่งเสริมการศึกษาให้แก่เยาวชนและโครงการส่งเสริมอาชีพ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป